

BERETTYÓÚJFALUI KISTÉRSÉG

HAJDÚ-BIHAR MEGYE

ÉSZAK- ALFÖLD RÉGIÓ

Kistérségi helyzetelemzés

MTA-WSA 2012

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

BERETTYÓÚJFALUI KISTÉRSÉG

HAJDÚ-BIHAR MEGYE
ÉSZAK- ALFÖLD RÉGIÓ

Kistérségi helyzetelemzés

A helyzetelemzés a TÁMOP-5.2.1. Gyerekesély program országos kiterjesztésének szakmai-módszertani megalapozása és a program kísérése c. pályázat keretében készült.

Készítette: Polonyi Gábor, Husz Ildikó

Az adatgyűjtésben a WSA munkatársai közreműködtek.

A borítón szereplő kép az Igazgyöngy Alapítvány és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény foglalkozásán készült.

Tartalom

Tartalom	3
Összefoglalás	4
Az adatok forrása, az adatgyűjtés módszere	7
1. A kistérség elhelyezkedése, települései	7
2. A kistérség népességének néhány jellemzője	14
2.1. Demográfia	14
2.2. A roma népesség aránya	21
2.3. Iskolázottság	24
3. Foglalkoztatottság, munkanélküliség	25
4. Jövedelmek, szociális ellátások	31
5. Lakás, lakhatás	33
6. A gyerekes családok helyzete, szegénységi kockázata	36
7. A gyerekek egészségi állapota	40
8. Közoktatási szolgáltatások a kistérség településein	41
8.1. Középfokú oktatás	42
8.2. Alapfokú oktatás	43
8.3. Óvodai, bölcsődei ellátás	47
8.4. Hátrányos helyzetű gyerekek	50
8.5. Kompetenciamérések	55
9. Humán szolgáltatások	60
10. Szegregátumok	63
11. A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (az adatlapok alapján)	66
11.1. Óvodák-bölcsődék	66
11.2. Iskolák	68
11.3. Egyéb intézmények	69
12. Civil szervezetek	70
13. Jelenlegi forrástérkép	78
Függelék	82

Összefoglalás

A Berettyóújfalui kistérség az Észak-Alföld régióban, Hajdú-Bihar megye déli részén található. A kistérség szerkezetében egy sokfalvas, városhiányos terület, sűrűn elhelyezkedő és viszonylag kisebb településekből áll.

A kistérség az ország 174 kistérsége közül a 17. legrosszabb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkezik, 29 települése közül 27 társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, 27 települését az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliségi arány jellemzi. Tíz település szegénységi kockázata a legmagasabb (10-es) besorolású, további hét települése pedig 9-es kockázati kódú.

A kistérség állandó népességének száma 2010-ben 53.758 fő, lakónépessége 50.003 fő volt. A népességszám évről-évre folyamatosan – bár mostanában már lassuló ütemben – csökken. A népességszám-csökkenés hátterében elsősorban az elvándorlás áll, de meghatározóak a demográfiai folyamatok is, elsősorban az elveszületések egyre kisebb száma.

Demográfiai profilját tekintve a kistérség északkeleti részén, a Berettyóújfalu-Biharkeresztes tengely felett magas gyerekszámú, fiatal népességű településeket találunk, ahol a roma lakosság aránya magas. Ilyen település Hencida, Pocsaj, Kismarja, Bojt, Told, valamint a keleti területről Berekböszörmény. A déli területek népessége viszont öreg vagy előregedő korösszetételű, mint például Vekerd, Darvas, Újiráz, Magyarhomorog, Körösszegapáti, Bakonszeg, de ide tartozik Bedő és Mezőpeterd is. Ezeken a településeken a romák aránya alacsony.

A gyerekszám alakulása tehát nem független attól, hogy a településeken milyen nagyságú a roma populáció. A becslések szerint 0-65% között mozog arányuk, tehát vannak települések, amelyekben egyáltalán nem élnek romák, és vannak olyanok is, amelyek lakosságának fele cigány származású. Gettótelepülésnek – ahol a romák aránya meghaladja az 50%-ot – Berekböszörmény és Told tekinthető, míg gettósodó településről Bojt, Körösszakál, Hencida és Pocsaj esetében beszélhetünk. Ez utóbbi két település az itt élő gyerekek nagy száma miatt kiemelten kezelendő.

A kistérségben az óvodáskorú gyermekek kb. négytizede roma származású, az általános iskolás korú gyermekek esetében ugyanez az arány egynegyed körül mozog. A fiatalabb korosztályban jelentkező magasabb roma arány előrevetíti, hogy néhány éven belül az iskolák szintjén is emelkedni fog a roma származásúak aránya.

A kistérség legfontosabb megoldásra váró problémái:

- a terület népesség-megtartó ereje gyenge, az elvándorlás folyamatosan jelen van és hatással van a népességszám alakulására,
- a helyi társadalmon belül növekszik a roma populáció aránya, ami újfajta kihívást jelent az oktatásügy, a foglalkoztatás-ügy és a segélyezési politika területén,
- a munkahelyteremtő beruházások hiánya: nagyobb új vállalkozás, jelentősebbnek számító hazai és külföldi befektető nem igazán jelenik meg a kistérségben.

A kistérség leszakadásának egyik kiváltó tényezője a nagyon alacsony foglalkoztatottság és a magas munkanélküliség. A munkanélküliségi ráta 2010-ben 17% volt – a kistérségen belül a munkanélküliségi ráták településenként 7-39% között mozognak -, kétszerese a 2003-as értéknek.

Szegregátum a jegyzők adatai alapján Bojt, Csökmő, Hencida, Komádi és Pocsaj településeken van. A felsorolt települések mindegyikében van közösségi ház, nincs viszont – többek között – Toldon és Nagykerekin. Mindkét település a legmagasabb szegénységi kockázati kódúak közé tartozik, az előbbi 52%-os, az utóbbi 18%-os roma népességgel. Told egy 330 fős aprófalú, Nagykereki viszont 1194 fős település – ez utóbbiba mindenképpen megfontolandó közösségi ház létrehozása.

A kistérség lakásállománya 22.563 lakásból áll. A népszámlálási adatok szerint 2001-ben a kistérségben található lakások egynegyede volt komfort nélküli. Az elmúlt 20 év alatt látványos javulás történt a vezetékes vízzel való ellátottság tekintetében, de a vezetékes gázzal illetve árammal való ellátottság is sok esetben javult. A csatornázottság viszont még mindig nem megoldott. A kistérségben 10 lakásból csak 4 csatornázott, sok településen még egyáltalán nincs kiépített közműcsatorna.

A kistérség állandó népességéből a fiatalok (0-17 évesek) száma 10.636. Ebből a 0-5 évesek száma 3.135 fő. A 0-2 évesek száma (1.516 fő) közel esik a 3-5 évesek számához (1.619 fő), azonban valamivel, 6%-kal elmarad attól. Ez némi gyermekszám csökkenést vetít elő a kistérségben. A veszélyeztetett gyerekek aránya a kistérségben az érintett 0-17 éves korosztályra vetítve 13%, a védelembe vett gyerekek aránya pedig 2%. Ezek az adatok lényegesen nem térnek el az országos átlagtól. A gyerekek kb. kétharmada tekinthető hátrányos helyzetűnek (HH), s kb. egyharmaduk pedig halmozottan hátrányos helyzetűnek (HHH). Elsősorban a magas roma népesség-arányú településeken figyelhető meg a HH-s és HHH-s gyerekek magas aránya (Hencida, Pocsajon, Nagykereki, Körösszakál). Közülük is kiemelt figyelmet érdemel Hencida, ahol a sajátos nevelési igényű tanulók száma és aránya különösen magas.

A kistérség 29 települése közül mindössze három rendelkezik bölcsődével, óvodai ellátást a 29 település közül 28 biztosít, általános iskolai oktatás pedig 23 településen zajlik. Az alapfokú óvodai és iskolai közoktatási rendszer tehát szinte teljes átszövi a kistérséget. A települések zömében nem önálló formában működnek ezek az intézmények, hanem intézményfenntartó társulási formában. Az elmúlt években tömegesebb iskolabezárásokra nem került sor a kistérségben, igaz, iskola-összevonásokra, intézményi társulások létrehozására, módosítására már igen. A középfokú tanintézmények a városokban koncentrálódnak, s legnagyobb számban a térségi központban, Berettyóújfalun vannak.

A kompetenciamérések alapján az iskolák rangsorát a térségi központban működő általános iskolák vezetik, s egyedül a berettyóújfalui iskolák összesített eredményei haladják meg a kompetenciamérés országos iskolai átlagát. Ugyancsak jól szerepel Csökmő, eredményei meghaladják az országos községi átlagot. A térség többi iskolájára általában az a jellemző, hogy nem éri el az országos községi átlag eredményét. A legrosszabb kompetencia-eredmény a kistérségben Hencidán figyelhető meg, az itt tanulók lényegesen rosszabb eredményt produkálnak, mint a többi kistérségi iskola diákjai. Az utolsó előtti a rangsorban Pocsaj, a harmadik legrosszabb helyen Kismarja végzett. Az említett három településen javasoljuk az iskolai felzárkózást szolgáló szolgáltatások telepítését. További megfontolásra érdemes helyszín még a kompetenciamérésben szintén rosszul teljesítő Nagykereki és Körösszakál.

A legfontosabb humán ill. szociális alapellátásokkal való ellátottság a kistérségben viszonylag jónak mondható. A családsegítő ill. a gyermekjóléti szolgálat információink szerint Mezőpeterd kivételével mindenhol elérhető, ha még egyes településeken (Bedő, Berekböszörmény, Bojt, Tépe, Vekerd) csak heti néhány órában is. A humán erőforrás tekintetében azonban kapacitáshiányok jelentkeznek. Szükség volna arra, hogy fejlesztőpedagógus, logopédus, pszichológus legyen helyben elérhető, de igény lenne gyógypedagógusra, mozgásterapeutára, gyógytornászra, családterapeutára, mentálhigiénikus szakemberre is.

Egészségügyi intézmények tekintetében a kistérség helyzete viszonylag jó. Ennek az oka nem csak Debrecen közelsége, hanem az is, hogy az elmúlt időben a kistérségben különböző népegészségügyi fejlesztések – egészségneveléssel kapcsolatos rendezvények valamint szűrőprogramok – indultak. Megemlítendő az „Éljünk egészségesen!” című TÁMOP-6.1.2. projekt, amelynek célja az egészséges életmód iránti igény kialakítása a 3-18 év közötti korosztályban. Az egészségügyi intézmények megközelíthetősége azonban egyes településeken, így pl. Pocsaj esetében még fejleszthető.

A térség megtartó-erejét növelhetné a szabadidős szolgáltatások fejlesztése is: kevés településen található ifjúsági klub, alig vannak családi rendezvények. Nincs nyilvános internet-elérés Esztáron, Nagykerekin, Toldon és Vekerden, ezeken a településeken teleház kiépítése javasolt.

Az adatok forrása, az adatgyűjtés módszere

A kistérségi tükör elkészítésekor többféle információforrásra támaszkodtunk. Részben felhasználtuk a rendelkezésre álló statisztikai adatbázisok (KSH, Köztár, VÁTI TEIR, REMEK, MTA KTI Erőforrástérkép stb.) adatait, részben pedig feldolgoztuk azokat az adatlapokat, amelyeket előzetesen a berettyóújfalui kistérség különböző intézményeinek küldtünk ki, s amelyekben adatszolgáltatásra kértük fel őket. Ilyenfajta kérést kapott a Berettyóújfalui kistérség 29 településének jegyzője, a kistérségben működő bölcsődék, óvodák, általános iskolák és középiskolák vezetői, illetve különböző szakmai csoportok képviselői (védőnők, családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatások, pedagógiai szakszolgálatok, munkaügyi kirendeltségek). A kitöltés nem volt teljes körű – az egyes települések legfontosabb adatait magába foglaló jegyzői kérdőívet például a 29 önkormányzat közül 25 küldte vissza –, ezért az egyes témák tárgyalásánál a hiányzó adatokat a hivatalos statisztikák mellett más forrásokból is igyekeztünk pótolni. Erre a célra elsősorban a kistérség különböző tervdokumentumait használtuk (közoktatási intézkedési terv, LHH tervdokumentum), valamint ezeket kiegészítettük egyéb internetes forrásokkal is (a kistérség, az NFÜ, a bíróságok honlapjai).¹

A sokféle információforrás gyakran egymással nem egyező, néhol pedig egymásnak ellentmondó adatokkal szolgált. Egyes esetekben eldönthető volt, hogy melyik adat a helyes, ahol viszont ez nem volt egyértelmű, ott a táblázatokban adathiány szerepel.

1. A kistérség elhelyezkedése, települései

A Berettyóújfalui kistérség az Észak-Alföld régióban, Hajdú-Bihar megye déli részén, a Berettyó folyó mentén terül el, a román határ mellett.

Keleti határa egybeesik a román–magyar határral, délről pedig Békés megyével szomszédos. További határait a Hajdúság és a Sárrett jelentik. (1. ábra). A kistérség történelmileg a Bihari térséghez tartozik, de az elmúlt 100 év politikai-gazdasági változásai mindig más és más régióhoz csatolták.

1. ábra: A kistérség elhelyezkedése országosan

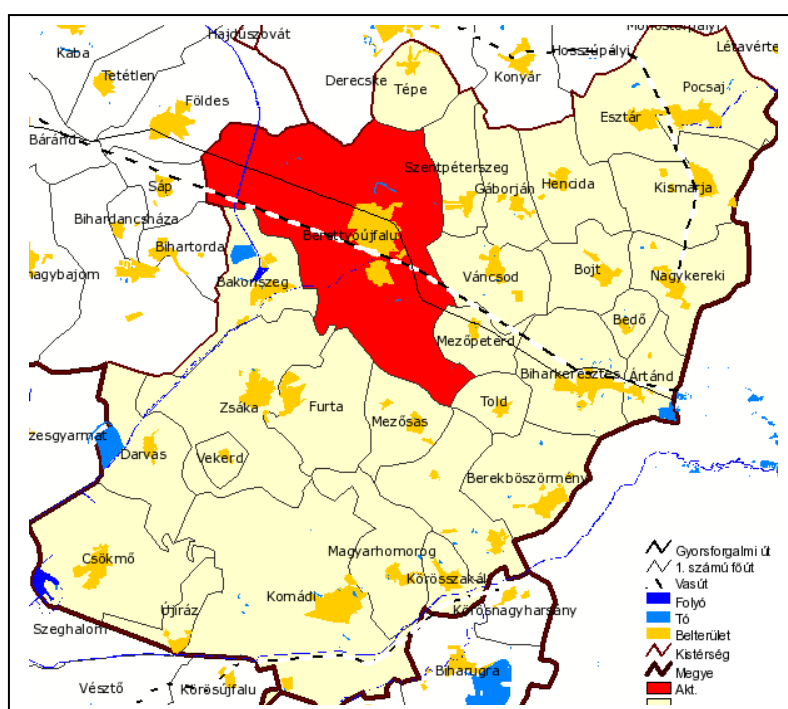
Forrás: VÁTI TEIR kistérségi információs modul

¹ A felhasznált adatok másik körét eredetileg a terepmunka során összegyűjtött információk jelentették volna. Ezek egy része a tervek szerint védőnőkkel, iskolaigazgatókkal, óvodavezetőkkel, gyermekorvosokkal és civilekkel készített interjúkból, másik részük a TÁMOP-5.2.3. pályázat előkészítését végző munkacsoportok megbeszélésein elhangzottakból, valamint az így összeállított anyag társadalmi vitája során összegyűjtött korrekciókból származott volna. Ezen információk feldolgozása azonban a megadott határidőre nem készült el, ezért ezeket a kistérségi tükör nem tartalmazza. Annak érdekében, hogy a tükör a kistérség tényleges, aktuális állapotát tükrözze, ezt a hiányt a későbbiekben pótolni szükséges.

Trianon következtében elvesztette korábbi természetes kötelékeit a Romániához csatolt területektől, majd „csonka” Bihar megyeként az 1950-es években megszűnt addigi önállósága is, s Hajdú megyéhez kapcsolták.

A kistérség szerkezetét tekintve sokfalvas terület, sűrűn elhelyezkedő és viszonylag kisebb településekből áll. Összesített terület-nagysága és népességszáma szerint a nagyobb kistérségek közé tartozik. A KSH 2010-es adatai alapján Hajdú-Bihar megye 9 kistérsége közül a Berettyóújfalui kistérség a negyedik legnépesebb, 53.758 fő állandó lakossal (a lakónépesség száma ennél alacsonyabb, valamivel több, mint 50 ezer fő). A kistérségben 29 település található, ebből jogállás szerint 3 város, 3 nagyközség és 23 község (2. ábra).

2. ábra: A kistérség elhelyezkedése és települései

A megyei kistérségek közül ehhez a kistérséghez tartozik a legtöbb település. Ezek közül a legnépesebb Berettyóújfalu, a KSH adatai szerint 2010-ben 15.583-an laktak a városban. A második legnépesebb település Komádi 6.000 lakossal, a harmadik pedig Biharkeresztes 4.160 fővel (1. táblázat). A közel ötvennégyezer fős kistérségben a városi lakosság aránya 48 százalék. A kistérség 26 községének népessége erőteljesen szóródik a 2.763 fős Pocsajtól a mindössze 135 fős Vekerdig.

1. táblázat: A kistérség települései és állandó népessége, 2010

Név	Jogállás	Terület (100ha)	Állandó népesség (fő)
Berettyóújfalu	Város	171	15 583
Komádi	Város	145	6 000
Biharkeresztes	Város	49	4 160
Pocsaj	Nagyközség	50	2 763
Csökmő	Nagyközség	69	2 024
Berekböszörmény	Község	43	1 921
Zsáka	Nagyközség	79	1 684
Esztár	Község	32	1 420
Kismarja	Község	47	1 345
Hencida	Község	35	1 298
Nagykerek	Község	37	1 293
Bakonszeg	Község	35	1 265
Furta	Község	43	1 239
Váncsod	Község	34	1 234
Szentpéterszeg	Község	26	1 168
Tépe	Község	23	1 143
Körösszegapáti	Község	46	1 022
Magyarhomorog	Község	40	968
Gáborján	Község	26	913
Körösszakál	Község	15	880
Mezősas	Község	26	711
Darvas	Község	42	629
Újiráz	Község	15	627
Mezőpeterd	Község	18	601
Bojt	Község	27	565
Ártánd	Község	20	539
Told	Község	15	355
Bedő	Község	10	273
Vekerd	Község	7	135
Összesen		1 226	53 758

Forrás: VÁTI TEIR kistérségi információs modul

Hajdú-Bihar megye területe 6.211 km², ezen belül a Berettyóújfalui kistérségé 1226 km². „A megye településszerkezete jellemzően hasonlít az Alföld más megyéihez, azaz zömében nagyobb, egymástól földrajzilag távolabbi települések alkotják. Ettől az általános jellemzőtől eltér a megye déli része (Bihari térség), ahol sűrűbben és sokkal kisebb lakosságszámmal rendelkező települések találhatók”.²

Ha a kistérségben élő állandó népesség eloszlását nézzük, akkor azt láthatjuk, hogy a lakónépesség alig másfél százaléka él a kistérségben található három 500 fő alatti

² <http://www.mezoferenc.hu/pdf/regivagyujut.pdf>

aprófaluban. (Hajdú-Bihar megyében kevés 500 fő alatti település van, mindössze hat, de ebből három a Berettyóújfalui kistérségben található.) A kistérségben 9 község népessége esik 500-999 közé, itt a kistérség népességének 12%-a él. A 12 db 1000-1999 lélekszámú településen 29,8%-nyian laknak. 2000-4999 lélekszámú település mindössze három van – ezek közül az egyik város, Biharkeresztes – összesen 16,6%-nyi népességgel. Ennél nagyobb népessége csak két településnek van: Komádinak, ahol a kistérség népességének 11,2%-a lakik, és az egyedüli tízezernél nagyobb lélekszámú városnak, Berettyóújfalunak, ahol a kistérség lakóinak 29%-a él.

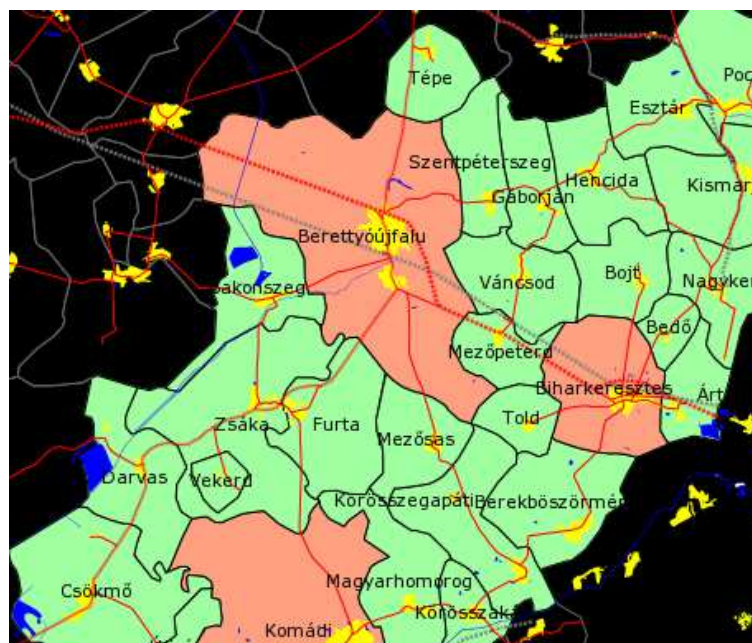
Összességében tehát elmondható, hogy bár településszerkezetileg a községi jelleg jellemzi a kistérséget – a Berettyóújfalui kistérség túlnyomórészt községekből áll, s a községek közel fele 1.000 fő alatti település –, de a kistérség népességének fele városi lakos.

A viszonylag nagy terület és a magasabb lakosság- illetve településszám miatt a kistérség három mikro-körzetre tagolódik:

- Berettyóújfalu
- Komádi
- Biharkeresztes (3. ábra).

A kistérség természetes központja Berettyóújfalu, de a másik két városnak is jelentős vonzáskörzete van. Biharkeresztes elsősorban a határmenti településekre van hatással, Komádi pedig a megye legdélebbi településeinek központjának tekinthető. A kistérség többközpontúságát mutatja, hogy a jelenlegi kistérség két korábbi járást is magába foglal. Biharkeresztes és környéke a korábbi járási rendszerben, 1970-ig volt külön járás. Biharkeresztest történelmi múltja, határvárosi rangja emeli természetes központtá. Komádi súlyát pedig az emeli, hogy népességszáma - Biharkereszteshez képest is – magas, s vonzáskörzete nem áll meg a megyehatáron, hanem átnyúlik Békés megyébe.

3. ábra: A kistérség mikro-centrumai

A kistérség nagyon rossz gazdasági mutatókkal rendelkezik, s ez nemcsak megyei és regionális vonatkozásban figyelhető meg, hanem akkor is, ha a térség helyzetét az ország más kistérségeivel vetjük össze. A Berettyóújfalui kistérség - a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Kormányrendelet besorolása szerint - az ország 174 kistérsége közül a 17. legrosszabb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkezik, és a komplex programmal segített kistérségek közé tartozik. (Hajdú-Bihar megyében ez az egy kistérség van a Leghátrányosabb Komplex Programban.) A kistérség elmaradottsága időtállóan mondható, hiszen már a 24/2001. (IV.20.) OGY-határozat alapján kialakított komplex fejlettségi mutatószám alapján is az akkori 150 kistérség között a 24. helyet foglalta el.³

A Berettyóújfalui kistérség 29 települése közül a 240/2006. (XI. 30.) kormányrendelet szerint 27 társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, s ugyancsak 27 település esetében az országos átlagot jelentősen (legalább 1,75-szörösen) meghaladó munkanélküliségi arány mutatható ki (2. táblázat). A két nem kedvezményezett település Berettyóújfalu és Biharkeresztes.

2. táblázat: A kistérség településeinek száma jogállás és társadalmi-gazdasági helyzet szerint

Kedvezményezett térség		Igen
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Igen
Települések száma		29
Jogállás szerint	Város	3
	Község	26
Kedvezményezett települések száma		27
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott	27
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott	27

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

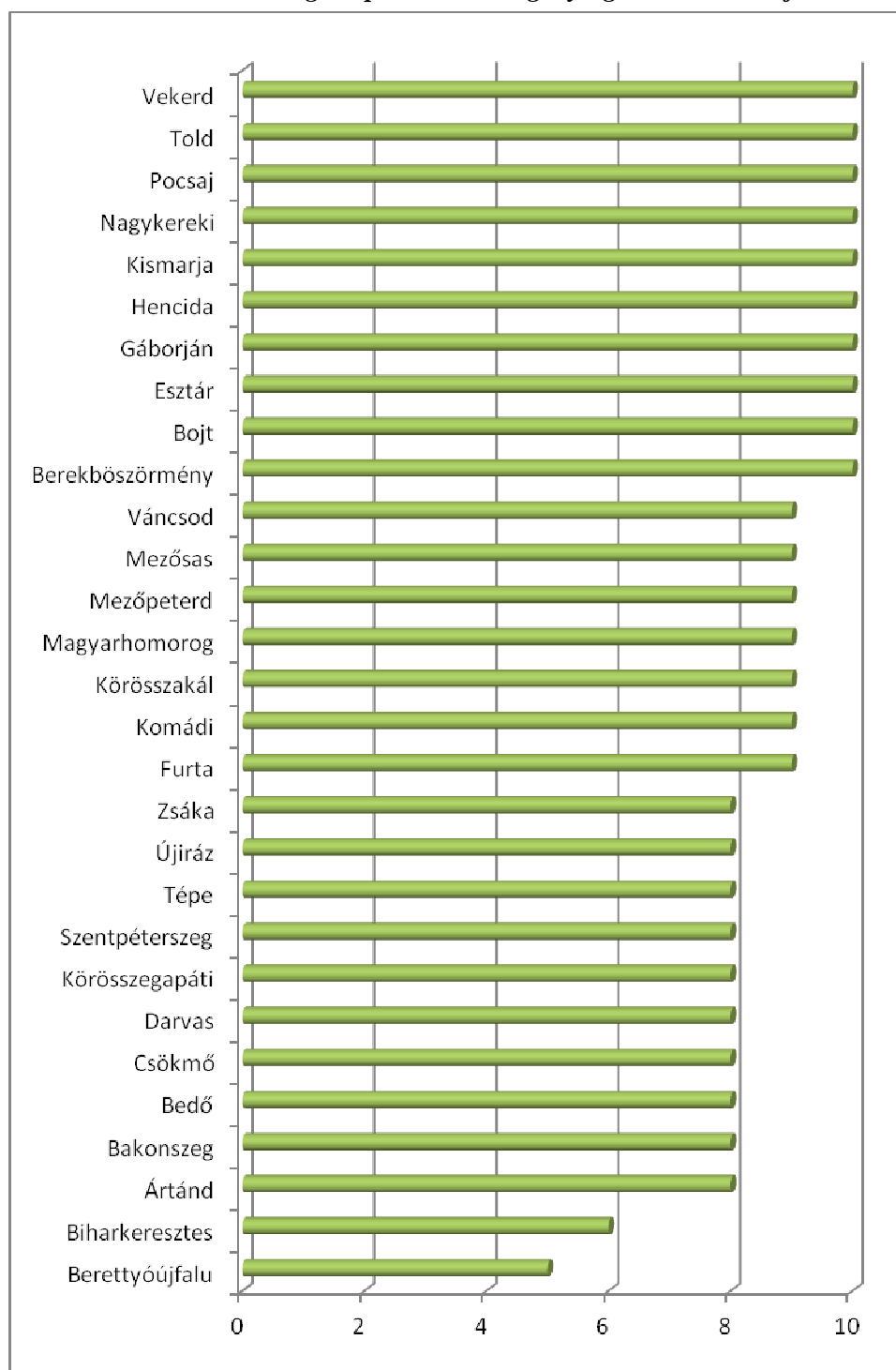
Hasonlóan kedvezőtlen képet kaphatunk, ha a kistérség településeinek szegénységi kockázati kódjait⁴ nézzük. Két várost – Berettyóújfalut és Biharkeresztest – nem számítva mindegyik település a veszélyeztetett kategóriába esik. Tíz település (Berekböszörmény, Bojt, Esztár, Gáborján, Hencida, Kismarja, Nagykereki, Pocsaj, Told, Vekerd) szegénységi kockázata a

³ KSH (2003): A leghátrányosabb helyzetű kistérségek. KSH Budapest, 2003

⁴ Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték. A szegénység mértékét jelző típusképző mutatók: fiatalodási index (a 15 évesnél fiatalabbak a 60 évnél idősebbek arányában), 2005; középfokú végzettségűek aránya a 18 évesnél idősebb népesség körében, 2001; egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem és nyugdíj összege havonta, 2005; foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, 2001; regisztrált munkanélküliek a 18-59 évesek arányában, 2005; rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők aránya a 0-17 évesekből, 2006; nem korbetöltött nyugdíjasok aránya, 2005; egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem, 2005.

legmagasabb fokú (10), de a többi település helyzete sem sokkal kedvezőbb. Az összes település viszonylatában 8-10-es szegénységi kockázati településen él a lakosság 63%-a. (4. ábra).

4. ábra: A kistérség településeinek szegénységi kockázati kódjai

forrás: MTA RKK

A Berettyóújfalui kistérségtől a főváros mintegy 178 perc alatt, a legközelebbi megyeszékhely pedig 47 perc alatt érhető el (5. ábra). Ez azonban nem mindenkinek egyformán adott, hiszen

a 100 lakosra jutó személygépkocsik száma kistérségi szinten 23 darab, ami jóval alatta marad az országos átlagnak, és nem éri el a Hajdú-Bihar megyei átlagot sem (6. ábra).

„A közúthálózat sűrűsége a térségben elmarad az országos értéktől (81%-a). A kistérség elérhetőségét 2 elsőrendű főútvonal biztosítja, 21 település csak alsóbbrendű utakon közelíthető meg. A 101. számú vasúti fővonal mellett 3, míg a vasúti mellékvonalak mentén 6 település helyezkedik el. A településeket összekötő utak állapota rossz, ami megnehezíti a kistérségi és mikrotérségi központok (Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Komádi) által nyújtott szolgáltatások elérhetőségét. A kistérségi központ a legtávolabb fekvő településekről megközelítőleg 45-60 perc alatt érhető el közösségi közlekedéssel, ami lehetővé teszi, hogy minden településről be lehessen jutni a munkahelyekre és az oktatási intézményekbe. Két zsáktelepülés található a kistérségben: Bojt és Told.”⁵

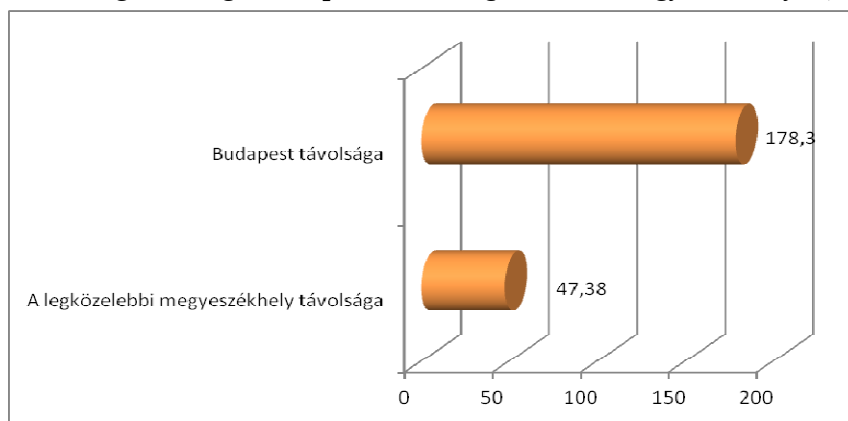
A közösségi közlekedés gyakorisága a kistérség településein jónak mondható. A kistérségi központ Berettyóújfalu a települések többségéből naponta tízszer vagy ennél többször közlekedő Volánbusz járatokkal közelíthető meg. Kivételt képez néhány település (Pocsaj, Kismarja, Esztár, Nagykereki), ahol a buszok ritkán járnak, azonban ezekből a községekből Debrecen viszonylag könnyen elérhető.

A térség a megyében megfigyelhető nagyobb közúti fejlesztésekből eddig kimaradt, ami a kistérség leszakadásának egyik kiváltó tényezője is. Az elkövetkező években viszont két komolyabb fejlesztés is várható, amelyek révén a térség „visszakerülhet a térképre”, s szervezettebben kapcsolódhat a megyeközpontokhoz illetve a határmenti román településekhez. Egyrészt várható a Berettyóújfalu Debrecennel összekötő autópálya megépítése (ez az M35-ös folytatása volna Berettyóújfaluig). A tervezési és kivitelezési munkálatokkal kapcsolatban a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. nemrég hirdette ki a közbeszerzés eredményét, az érdemi munkák tehát lassan el is indulnak.

A másik nagyobb beruházás a tervezett M4-es autópálya Berettyóújfalu és a román határ (Nagykereki) közti szakaszának megépítése. A kormány szándéknyilatkozata szerint elvben ezeket a munkálatokat is be fogják fejezni 2016-ig. A tervezett útszakasz hossza itt hozzávetőleg 32 kilométer, s Berettyóújfalu mellett a kistérségből Szentpéterszeg, Gáborján, Hencida, Váncsod, Bojt és Nagykereki településeket érinti. Itt még csak az előzetes munkálatok kezdődtek meg (örökségvédelmi és a környezeti hatástanulmány elkészítése, megvalósíthatósági tanulmány elkészítése, jogerős környezetvédelmi engedély beszerzése, stb.)

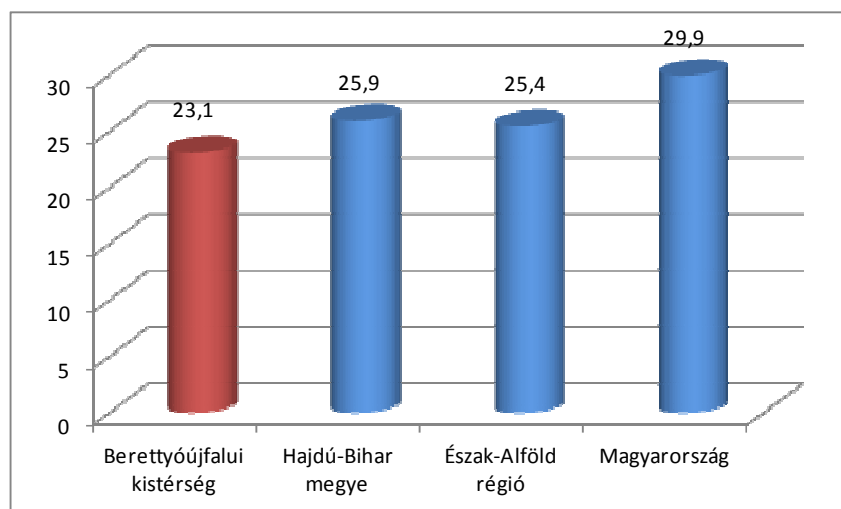
⁵ Berettyóújfalu kistérség LHH Tervdokumentum és projektcsomag – 2009
(http://www.arop.berettyoujfaluikisterseg.hu/userfiles/file/Berettyoujfalu_kist%C3%A9rs%C3%A9gi%20tervdokumentum_mod_01-30.pdf)

5. ábra: A kistérség távolsága Budapesttől és a legközelebbi megyeszékhelytől, 2007, perc

forrás: Köztár

6. ábra: 100 lakosra jutó személygépkocsik száma, 2010, db

forrás: KSH (2011): Területi Statisztikai Évkönyv, 2010. Budapest

2. A kistérség népességének néhány jellemzője

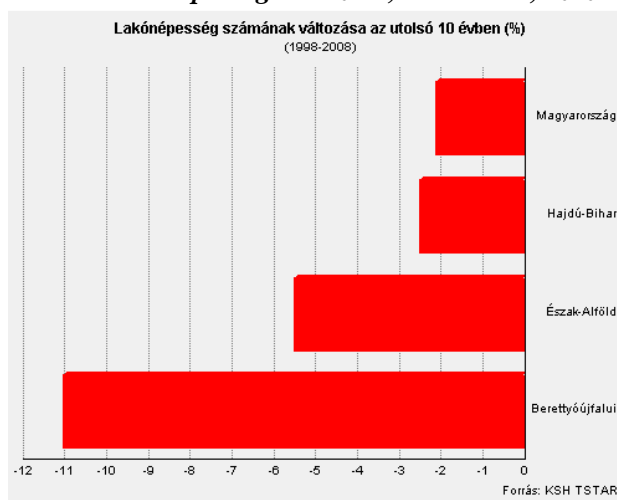
2.1. Demográfia

Népességszám, természetes szaporodás/fogyás, belföldi vándorlás

A Berettyóújfalui kistérség állandó népességének száma a 2010-es adatok alapján 53.758 fő, lakónépessége 50.003 fő. Hosszabb időtávban vizsgálva az adatokat, erőteljesen csökkenő népességszám figyelhető meg. Tízéves időszakot nézve (1998-2008) a népességszám-

csökkenés több mint 10%-os, ami jóval nagyobb mértékű, mint az országos, régiós, vagy akár a megyei arány (7. ábra).

7. ábra: Lakónépesség változása, 1998-2008, százalék

forrás: KSH TSTAR

Még hosszabb időtávban vizsgálva az adatokat, ha a rendszerváltástól nézzük a változásokat, fő vonásként azt lehet megfigyelni, hogy 1990-től az ezredfordulóig erősen csökkent a kistérség népessége, majd a 2000-es évek elején volt egy felfele ívelő szakasz, aminek köszönhetően sok település visszanyerte 1990-es lélekszámát vagy még akár egy kis többletet is elért. 2001-2002-től kezdődően azonban újra egy erős és általános visszaesés volt tapasztalható, ami lényegében a térség összes települését érinti és a mai napig is tart. Ha csak az elmúlt néhány évre koncentrálunk, 2006-hoz képest 2010-re 2%-kal csökkent a népességszám, tehát mintha egy kicsit enyhült volna a népességszám-csökkenés üteme (3. táblázat).

A csökkenés mértéke néhány település esetében ma már elhanyagolható, s ez elsősorban a kis- vagy közepes méretű falvakban figyelhető meg (Bojt, Esztár, Bakonszeg, Pocsaj, Körösszakál, Furta, Mezőpeterd, Ártánd, Körösszegapáti, Kismarja). További néhány településen a mutató nagysága átlagos mértékű volt (2-4%). Vannak azonban olyan települések, ahol a csökkenés komolyabb mértékű volt az elmúlt években is (5-13%). Ez utóbbi csoportba elsősorban a térség aprófalvai tartoznak (Told, Darvas, Vekerd). Vekerd, mint a térség legkisebb települése az elmúlt 20 év legnagyobb vesztese, a rendszerváltás óta népességszámának közel felét elvesztette.

A kistérség három városa esetében a legnagyobb népességmegtartó ereje Berettyóújfalunak van, hosszabb és rövidebb időtávon belül is viszonylag kismértékűnek mondható a város népességszámának csökkenése. Biharkeresztes esetében a demográfiai folyamatok már mélyebb nyomokat hagytak, de elsősorban a rendszerváltás utáni évek jelentettek igazán visszaesést. A három város közül az elmúlt években komolyabb visszaesés Komádi esetében

érzékeltető, ahol az elmúlt négy évben is 3%-kal csökkent a lakosság száma, de itt már a 90-es években is érzékeltetően csökkent a népességszám.

3. táblázat: Állandó népesség számának változása a kistérség településein, 2006-2010

	népességszám 2006	népességszám 2010	változás: 2010/2006 (%)	változás: 2010/2006 (fő)
Ártánd	545	539	0,99	-6
Bakonszeg	1259	1265	1,00	6
Bedő	283	273	0,96	-10
Berekböszörmény	1979	1921	0,97	-58
Berettyóújfalu	15833	15583	0,98	-250
Biharkeresztes	4251	4160	0,98	-91
Bojt	558	565	1,01	7
Csökmő	2136	2024	0,95	-112
Darvas	692	629	0,91	-63
Esztár	1409	1420	1,01	11
Furta	1245	1239	1,00	-6
Gáborján	930	913	0,98	-17
Hencida	1334	1298	0,97	-36
Kismarja	1364	1345	0,99	-19
Komádi	6209	6000	0,97	-209
Körösszakál	882	880	1,00	-2
Körösszegapáti	1035	1022	0,99	-13
Magyarhomorog	1010	968	0,96	-42
Mezőpeterd	604	601	1,00	-3
Mezősas	727	711	0,98	-16
Nagykeréki	1354	1293	0,95	-61
Pocsaj	2750	2763	1,00	13
Szentpéterszeg	1207	1168	0,97	-39
Tépe	1165	1143	0,98	-22
Told	384	355	0,92	-29
Újiráz	656	627	0,96	-29
Váncsod	1281	1234	0,96	-47
Vekerd	155	135	0,87	-20
Zsáka	1745	1684	0,97	-61
Összesen	54982	53758	0,98	-1224

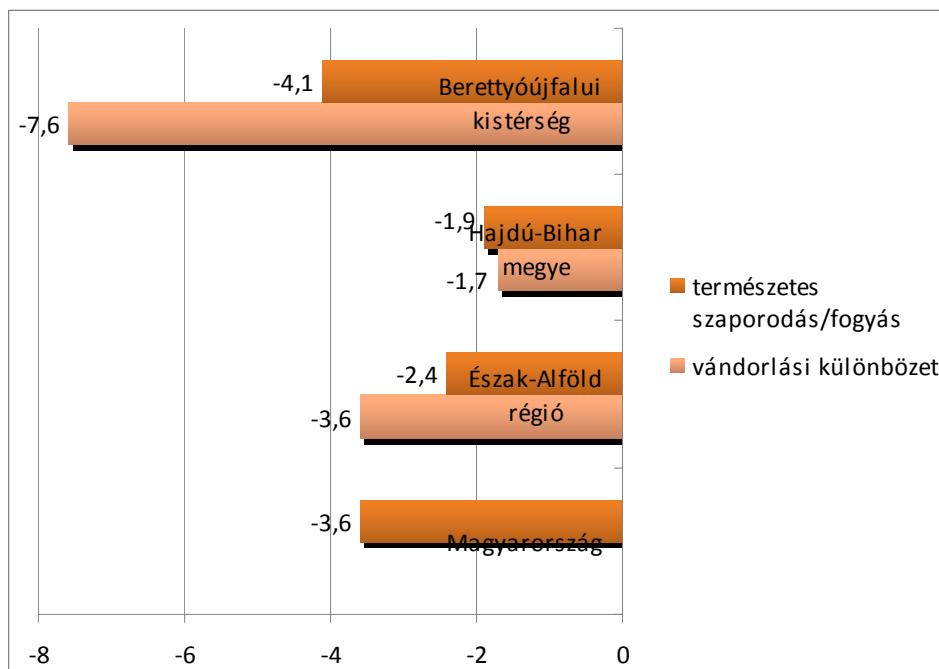
forrás: Berettyóújfalu kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

A népességszám alakulása részben az elveszületések és halálozások számának alakulásától, részben az egyes települések vándorlási egyenlegének (beköltözés/elvándorlás) alakulásától függ.

A kistérségben megfigyelhető népességszám csökkenés egyik kiváltó oka, hogy a kistérségben a népesség természetes szaporodása negatív egyenlegű. Fogyrásról beszélhetünk tehát, azaz többen halnak meg, mint amennyien születnek. 1996 óta természetes fogyás jellemezte a térséget, ennek mértéke azóta (és különösen az elmúlt tíz évben) csak növekedett. Ez elsősorban azzal hozható összefüggésbe, hogy – az országos trendeknek megfelelően – egyre kevesebb gyermek születik a kistérségben. Ezzel párhuzamosan a halálozási statisztikák a kistérségben az elmúlt években nem romlottak, igaz nem is javultak jelentősen. A

természetes fogyás 2000-2010. évi átlaga a kistérségben 4,1 ezrelék, ami nem csak az országos, de a régiós és a megyei átlagnál is lényegesen magasabb (8. ábra).

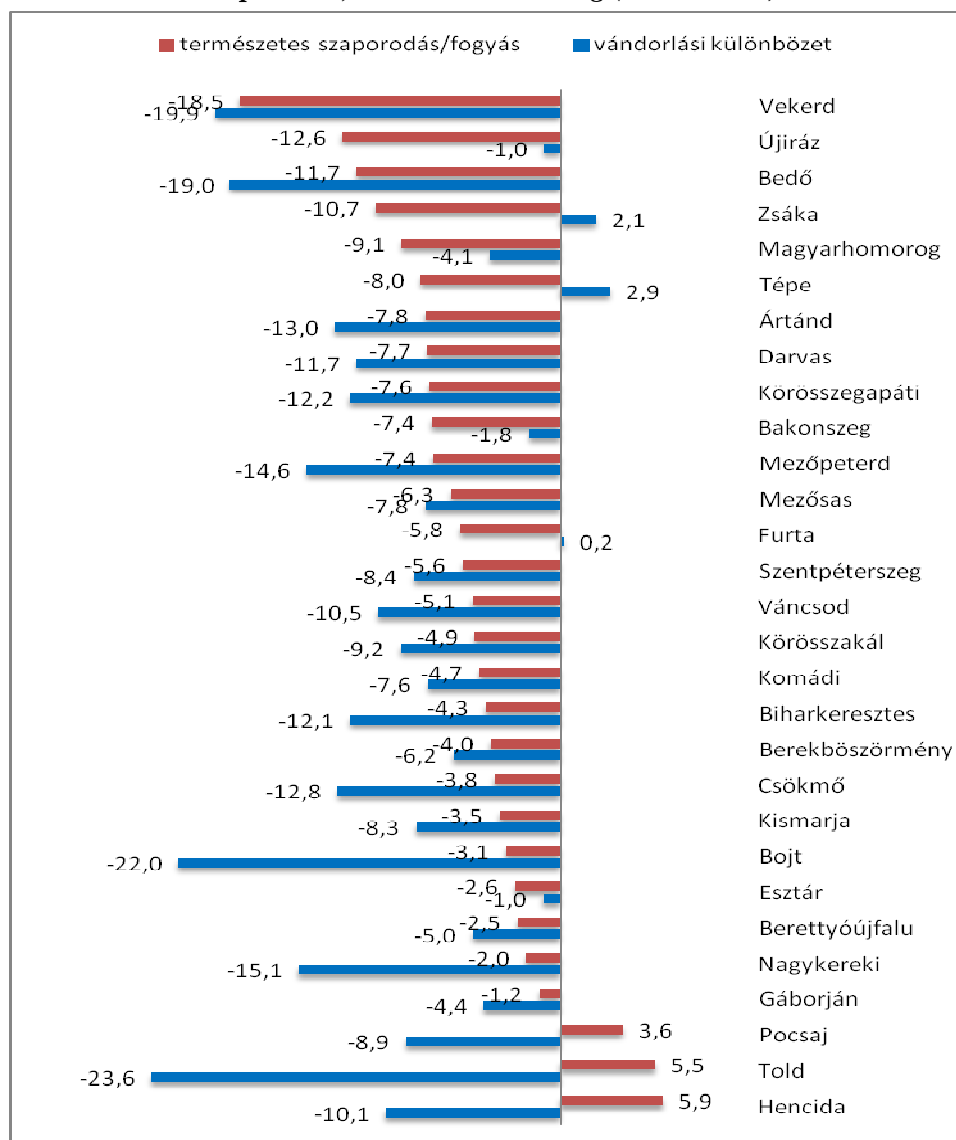
8. ábra: A természetes szaporodás/ fogyás és a belföldi vándorlási különbség 2000–2010. évi átlaga ezer lakosra

Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

A 29 település közül a 2000-2009 közötti időszakban 18-ban volt az átlagosnál magasabb a természetes fogyás, elsősorban a csökkenő gyerekszámnak köszönhetően. Mezőpeterden például 2010-ben egy gyerek sem született, de ugyancsak kedvezőtlen adatok jelentkeznek további három kisebb lélekszámú településnél, ahol arányában jelentősen visszaesett a születések száma (Bojt, Magyarhomorog, Ártánd). Ezzel szemben öt településen nőtt az élveszületések száma, utóbbiak: Körösszakál, Nagykereki, Pocsaj, Kismarja és Szentpéterszeg (Függelék 1. táblázat). A természetes szaporodás mutatója csak három településen (Pocsaj, Told, Hencida) mutat pozitív értéket (9. ábra).

9. ábra: A természetes szaporodás/fogyás és a belföldi vándorlási különbség a kistérség településein, 2000–2009. évi átlag (ezer lakosra)

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

A kistérségben megfigyelhető népességszám csökkenés hátterében azonban a természetes fogyáshoz képest nagyobb szerepet játszanak a belföldi vándorlási folyamatok, s azok negatív hatásai. A térség településeinek el-, kibocsátó jellege sokkal erőteljesebb, mint megtartó és befogadó jellege. Míg a kistérség élveszületési/halálozási mutatói többé-kevésbé az országos helyzetnek megfelelően alakulnak, az adatok alig valamivel rosszabbak, mint az országos átlag vagy az észak-alföldi régióban általában jellemző természetes szaporodási mutatók, addig a vándorlási egyenlegek adatai már sokkal-sokkal kedvezőtlenebbek. Míg például Észak-Alföldön az elmúlt 10 év vándorlási egyenlege 1000 lakosra vetítve -3,6 fő, addig a Berettyóújfalui térségben ugyanez az érték már a duplája: -7,6 (8.ábra).

A kistérség települései közül különösen Toldról, Bojtról, Vekerdről, Bedőről és Nagykerekiről nagy az elvándorlás, itt a vándorlási különbözet legalább kétszerese a kistérségi átlagnak. Mindössze három közepes nagyságú községben (Tépe, Zsáka, Furta) pozitív az oda- és elköltözők egyenlege (9. ábra).

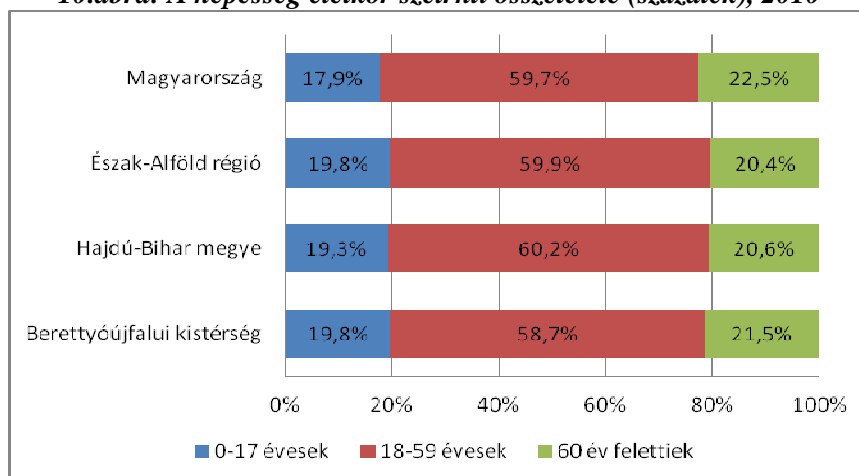
A népesség korösszetétele

Az alapvetően a természetes fogyásból illetve a negatív egyenlegű vándorlási mozgalmából adódó következtetések: előregedő helyi társadalmak, a gyermekvállalási kedv csökkenése, stb. egyáltalán nem kistérség-specifikus vonások. Ez országos jelenség. Például a Berettyóújfalui kistérség korszerkezetének belső struktúrája nem sokban különbözik attól, ami országos/regionális/megyei szinten is megfigyelhető. A kistérségben a 60 évesnél idősebbek aránya valamivel alacsonyabb, mint országosan, s a fiatalok aránya – 0-17 évesek – pedig valamivel magasabb (10. ábra).

Az ún. öregedési index értéke is azt mutatja, hogy a kistérségen belül az idősek aránya relatíve nem túl magas. A 2010-es esztendőre kiszámított öregedési index - amely azt mutatja, hogy 100 fő 0-17 éves fiatakorú állandó lakosra hány 60 év feletti állandó lakos jut – a kistérségben 108,5, miközben országosan ugyanez az érték 125,9. (A régiós adat: 103,1, a megyei adat pedig: 106,8).⁶

A kistérség minden ötödik lakója, 2010-ben összesen 10.636 fő volt 18 éven aluli. Ezen belül a 0-2 évesek száma 1.516, a 3-5 éveseké 1.619, a 6-14 éveseké 5.336, a 15-17 éveseké pedig 2.165 fő volt. A 0-2 évesek és a 3-5 évesek számának egymáshoz viszonyított értéke is jelzi a gyermekszám csökkenését.

10. ábra: A népesség életkor szerinti összetétele (százalék), 2010

forrás: Erőforrástérkép, MTA KTI

⁶ Erőforrástérkép, MTA KTI

A gerekszám alakulása nagyon különböző képet mutat a kistérségen belül. Elsősorban a kistérség északi részén – a Berettyóújfalu-Biharkeresztes tengely felett, a Derecskei-Létavértesi kistérséghez közelebb - fekvő községekben figyelhető meg nagyobb gyerekpopuláció. Fiatal népességű település Hencida, Pocsaj és Kismarja, ahol minden harmadik, negyedik lakos gyerekkorú (4. táblázat). Ebbe a csoportba tartozik még Told és Bojt is, ahol az abszolút számokat nézve ugyan viszonylag kevesebb gyerek lakik, de ennek oka az, hogy két aprófaluról van szó. Pocsaj esetében fontos azt is kiemelni, hogy a gyermekek között a 0-2 évesek aránya lényegesen meghaladja a 3-5 évesek arányát, tehát a közoktatási intézmények itt néhány éves viszonylatban valamivel nagyobb gerekszámokkal kalkulálhatnak, mint most.

A délebbre, a megyeközponttól távolabb és a Békés megyéhez közelebb eső települések korösszetétele – néhány kivételtől eltekintve – jóval idősebb jellegű, itt a 0-17 évesek aránya relatíve alacsony. Vannak tipikusan elöregedő falvak a kistérségben: ilyen pl. Vekerd, ahol közel minden második lakos már 60 év feletti, gyermek pedig már évek óta nem születik. Viszonylag magas az idősök aránya továbbá Bedőn, Körösszegapáti, Magyarhomorogon, Újirázon, Mezőpeterden és Darvason is.

4. táblázat: A népesség életkor szerinti összetétele településenként – 2010

település	a település állandó népességének száma (fő)	a településen élő 0-17 évesek		a településen élő 0-2 évesek	a településen élő 3-5 évesek	öregedési index*
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	száma (fő)	
Ártánd	539	97	18,0	16	12	118,6
Bakonszeg	1265	206	16,3	33	30	141,3
Bedő	273	39	14,3	4	7	184,6
Berekböszörmény	1921	416	21,7	48	57	89,7
Berettyóújfalu	15583	2630	16,9	403	440	128,1
Biharkeresztes	4160	727	17,5	109	118	132,5
Bojt	565	149	26,4	18	13	66,4
Csökmő	2024	438	21,6	66	70	93,6
Darvas	629	105	16,7	7	10	147,6
Esztár	1420	318	22,4	39	45	91,2
Furta	1239	237	19,1	38	41	120,3
Gáborján	913	213	23,3	26	27	96,2
Hencida	1298	430	33,1	63	73	48,8
Kismarja	1345	332	24,7	50	48	84,6
Komádi	6000	1215	20,3	149	180	99,9
Körösszakál	880	202	23,0	29	22	92,6
Körösszegapáti	1022	131	12,8	27	25	203,1
Magyarhomorog	968	149	15,4	25	29	159,1
Mezőpeterd	601	111	18,5	8	18	136,0
Mezősas	711	155	21,8	22	29	111,0
Nagykerek	1293	300	23,2	40	37	88,3

Pocsaj	2763	747	27,0	130	111	64,3
Szentpéterszeg	1168	188	16,1	30	35	121,3
Tépe	1143	228	19,9	31	25	116,2
Told	355	101	28,5	14	17	43,6
Újiráz	627	104	16,6	15	19	190,4
Váncsod	1234	256	20,7	34	33	108,6
Vekerd	135	5	3,7	0	0	1240,0
Zsáka	1684	325	19,3	42	48	117,2
Összesen	53758	10636	19,8	1516	1619	108,5

* A 60 éven felüliek aránya a 0-17 évesekhez képest

Forrás: Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

2.2. A roma népesség aránya

A roma népesség arányáról több adatforrásból gyűjtöttünk információt. Rendelkezésre állnak a 2001. évi népszámlálás adatai, amely szerint ebben az időpontban a kistérségben a roma lakosság aránya – önbevallás alapján – 3,5%⁷ volt. Ez az érték nagyobb volt mind az országos (2,1%), mind a régiós (3,3%) átlagnál, de a megyei értéknél is (2,1%). Az adatlapokat kitöltő jegyzők, védőnők, óvoda- és iskolaigazgatók becslései azonban ennél jóval nagyobb értékeket jeleznek. Ezek a becslések azt mutatják, hogy a kistérségben élő óvodáskorú gyermekek közül – már akik járnak is óvodába – minden 10 gyermekből 4 roma származású (40,4%). Az általános iskolás korú gyermekek esetében – a kitöltött adatlapok szerint – ugyanez az arány 27,4%. (5-6. táblák).

Egyes településeken az óvodai szegregáció jelentős mértékű: Toldon az óvodások 100%-a roma származású, ezen felül Komádi, Pocsaj, Körösszakál és Kismarja óvodája tekinthető „gettóóvodának”⁸. Az iskola vonatkozásában ugyanez mondható el Berekböszörmény és Körösszakál iskoláiról.

5. táblázat: Roma gyerekek becsült aránya az óvodákban (az óvodai adatlapok alapján)

az óvoda neve	létszám (fő)	roma gyerekek becsült aránya (%)
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Told	18	100
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda és Bölcsőde, Tornynos, Komádi	38	80
Lorántffy Zsuzsanna, Kikelet Óvoda, Pocsaj	68	80
Lorántffy Zsuzsanna, Mesevár Óvoda, Pocsaj	59	80
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda, Körösszakál	31	65
Esztár-Kismarja Óvoda Iskola AMI/Bocskai István Ált. Isk. Óvoda Tagintézmény, Kismarja	50	50
Kölcsey Ferenc Általános Művelődési Központ	55	45

⁷ Köztár

⁸ A kifejezést az iskolai szegregációra szokták alkalmazni, és olyan iskolát írnak le, ahol a tanulók több mint fele roma származású. (ld. Havas Gábor (2008): Esélyegyenlőség és deszegregáció. In Fazekas Károly, Köllő János és Varga Júlia (szerk.): Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 2008. ECOSTAT, Budapest, 2008, 121–138.)

Kastélykerti Óvoda, Zsáka		
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Biharkeresztes	125	42
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Körösszegapáti	26	42
Bethlen Gábor Általános Iskola, Óvoda, Gáborján	44	40
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Nagykereki	41	32
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Esztár	66	25
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Mezőpeterd	20	25
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda, Malmi Óvoda, Komádi	100	20
Általános Iskola és Óvoda, Váncsod	29	20
Általános Művelődési Központ Óvodája, Furta	51	20
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde Ártándi Tagóvodája, Ártánd	26	15
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda, Szivárvány, Komádi	41	14
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Magyarhomorog	45	0,5
Összesen	1015	40,9

6. táblázat: Roma tanulók becsült aránya az általános iskolákban (az iskolai adatlapok alapján*)

az iskola neve	tanuló-létszám (fő)	roma tanulók aránya (%)
Kossuth Lajos Általános Művelődési Központ, Berekböszörmény	175	69
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda, Körösszakál	87	51
Barsi Dénes Általános Iskola, Komádi	535	40
Bocskai István Tagiskola, Nagykereki	115	40
Kölcsey Ferenc ÁMK Általános Iskola, Zsáka	126	38
Körösszegapáti Általános Iskola Tagintézmény	94	23
Esztár-Kismarja Általános Iskola/Kismarja	167	20
Általános Művelődési Központ, Furta	152	17
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Esztár	126	15
Hunyadi Mátyás tagiskola, Berettyóújfalu	209	14
Bocskai István Általános Iskola és Óvoda, Csökmő	218	8
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Magyarhomorog	205	5
Tépei Általános Iskola	106	5
összesen	2960	27,4

*A berettyóújfalui iskolák közül sem a József Attila Általános Iskola, sem annak Széchenyi István Tagiskolája nem közölt becslést a roma gyerekek arányára vonatkozóan.

Az iskolás roma gyerekek nagyságával kapcsolatban a legutóbbi évekre vonatkozóan idősoros adatok is rendelkezésre állnak. Az általános iskolai kompetenciamérések során használt úgynevezett telephelyi kérdőívekben ugyanis 2006-tól kezdődően szerepel kérdés a tanulók etnikai arányának becslésére vonatkozóan. A Berettyóújfalui kistérséggel kapcsolatban ezek az adatok azt mutatják, hogy a 2005/2006-os tanévben a roma gyermekek aránya 22,77% volt, a 2009/2010-es tanévben pedig 25,1%. (Országosan ugyanez a két érték: 11,63% illetve 13,26%.)⁹

A jegyzők becslései alapján nem csak a gyereklétszám, de a teljes népesség jelenlegi etnikai összetételéről is képet kapunk. Ezek szerint a kistérség népességének 16,8%-a cigány származású, azonban a 0-17 éves (gyerek)népességben ez az arány 29,9%. A legnagyobb a

⁹ <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2011/ProMino11-3-08-Papp.pdf>

cigányság aránya Berekböszörményben (65%), Toldon (52%), Bojton (47%) és Hencidán (46%). Számottevő még Körösszakál (36%), Pocsaj (33%), Komádi (25%) és Mezősas (21%) településeken.¹⁰ Bojt, Told, Berekböszörmény, Komádi, Körösszakál és Hencida esetében ez azt jelenti, hogy itt a 0-17 éves népességen belül többségben vannak a cigány származású gyerekek (7. tábla).

A kistérségben néhány olyan település is van, ahol a roma lakosság aránya alacsony. Ide sorolható Újiráz, Bakonszeg, Magyarhomorog, valamint Darvas, Tépe és Szentpéterszeg is, ahol a mutató értéke 5% alatti. Ez utóbbi település esetében azonban a gyerekek között jóval nagyobb ez az arány: minden tizedik gyerek roma származású (7. táblázat).

7. táblázat: A roma népesség becsült aránya településenként (a jegyzői adatlapok alapján, 2012. január 1-i állapot)

	teljes lakónépesség (fő)	0-17 éves teljes lakónépesség (fő)	teljes roma népesség (fő)	0-17 éves roma népesség (fő)	a roma populáció aránya a teljes lakónépességen belül (%)	a roma populáció aránya a 0-17 éves lakónépességen belül (%)
Ártánd	494	83	14	8	2,8	9,6
Bakonszeg	1260	197	0	0	0,0	0,0
Bedő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Berekböszörmény	1991	552*	1293	385*	64,9	69,7
Berettyóújfalu	15356	2608	1200	360	7,8	13,8
Biharkeresztes	4037	718	447	173	11,1	24,1
Bojt	531	144	250	130	47,1	90,3
Csökmő	1996	455	130	72	6,5	15,8
Darvas	578	96	20	4	3,5	4,2
Esztár	1354	324	180	58	13,3	17,9
Furta	1230	227	93	48	7,6	21,1
Gáborján	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	1294	417	600	220	46,4	52,8
Kismarja	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Komádi	5904	1112	1500	750	25,4	67,4
Körösszakál	885	169	320	90	36,2	53,3
Körösszegapáti	952	133	80	30	8,4	22,6
Magyarhomorog	1003	178	5	0	0,5	0,0
Mezőpeterd	616	108	105	26	17,0	24,1
Mezősas	659	153	136	62	20,6	40,5
Nagykereki	1194	267	210	100	17,6	37,5
Pocsaj	2559	665	853	326	33,3	49,0

¹⁰ Havas Gábor szerint azokon a településeken, ahol a cigányság aránya 20 százalék feletti, az etikai szegregáció felgyorsulása, a nem cigány népesség elköltözése várható. (Havas 1999)

Szentpéterszeg	1099	212	53	24	4,8	11,3
Tépe	1144	227	37	15	3,2	6,6
Told	330	98	170	80	51,5	81,6
Újiráz	620	103	0	0	0,0	0,0
Váncsod	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Vekerd	132	5	12	2	9,1	40,0
Zsáka	1655	332	220	40	13,3	12,0
Összesen	48379	8948	7914	2610	16,4	29,2

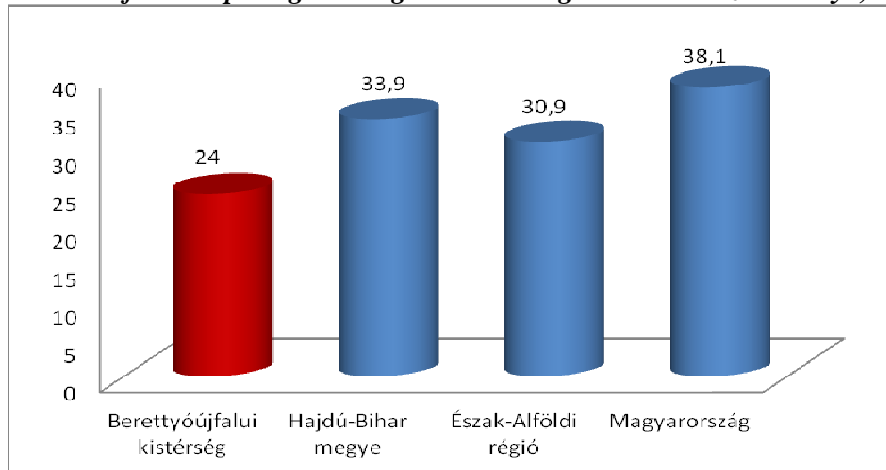
* 0-18 évesek száma

2.3. Iskolázottság

Pontos iskolázottsági adatokkal csak a népszámlálások éveiből rendelkezünk. Mivel a legutóbbi népszámlálás adatai még nem állnak rendelkezésre, ezért csak a 2001. évi – azaz 11 évvel ezelőtti – adatokat használhatjuk. Kistérségi szinten ennél ma már minden bizonnyal kedvezőbbek az iskolázottsági mutatók, azonban sem a javulás pontos mértékét, sem a települések közötti különbségek alakulását nem ismerjük.

A Berettyóújfalui kistérségben 2001-ben a 18 éven felüli népesség 24%-nak volt legalább érettségije, ami az országos átlagnál 14 százalékponttal volt alacsonyabb. Az alacsony érték ellenére a Berettyóújfalui kistérség nem tartozik a legrosszabb helyzetű kistérségek közé. Az országos átlag 2001-ben 38,2% volt. (11. ábra)

11. ábra: A 18 éven felüli népességből a legalább érettségivel rendelkezők aránya, 2001, százalék

forrás: Népszámlálás 2001, KSH

Ha az általános iskolai végzettséggel rendelkezőket vizsgáljuk, a kistérségben majdnem minden második aktív korú (15-59 évesek) ember ezzel az iskolai végzettséggel rendelkezett 2001-ben. Ez az arány Berettyóújfalun volt a legalacsonyabb (27%), míg Nagykerekin, Toldon és Kismarján a legmagasabb, a Berettyóújfalui érték két és félszerese (64-65%). A két nagyvárost (Berettyóújfalut és Biharkereszttest) nem számítva szinte mindenhol 40% felett volt az alacsony iskolázottságúak aránya. Ide sorolódik a térség harmadik – népességszám szerint második számú – városa, Komádi is, 48%-kal (8. táblázat).

A kisebb települések közül az iskolázottsági szint egyedül Körösszegapátiban és Szentpéterszegen volt kedvezőbbnek mondható, az alapfokú végzettségűek aránya itt alig valamivel haladta meg az egyharmados arányt.

8. táblázat: Alapfokú végzettségűek - a 15-59 évesek között a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, 2001, százalék

település	lakónépesség száma	a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül
Nagykerek	1361	64,7
Told	353	64,6
Kismarja	1400	64,4
Bojt	590	60,9
Hencida	1318	60,5
Esztár	1367	58,4
Vekerd	167	57,5
Berekböszörmény	1849	53,7
Pocsaj	2733	52,8
Mezősas	680	51,0
Darvas	650	50,8
Magyarhomorog	917	50,3
Bedő	317	49,4
Csökmő	2171	49,2
Komádi	6015	47,9
Váncsod	1348	47,5
Újiráz	596	47,4
Körösszakál	911	46,6
Gáborján	928	43,8
Mezőpeterd	586	43,1
Tépe	1175	42,8
Furta	1182	41,7
Zsáka	1702	41,7
Ártánd	550	41,0
Bakonszeg	1240	39,2
Szentpéterszeg	1252	36,9
Körösszegapáti	984	33,0
Biharkeresztes	4230	32,0
Berettyóújfalu	16116	27,2

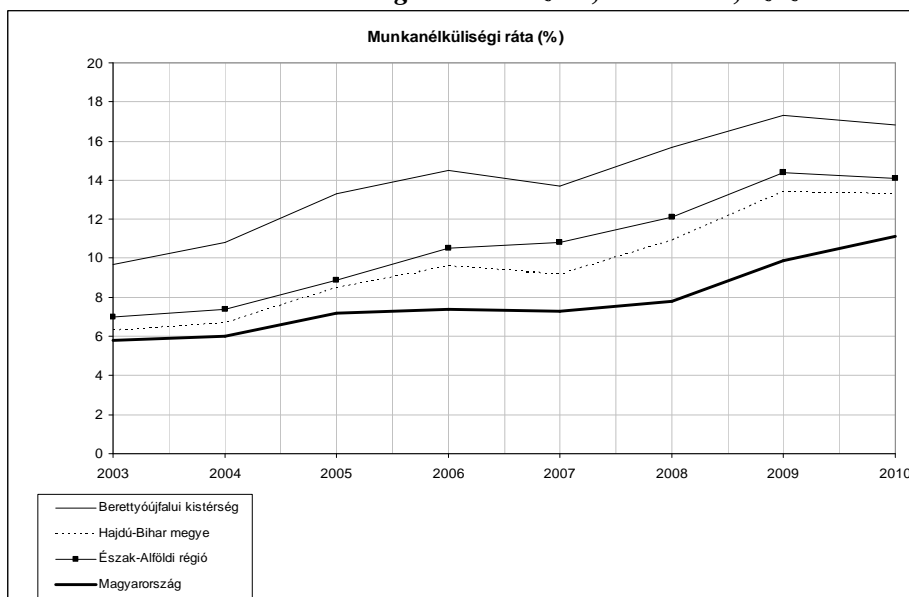
NFU <http://www.nfu.hu/doc/1326>

3. Foglalkoztatottság, munkanélküliség

A kistérség leszakadásának egyik kiváltó tényezője a nagyon alacsony foglalkoztatottság és ebből is fakadó magas munkanélküliség. A rendszerváltást követően rohamos léptekkel emelkedő munkanélküliség irányát, intenzitását nézve kezdetben követte az országos illetve Észak-Alföldi régiós mozgásokat, azonban a kistérség már a 90-es éves közepén elszakadt

ezeztől az irányoktól, s 1997-től kezdődően a munkanélküliségtől egyik leginkább sújtott térséggé vált az országban/régióban/megyében. Az olló egyre szélesebbé vált, hiszen míg a '90-es évek közepén jelentkező kistérségi munkanélküliségi arány a megyei/regionális átlag felett csak 1-2 százalékponttal állt, addig az ezredfordulót követően a különbség 4-5%-ra nőtt. A kistérség munkanélküliségi rátája 2003-2009 között – a 2006. év átmeneti csökkenése kivételével – folyamatosan emelkedett, majd 2009 és 2010 között némi visszaesést tapasztalhattunk (12. ábra).

12. ábra: Munkanélküliségi ráta változása, 2003-2010, százalék

forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, <http://kisterseg.munka.hu/index.php>

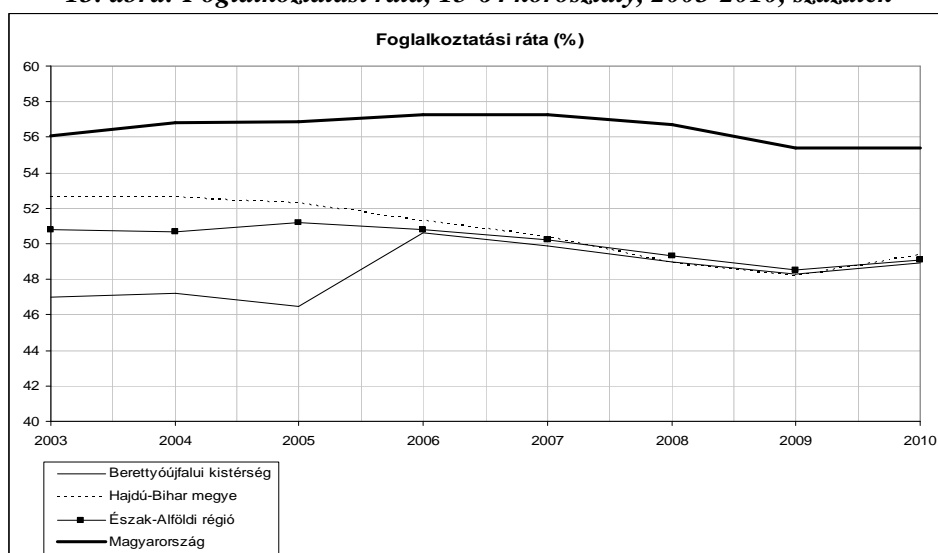
2010-ben országosan a munkanélküliség aránya a 15–64 éves korosztályra vetítve 11%-os volt, ami majdnem kétszerese a 2003-as értéknek (12. ábra). Lényegében mindegyik vizsgált területi dimenzió – régiós átlag, megyei átlag, stb. - mentén ez a kétszeres különbség jelentkezik, így ez figyelhető meg a Berettyóújfalui kistérség esetében is (2003: 9,8%, 2010: 16,9%). A kistérség adatai most is rosszabbak mind az országos, mind a régiós, mind a megyei mutatókhoz képest. A megyén belül a kilenc kistérség közül a munkanélküliségi ráta a Berettyóújfalui térségben a 4. legmagasabb: a legrosszabb mutatója a Hajdúhadházi kistérségnek van (23,7%), a legjobb pedig a Debreceni kistérségnek (9,1%).

Ha a foglalkoztatottsági adatokat vizsgáljuk, akkor két mutatót érdemes figyelembe venni: a foglalkoztatottsági ráta illetve az aktivitási ráta nagyságát. Ezek az értékek egyrészt azt mutatják, hogy 100 gazdaságilag aktív 15-64 éves ember között mennyien vannak foglalkoztatva, illetve ugyanerre a körre vetítve mennyien vannak, akik dolgoznak vagy munkanélküliek (álláskeresőként vannak nyilván tartva). Ezek a mutatók nemcsak a foglalkoztatottak és munkanélküliek egymáshoz viszonyított arányára reagálnak tehát érzékenyen, hanem annak az inaktív rétegnek a számosságára is, amely más okok miatt nem

dolgozik (mert tanuló, nyugdíjas, GYES-en van, nem regisztrált munkanélküli, stb.). 2010-ben a Berettyóújfalui kistérség foglalkoztatottsági rátája 48,9% volt, aktivitási rátája pedig 58,9% (13-14. ábra). Míg a munkanélküliségi arány esetében azt állapíthattuk meg, hogy az rosszabb a megyei átlagnál, addig foglalkoztatottsági ráták 2010-ben lényegében egybeesnek (48,9 ill. 49,7%). Az aktivitási ráta a kistérségben ezért összességében egy árnyalattal magasabb a megyei átlagnál (58,9 ill. 57%, 14. ábra).

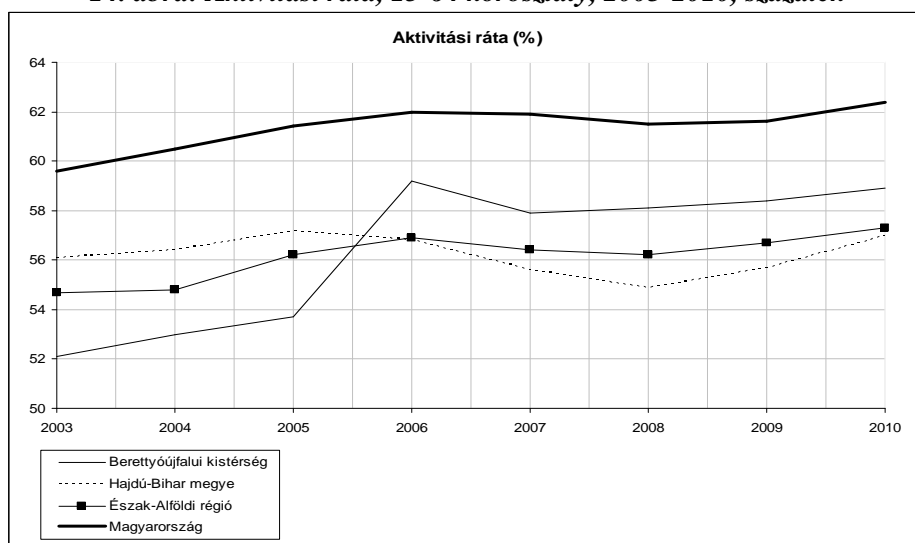
Az idősoros adatok azt mutatják, hogy a foglalkoztatási ráta a Berettyóújfalui térségben 2003-hoz viszonyítva (2003: 47%) kicsivel javult is, ami nem mondható el sem az országos, sem a régiós vagy megyei adatokról. Valójában a 2005-2006 között ugrásszerűen növekvő foglalkoztatottság révén a kistérség felzárkózott a régióhoz és a megyéhez, s azóta a három mutató értéke együtt halad, továbbra is jelentősen lemaradva az országos átlagtól (13. ábra).

13. ábra: Foglalkoztatási ráta, 15-64 korosztály, 2003-2010, százalék

forrás: <http://kisterseg.afsz.hu/index.php>

14. ábra: Aktivitási ráta, 15-64 korosztály, 2003-2010, százalék

forrás: <http://kisterseg.afsz.hu/index.php>

2003 és 2010 között tehát a Berettyóújfalui kistérségben, sok más térséggel ellentétben a 15-64 éves korosztályon belül valamelyest nőtt a foglalkoztatás, ezzel párhuzamosan pedig nőtt a munkanélküliség is. A látszólagos ellentmondás mögött az inaktívak számának jelentős mértékű, mintegy 20%-os csökkenése áll (9. táblázat). Eleve erőteljes volt a visszaesés a gazdaságilag aktív korosztály számosságában, ami részben demográfiai okokkal (előregedés), részben az elvándorlással hozható összefüggésbe. A javuló foglalkoztatási ráta tehát nem értékelhető egyértelműen pozitív tendenciának – az abszolút számokat nézve a foglalkoztatottak száma nem is emelkedett –, hiszen az elsősorban a csökkenő nagyságú 15-64 éves korú népesség belső átstrukturálódásának következménye.

A nyilvántartott álláskeresőkön belül a többség férfi (58%), ami azt jelenti, hogy regisztrált munkanélküli férfiak közel 20%-kal többen vannak, mint a nők. A nyilvántartott álláskeresők közel 90%-a fizikai foglalkozású.¹¹

9. táblázat: Berettyóújfalui kistérség – a 15-64 éves korosztály belső számossága

	2003 (fő)	2010 (fő)	változás 2010/2003 (fő)	változás 2010/2003 (%)
munkanélküliek száma	1837	3337	1500	181,7
foglalkoztatottak száma	16888	16377	-511	97,0
inaktívak száma	17213	13776	-3437	80,0
összesen	35938	33490	-2448	93,2

forrás: <http://kisterseg.afsz.hu/index.php>

A kistérségen belül az egyes települések vonatkozásában nagyon nagyok a különbségek, a munkanélküliségi ráták 7-39% között mozognak. Az 5 legrosszabb mutatóval rendelkező település: Bojt, Told, Körösszakál, Vekerd és Nagykereki, ahol 2011-ben a nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállaló-korú népességen belül 25%-nál magasabb. Kiugróan rosszak ezek az értékek Bojton és Toldon, ahol ez az arány majdnem eléri a 40%-ot (10. táblázat).

A nagyobb településeken általában jobbak a lehetőségek: Berettyóújfaluban a ráta csak 11,6%, Biharkeresztesen pedig 13,9%. Ehhez képest Komádi mutatója sokkal magasabb, 20,6%, ami a hetedik legrosszabb érték a kistérségben. A kisebb települések közül kevésbé sújtja a munkanélküliség problémája Darvast, Tépét és Bedőt. Utóbbi településen egyébként a legkisebb a kistérségben a munkanélküliség (6,9%). Ugyanakkor az is igaz, hogy az említett három településen a nyilvántartott álláskeresők több mint egyharmada tartós munkanélküli.

¹¹ Területi statisztikai évkönyv, 2010

10. táblázat: Berettyóújfalui kistérség – munkanélküliség – 2011. augusztus

Település	nyilvántar- tott álláskereső (fő)	365 napon túl nyilvántartottak (fő)	járadék tip. ell (fő)	segély tip. ell (fő)	BPJ RÁT RSZS (fő)	Munka- vállaló korú népesség (fő)	Relatív mutató %
Bojt	135	23	5	14	72	348	38,79
Told	86	18	0	5	42	230	37,39
Körösszakál	180	13	18	7	108	564	31,91
Vekerd	25	2	0	3	16	83	30,12
Nagykerek	225	56	6	31	110	807	27,88
Magyarhomorog	132	26	9	14	82	626	21,09
Komádi	817	230	50	39	488	3970	20,58
Zsáka	217	43	31	14	92	1076	20,17
Kismarja	160	47	11	13	91	813	19,68
Furta	158	53	10	18	80	819	19,29
Gáborján	105	18	10	10	60	561	18,72
Újiráz	70	15	5	10	33	374	18,72
Pocsaj	314	64	25	28	181	1704	18,43
Berekböszörmény	228	74	19	13	95	1241	18,37
Mezősas	80	27	6	7	36	440	18,18
Bakonszeg	145	27	26	11	54	834	17,39
Váncsod	134	34	12	16	68	787	17,03
Körösszegapáti	113	17	6	7	59	670	16,87
Hencida	117	23	6	9	55	744	15,73
Szentpéterszeg	125	31	12	7	65	796	15,7
Esztár	140	20	16	13	61	902	15,52
Csökmő	197	55	21	23	54	1325	14,87
Ártánd	52	20	1	1	31	372	13,98
Biharkeresztes	379	68	32	25	165	2736	13,85
Mezőpeterd	53	17	5	5	21	383	13,84
Darvas	51	19	11	5	11	410	12,44
Tépe	88	29	7	8	30	727	12,10
Berettyóújfalu	1245	344	136	140	512	10700	11,64
Bedő	12	5	0	0	3	175	6,86
Berettyóújfalui kistérség, összesen	5783	1418	496	496	2775	35217	16,42

forrás: Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

Pozitív jelenség, hogy csökken a kistérség lemaradása a vállalkozássűrűség tekintetében. Az 1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma 2010-ben 43 volt, ami azonban még mindig jelentősen elmarad az országos átlagtól (69). A túlnyomóan mikro- és kisvállalkozások egy része minden bizonnyal kényszervállalkozás, a fejlettebb formát jelentő társas vállalkozások aránya csak 33%.¹²

¹² Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

A településszintű adatok megerősítik azt, amit a KSH statisztika mutat. Az adatlapot kitöltő jegyzők szerint összesen 2.182 vállalkozás van a kistérségben, amelynek 58%-ában nincs foglalkoztatott, azaz egyszemélyes vállalkozás. Az 50-249 főt foglalkoztató közép- és nagyvállalkozások száma mindössze 10, ennél nagyobb foglalkoztatóról, azaz nagyvállalatról a jegyzők nem számoltak be. A városok közül Berettyóújfaluban és Komádiban, valamint néhány településen (Körösszakál, Mezőpeterd, Mezősas, Nagykereki, Pocsaj, Szentpéterszeg) a többség a szolgáltató szektorban tevékenykedik, a többi helyen viszont agrárvállalkozásokról van szó. A térség két munkaügyi kirendeltsége, ahonnan a legnagyobb foglalkoztatókról reméltünk információt szerezni, nem töltötte ki az adatlapot, így jobb híján a kistérség 2009. évi LHH tervdokumentumából idézünk: „A kistérség legnagyobb foglalkoztatói a kereskedelem, műanyag és textilipar területén dolgoznak. A vállalkozások gerincét a mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások adják... A települések nagy részén az önkormányzati intézmények és a kereskedelmi egységek a legjelentősebb foglalkoztatók.... Mindössze 5 olyan vállalkozás található a kistérség területén, amely 100 főnél több foglalkoztatottat alkalmaz: Berettyó Áfész, Beriv Ruhaiipari Kft., Partium '70 Műanyagipari Rt., Eurotex Kft. és Herpály Team Kft.”¹³

A foglalkoztatottság kapcsán külön ki kell térnünk a közfoglalkoztatásra, amely köztes helyet foglal el a munkaerőpiaci és a segély-jellegű jövedelemszerzési módok között. A jegyzői adatlapok alapján a kistérségben 2011-ben 3.824 embert vontak be a közfoglalkoztatásba. Túlnyomó többségük (70%) számára ez rövid, átlagosan 3 hónapos foglalkoztatást jelentett, de 7 településen (Pocsajon, Szentpéterszegen, Furtán, Toldon, Vekerden, Zsákán és Bakonszegen) még ennél is rövidebb idejű közfoglalkoztatást tudtak csak biztosítani. (11. táblázat). A közfoglalkoztatásba bevontak száma a 2010-es évhez képest a települések többségében nőtt, kivéve Komádi, Körösszakál és Nagykereki esetében, ahol a jegyzők csökkenésről számoltak be.

¹³ Berettyóújfalui kistérség LHH Tervdokumentum és projektcsomag – 2009

(http://www.arop.berettyoujfalukisterseg.hu/userfiles/file/Berettyoujfalukisterseg_LHH_Tervdokumentum_2010-2011_mod_01-30.pdf)

11. táblázat: A közfoglalkoztatottak száma és a közfoglalkoztatásban eltöltött idő, 2011
(jegyzői adatlapok alapján)

Település	A településen 2011-ben közfoglalkoztatásba bevontak száma (fő)	A közfoglalkoztatásba bevontak közül		Közfoglalkoztatásban átlagosan eltöltött idő (hónap)
		rövidebb idejű* közfoglalkoztatásban résztvevők száma	rövidebb idejű* közfoglalkoztatásban résztvevők aránya (%)	
Ártánd	44	39	89%	3
Bakonszeg	95	82	86%	2,5
Berekböszörmény	238	192	81%	4
Berettyóújfalu	532	492	92%	3
Biharkeresztes	341	58	17%	6
Bojt	110	79	72%	3
Csökmő	12	n.a.	n.a.	4
Darvas	9	6	67%	4
Esztár	70	46	66%	4
Furta	85	63	74%	2
Hencida	116	96	83%	4
Komádi	750	520	69%	4
Körösszakál	134	110	82%	4
Körösszegapáti	92	63	68%	3
Magyarhomorog	110	80	73%	6
Mezőpeterd	37	n.a.	n.a.	3
Mezősas	87	19	22%	3
Nagykerek	156	61	39%	4
Pocsaj	452	400	88%	2
Szentpéterszeg	63	51	81%	2
Tépe	25	20	80%	4
Told	64	57	89%	2
Újiráz	49	n.a.	n.a.	4,5
Vekerd	15	11	73%	2
Zsáka	138	126	91%	2
Összesen	3824	2671	70%	3,1

* rövidebb idejű: 1-4 hónap, napi maximum 4 órás közfoglalkoztatás

4. Jövedelmek, szociális ellátások

Az alacsony foglalkoztatottság következtében a jövedelmek is elmaradnak az átlagtól. 2009-ben a kistérségben az egy állandó lakosra jutó évi személyi jövedelemadó alap (499 ezer ft) az országos szint kétharmada volt, hat településen - Toldon, Bojton, Vekerden, Kismarján, Hencidán és Berekböszörményben – pedig a megyei átlag (657 ezer ft) felét sem érte el. Frissebb jövedelmi adatok nem állnak rendelkezésre, azonban a családok rossz anyagi helyzetéről sokat elárul, hogy a mind a jegyzők, mind pedig a családsegítő ill. gyermekjóléti szolgálatok munkatársai első helyen említették a munkanélküliséget és a megélhetési, anyagi problémákat, mint amivel a gyerekes családoknak számolniuk kell. Ez utóbbi intézmények

becslései szerint a kistérség háztartásainak 30-43 százalékának van közüzemidíj-tartozása, 15-40 százalékának lakáshitele. A Biharkeresztes központú intézmény uzsorahitelről is beszámolt, ami a becslések szerint a háztartások egytizedét érinti.

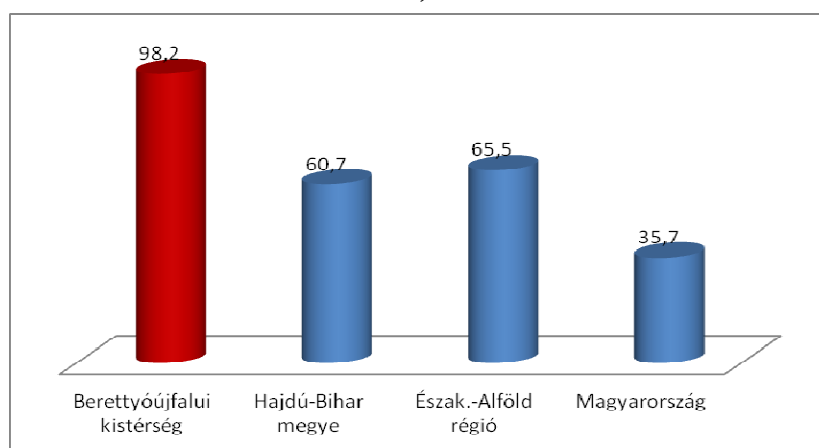
A szociális ellátások közül legtöbbször lakásfenntartási támogatásban részesülnek, a teljes kistérségi népességre vetítve számukat, 2010-ben ezer főből 98-an kaptak ilyen támogatást (12. táblázat). Ez az arány több mint másfélszerese a megyei átlagnak, és közel háromszorosa az országosnak (15. ábra). Közgyógyellátási igazolványra ezerből 64 fő jogosult, rendszeres szociális segélyben havonta átlagosan 442 fő, a népesség 8,2 ezreléke részesült. Ha azonban a rendszeres szociális segélyben részesülőket a segéllyel érintett aktív korú lakosságra vetítjük (18-59 évesek), akkor az arány 14 ezrelék (16. ábra).

12. táblázat: Berettyóújfalui kistérség – szociális/pénzbeni támogatások

	fő	ezrelék (a kistérségi népességre vetítve)
lakásfenntartási támogatásban részesülők	5.278	98
közgyógyellátási igazolvány	3.441	64
rendszeres szociális segélyben részesülők	442	8,2
szociális étkeztetés	1.508	28

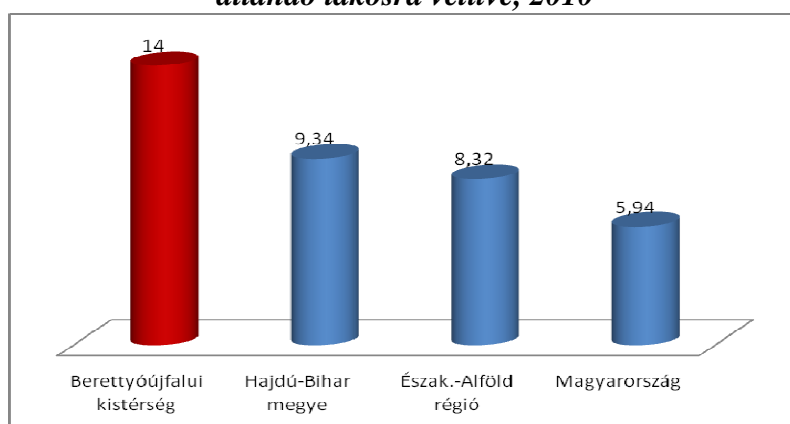
forrás: KÖZTÁR 2010

15. ábra: Lakásfenntartási támogatásban részesítettek összes száma 1000 állandó lakosra vetítve, 2010

* Forrás: Köztár 2010

16. ábra: Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos havi száma 1000 aktív korú állandó lakosra vetítve, 2010

* Forrás: Köztár 2010

5. Lakás, lakhatás

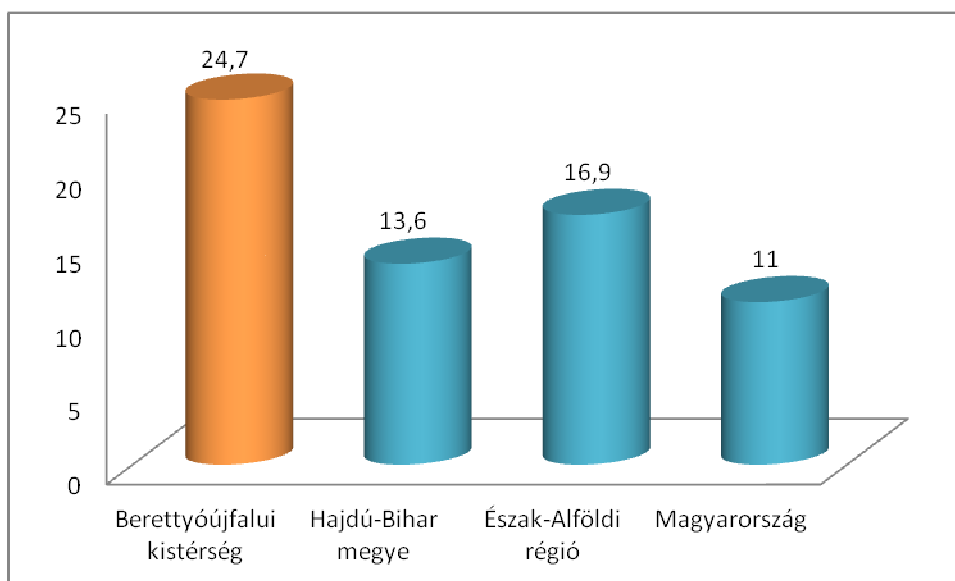
A kistérség lakásállománya a KSH nyilvántartása szerint 2010-ben 22.563 lakásból állt.¹⁴ 100 lakásra körülbelül 235 szoba jutott, ami átlagosan 2-2,5 szobás lakásokat, házakat jelent.

A népszámlálási adatok szerint 2001-ben a kistérségben található lakások egynegyede volt komfort nélküli. Az akkor jelentkező 24,7%-os arány a magyarországi átlag több mint kétszerese volt (11,1%) (17. ábra).

A jegyzői adatlapok révén feltérképezhető településeken jelenleg ennél kisebb értékeket regisztrálhatunk, de a komfort nélküli lakások aránya még így is magasabb (14%), mint a 11 évvel ezelőtti országos átlag. Kirívóan rossz a helyzet Bojton, Zsákán, Komádiban, Mezőpeterden, Körösszegapátiban és Magyarhomorogon, ahol még mindig a lakások legalább egynegyede komfortnélküli (13. táblázat).

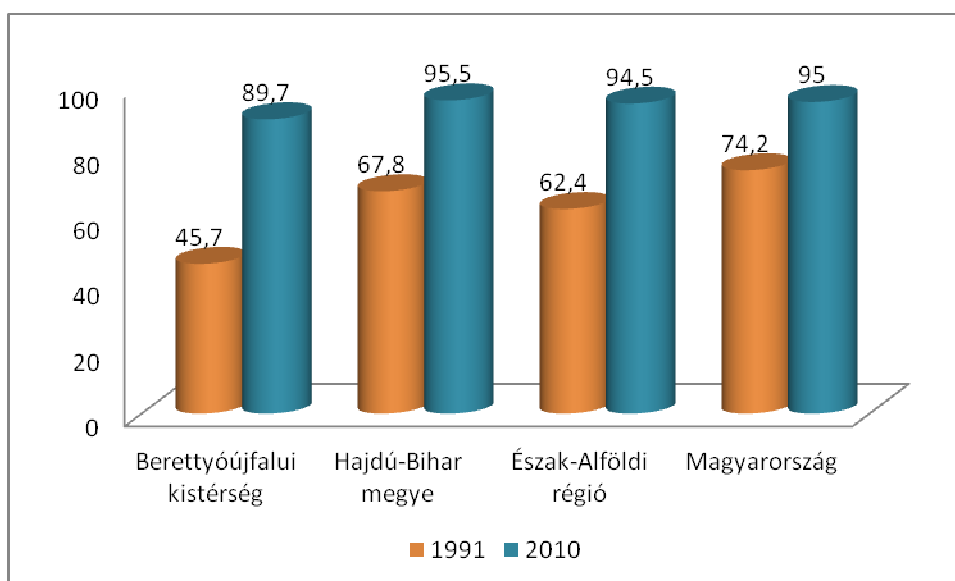
¹⁴ Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

17. ábra: Komfortnélküli lakások aránya, 2001, százalék

forrás: Köztár

18. ábra: Közüemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, 1991, 2010, százalék

forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

Az elmúlt 20 év alatt látványos javulás történt a vezetékes vízzel való ellátottság tekintetében. A közüemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 1991 és 2010 között közel kétszeresére nőtt (89,7%). Ez kistérségi szinten nagyon jelentős változás, aminek révén a kistérségi érték már majdnem eléri az országos átlagot (95%) (18. ábra). A jegyzői adatlapok révén feltérképezhető településeken jelenleg is átlagosan ez a kb. 90%-os szint jelentkezik, de Bakonszegen, Biharkeresztesen, Toldon és Újirázon már teljes a kiépítettség. Az átlagnál rosszabb a helyzet viszont Pocsajon, Csökmőn és Vekerden, ahol 60%-75%-os a közüemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya. Köz-csatornahálózat viszont az adatot szolgáltató települések közül csak 6-ban van. A lakások csatornázottságának aránya a KSH adatai szerint

alacsonyabb annál, mint amit a jegyzői adatok mutatnak: csak 39,3%, ami a második legrosszabb érték a megyében.¹⁵

A vezetékes gázzal illetve árammal való ellátottság is sok esetben javul. Gáz a lakások nagyjából kétharmadában van. A lakások árammal való ellátottságánál pedig a szűk keresztmetszet ma már nem a kiépítettség hiánya, hanem a villanyszámla-fizetés képessége. A Berettyóújfalu és környékét ellátó Bihari Szociális és Szolgáltató Központ körzetében becslésük szerint a háztartások 43%-ának van közüzemidíj-tartozása. A Biharkeresztesi Egyesített Szociális Intézmények ellátási körzetébe tartozó településeken ez az arány szintén magas, 30%. A Komádi és környékét ellátó Dél-Bihari Szociális szolgáltató Központtól nem kaptunk erre vonatkozó adatokat, de tekintve, hogy a három város közül Komádi a legrosszabb helyzetű, itt is legalább ilyen mértékű eladósodottságot valószínűsítünk.

13. táblázat: Lakásjellemzők a kistérség egyes településein
(adatok a jegyzői adatlapok alapján)

Település	Lakások száma	önkormányzati lakások száma	vezetékes vízzel ellátott lakások aránya (%)	csatorna-hálózatba bekötött lakások aránya (%)	árammal ellátott lakások aránya (%)	vezetékes gázzal ellátott lakások aránya (%)	életveszélyes lakások aránya (%)	komfort nélküli lakások aránya (%)
Ártánd	240	2	95	95	100	100	0	5
Bakonszeg	485	0	100	0	100	100	0	10
Berekböszörmény	789	0	80	0	100	64	3	15
Berettyóújfalu	7416	95	98	90	99	60	0	5
Biharkeresztes	1660	19	100	100	100	100	10	5
Bojt	161	1	80	0	100	50	5	60*
Csőkmő	820	10	60	0	95	80	5	15
Darvas	285	2	98	0	100	100	0	10
Esztár	525	1	98	0	42	42	2	10
Furta	586	1	80	66	85	50	2	20
Hencida	431	8	95	0	80	80	2	20
Komádi	2200	18	87	56	100	90	0	31
Körösszakál	345	5	95	0	65	65	1	7
Körösszegapáti	484	3	92	0	100	68	1	25
Magyarhomorog	394	1	80	0	98	65	5	25
Mezőpeterd	253	0	95	0	55	55	1	30
Mezősas	280	0	80	0	95	10	2	10
Nagykerek	n.a.	n.a.	80	0	100	50	5	15
Pocsaj	1080	6	60	0	70	50	5	20
Szentpéterszeg	494	0	90	0	64	64	1	10
Tépe	410	3	99	0	100	75	0	19

¹⁵ Területi Statisztikai Évkönyv 2010

Told	106	1	100	0	100	80	0	20
Újiráz	220	3	100	0	100	57	3	10
Vekerd	87	0	75	0	100	27	1	16
Zsáka	790	8	80	55	99	45	2	35
összesen	20541	187	90	52	93	68	2	14

* Bojton kiugróan magas a komfort nélküli lakások aránya. Az adat ellenőrzésre szorul.

6. A gyerekes családok helyzete, szegénységi kockázata

A KSH legfrissebb – 2010-re vonatkozó – adatai szerint Magyarországon a gyermektelen háztartásokban a jövedelmi szegénységi ráta 7% (azaz ilyen arányban élnek a szegénységi küszöb alatt), míg ugyanez az érték a gyermekes családok körében 16,6%. Különösen a három és több gyerekesek, valamint az egyszülős családok vannak kitéve a szegénységi kockázatnak, ebben a két háztartástípusban a szegénységi ráta 28-28%.¹⁶

Az alábbiakban először azt vizsgáltuk, hogy ebből a szempontból milyen a Berettyóújfalui kistérség háztartásainak összetétele. Mivel a háztartások jövedelméről nem rendelkezünk pontos információval, ezért szegénységi rátát nem tudunk számítani, de a magas kockázatú csoportok arányából közvetve következtethetünk a kistérség családjainak helyzetére. A szükséges információt a jegyzői adatlapokból nyertük, amelyben a jegyzőket a településen lévő háztartások különböző szempontú összetételének becslésére kértük. 21 település esetében sikerült értékelhető adatot kapnunk. A beérkezett válaszok alapján a kistérségben háztartásainak egyötödében él egy vagy több 18 éven aluli gyerek. A gyerekes háztartások aránya Hencidán, Bojton és Toldon kiemelkedően magas, 50, 45, il. 39%. A másik véglet Vekerd és Mezőpeterd, ahol 10 % alatti ez az arány.

A szegénység kockázatát növelő legfontosabb tényező a munkaerőpiaci jelenlét hiánya, ezért a foglalkoztatott nélküli gyerekes háztartások különösen veszélyeztetettek. Kistérségi szinten ebbe a kategóriába tartozik az összes gyerekes háztartás több mint egyharmada. Hencidán és Bojton, ahol sok a gyerekes háztartás, ezek kétharmadában nincs foglalkoztatott. Van néhány olyan település is, ahol ugyan viszonylag kicsi a gyerekes háztartások aránya, de a meglévők szegénységi kockázata magas. Ilyen települések például Biharkeresztes, Mezősas, Mezőpeterd, vagy Körösszegapáti.

A sokgyerekesesség szintén szegénységre hajlamosító tényezők. Minden harmadik gyerekes család tartozik ebbe a kategóriába. A gyerekes háztartásokon belül kiemelkedően magas a sokgyerekesek aránya Biharkeresztesen – itt a 90%-os jegyzői becslés túlzottnak is tűnik –, Mezősason, Pocsajon, Hencidán, Bojton, Toldon, Mezőpeterden, Nagykerekin, Berekböszörményen és Körösszakálon. (14. táblázat)

¹⁶ KSH (2012): A társadalmi kirekesztődés nemzetközi összehasonlítására szolgáló indikátorok, 2010. Statisztikai Tükör VI. évf. 3. sz.

**14. táblázat: A legnagyobb szegénységi kockázatú háztartástípusok száma és aránya
(adatok a jegyzői adatlapok alapján)**

Település	Összes háztartás száma	Gyerekes háztartások		Foglalkoztatott nélküli gyerekes háztartások		Három v. többgyerekes háztartások		Egyszülős háztartások	
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya* (%)	száma (fő)	aránya* (%)	száma (fő)	aránya* (%)
Ártánd	210	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Bakonszeg	506	124	24,5	6	4,8	20	16,1	39	31,5
Bedő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Berekböszörmény	726	173	23,8	14	8,1	71	41,0	9	5,2
Berettyóújfalu	6600	1300	19,7	300	23,1	250	19,2	250	19,2
Biharkeresztes	1387	184	13,3	92	50,0	166**	90,2**	113	61,4
Bojt	156	70	44,9	48	68,6	40	57,1	25	35,7
Csökmő	796	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Darvas	234	56	23,9	9	16,1	6	10,7	8	14,3
Esztár	545	110	20,2	61	55,5	37	33,6	12	10,9
Furta	586	90	15,4	45	50,0	20	22,2	33	36,7
Gáborján	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	400	200	50,0	130	65,0	115	57,5	30	15,0
Kismarja	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Komádi	2000	580	29,0	200	34,5	120	20,7	60	10,3
Körösszakál	320	80	25,0	65	81,3	30	37,5	45	56,3
Körösszegapáti	442	68	15,4	40	58,8	19	27,9	9	13,2
Magyarhomorog	378	n.a.	n.a.	85	n.a.	30	n.a.	45	n.a.
Mezőpeterd	240	16	6,7	14	87,5	8	50,0	13	81,3**
Mezősas	268	28	10,4	12	42,9	18	64,3	n.a.	n.a.
Nagykeréki	401	103	25,7	90	87,4	50	48,5	20	19,4
Pocsaj	900	280	31,1	180	64,3	170	60,7	20	7,1
Szentpéterszeg	456	101	22,1	25	24,8	26	25,7	21	20,8
Tépe	540	162	30,0	10	6,2	24	14,8	16	9,9
Told	98	38	38,8	n.a.	n.a.	19	50,0	8	21,1
Újiráz	250	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Váncsod	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Vekerd	71	3	4,2	2	66,7	0	0,0	1	33,3
Zsáka	745	151	20,3	48	31,8	43	28,5	62	41,1
Összesen	19255	3917	20,3	1476	37,7	1282	32,7	868	22,2

* az összes gyerekes háztartáson belül

** az adat ellenőrizendő

A hivatalos adatok szerint a veszélyeztetett gyerekek száma a Berettyóújfalui kistérségben 2010-ben 1420 fő volt, amely az érintett 0-17 éves korosztály 13%-át jelentette. Összehasonlításképpen: az országos adat erre az évre vonatkozóan 11% volt, amelyet a kistérségi átlag tehát alig valamivel haladt meg.¹⁷ A védelembe vett gyerekek száma

¹⁷ forrás: KÖZTÁR 2010

ugyanebben az évben 217 gyermek volt, ami százalékos formában kifejezve 2%. Az országos adat ennél valamivel kevesebb, 1,3%.

A települések között nagy különbség mutatkozik a veszélyeztetett gyerekek arányában a 0-17 éves korosztályhoz képest. A mutató értéke kiemelkedően magas Körösszakálon és Tépén, az előbbi településen a gyerekek kétharmada, az utóbbin közel fele tartozik ebbe a csoportba. Az átlagot jelentősen meghaladó az arány Mezősas, Hencida, Bojt és Pocsaj esetében. Néhány településen viszont egyáltalán nincs vagy alig van veszélyeztetett gyerek (Vekerd, Újiráz, Szentpéterszeg, Bakonszeg, Csökmő, Esztár, Furta, Körösszegapáti, Magyarhomorog, Zsáka). A védelembe vett gyerekek aránya a települési adatok alapján is magasabb, mint az országos átlag. 2011-ben 230 gyereket vettek védelembe, a legnagyobb arányban Toldon éltek ezzel az eszközzel (24,5%).

A 18 év alatti korosztályból rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesült a kistérség gyerekeinek 60,5 százaléka¹⁸, míg az országos arány 2010-ben 33,2 % volt. A családok igen rossz jövedelmi helyzetét jelzi, hogy Körösszakál, Vekerd, Bojt, Hencida, Nagykereki, Pocsaj esetében lényegében szinte mindegyik gyerek ebbe a kategóriába tartozik, de még a legjobb helyzetben lévő Berettyóújfaluban is magasabb az arány az országos átlagnál (39,6%). Az óvodáztatási támogatás szintén elterjedt a kistérség településein: összesen – a beérkezett adatok alapján – 499 gyerek részesül ebben a támogatási formában. Bakonszegen, Darvason, Tépén és Vekerden nincs ilyen segélytípus, igaz, ez utóbbi településen gyerek se nagyon van. (15. táblázat)

15. táblázat: A veszélyeztetett, a védelembe vett, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek száma és a 0-17 éves korosztályhoz viszonyított aránya, valamint az óvodáztatási támogatásban részesülők száma (jegyzői adatlapok alapján, 2011. december 31-i állapot)

Település	0-17 évesek száma (fő)	veszélyeztetett gyerekek		védelembe vett gyerekek		rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek		óvodáztatási támogatásban részesülő gyerekek száma (fő)
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	
Ártánd	83	6	7,2	5	6,0	44	53,0	6
Bakonszeg	197	2	1,0	2	1,0	141	71,6	0
Bedő**	39	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Berekböszörmény	425	37	8,7	0	0,0	320	75,3	31
Berettyóújfalu	2608	275	10,5	18	0,7	1034	39,6	37

¹⁸ A 2010. évi hivatalos statisztika szerint ez az arány még nagyobb, 68,5% volt. (KÖZTÁR 2010)

Biharkeresztes	718	118	16,4	27	3,8	385	53,6	75
Bojt	144	35	24,3	8	5,6	142	98,6	21
Csökmő	455	9	2,0	2	0,4	339	74,5	23
Darvas	96	0	0,0	2	2,1	58	60,4	0
Esztár	324	17	5,2	0	0,0	261	80,6	26
Furta	227	2	0,9	2	0,9	147	64,8	9
Gáborján**	213	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	417	106	25,4	39	9,4	378	90,6	37
Kismarja**	332	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Komádi	1112	92	8,3	20	1,8	726	65,3	65
Körösszakál	169	116	68,6	5	3,0	n.a.	n.a.	16
Körösszegapáti	133	6	4,5	0	0,0	103	77,4	5
Magyarhomorog	178	6	3,4	1	0,6	154	86,5	4
Mezőpeterd	108	13	12,0	0	0,0	75	69,4	2
Mezősas	153	40	26,1	9	5,9	136	88,9	20
Nagykeréki	267	43	16,1	2	0,7	254	95,1	18
Pocsaj	665	145	21,8	43	6,5	654	98,3	56
Szentpéterszeg	212	0	0,0	1	0,5	140	66,0	4
Tépe	227	108	47,6	3	1,3	108	47,6	0
Told	98	10	10,2	24	24,5	86	87,8	12
Újiráz	103	0	0,0	0	0,0	64	62,1	6
Váncsod**	256	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Vekerd	5	0	0,0	0	0,0	5	100,0	0
Zsáka	332	17	5,1	17	5,1	248	74,7	26
Összesen	10213	1203	11,8	230	2,3	6176	60,5	499

** 2010-es adat

* Körösszakál esetében a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülőknél a jegyzői adatok korrekcióra szorulnak, ezért itt egyelőre adathiányt jeleztünk.

A gyermekes családok rossz anyagi helyzete megjelenik a gyermekjóléti szolgálatok által ellátott feladatokban is. A kistérségben három ilyen intézmény működik: Berettyóújfaluban, Biharkeresztesen és Komádiban. A gyermekjóléti szolgálatok feladatköre sokrétű: elsősorban gyereknevelési kérdésekkel és problémákkal keresik meg őket, de sok esetben fordulnak a szülők vagy az iskolák a szolgálatokhoz magatartászavaros gyermekekkel is. A harmadik leggyakoribb eset- ill. problémacsoport a családok anyagi jövedelmi nehézségei: a megélhetési, lakhatási problémák, az eladósodás, a munkanélküliség, a munkahelyek hiánya. Ezek a problémák különösen Komádiban és környékén jelennek meg hangsúlyosan, ahol a gyermekjóléti szolgálatot a leggyakrabban ilyen esetekkel keresik meg. Életviteli problémákkal szintén sok esetben fordulnak a három intézményhez (16. táblázat).

**16. táblázat: Hány esetben fordultak a gyermekjóléti szolgálathoz az alábbi problémákkal
(a gyermekjóléti szolgálatok adatlapjai szerint)**

	Bihari Szociális Szolgáltató Központ (Berettyóújfalu)	Biharkeresztesi Egyesített Szociális Intézmények	Dél-Bihari Szociális szolgáltató Központ (Komádi)	összesen
gyermeknevelési	4198	22	187	4407
magatartászavar	1498	67	10	1575
anyagi	1207	52	304	1563
életviteli	1272	31	172	1475
családi konfliktus	457	24	52	533
beilleszkedési	496	9	24	529
szülői elhanyagolás	388	2	17	407
szenvedélybetegség	123	0	na	123
fogyatékoság, retardáció	67	5	na	72
családon belüli bántalmazás	36	0	na	36

7. A gyerekek egészségi állapota

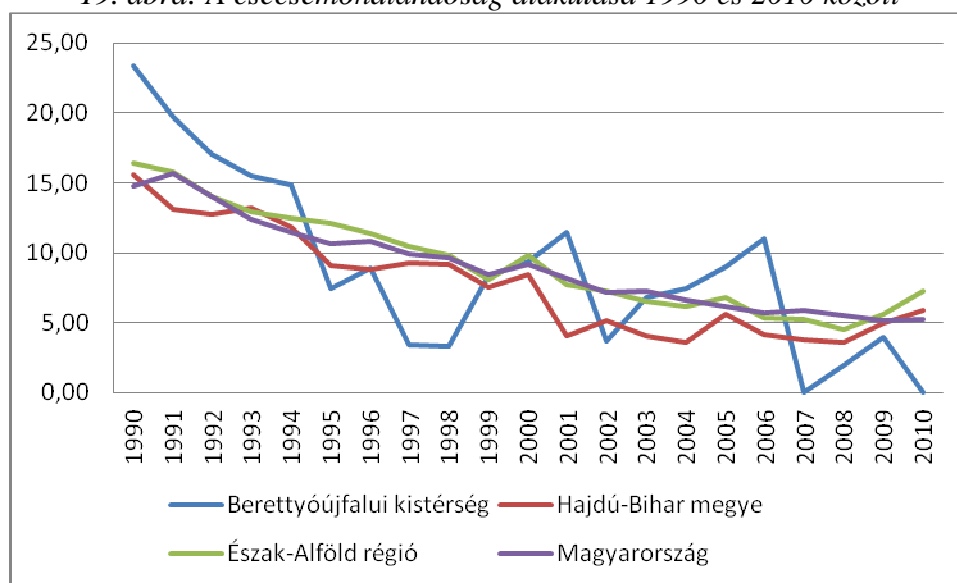
A csecsemőhalandóság mértéke közvetetten jelzi az adott térség egészségügyi helyzetét. Ebből a szempontból a Berettyóújfalui kistérség helyzete kedvezőnek mondható. Amíg számos LHH kistérségben a mutató értéke jóval az országos átlag felett van, addig itt a rendszerváltás óta igen jelentős javulás következett be ezen a téren. 2010-ben a hivatalos adatok szerint egyáltalán nem volt csecsemőhalott, és általánosságban is elmondható, hogy a csecsemőhalandóság évek óta az országos átlag körüli értéket mutatja (19. ábra). Az alacsony súllyal (2500 gramm alatt) született csecsemők aránya már nem ilyen kedvező: a védőnői adatlapok alapján számított 13%-os érték az országos átlagot (8%) lényegesen meghaladja. Hozzá kell tennünk azonban, hogy a beérkezett védőnői adatlapokból mindössze 19 település gyerekeinek egészségi állapotáról tudtunk képet kapni. Az összességében viszonylag kedvező kép mindenestre azzal is összefüggésben lehet, hogy a 18 éven aluli szülő nők aránya a kistérségben viszonylag alacsony, 4,5%.

A védőnői adatok alapján a gyerekek mintegy negyedére jellemző az alultápláltság, ami különösen az óvodás korú gyerekeket érinti.

Településenként igen eltérő az egészségkárosító magatartások elterjedtsége. A leggyakoribb probléma a dohányzás, ami nem csak a felnőttekre jellemző, hanem már a 14 év alatti korosztályban is megjelenik. Különösen Biharkeresztesen, Zsákán és Pocsajon jeleztek a védőnők magas, 40-50% körüli értékeket. Ez utóbbi két településen a gyerekkori alkoholfogyasztás is viszonylag elterjedt. A drogfogyasztók aránya a 14 éven aluli gyerekek között településenként eltérő, 0-5%-os.

A gyerekek egészségi állapotát befolyásoló tényezők között a védőnők problémaként említették a terhes nők és a fiatal anyák dohányzását, a rossz lakáskörülményeket és azt, hogy a szülők anyagi helyzete nem teszi lehetővé a minőségileg megfelelő, vitamindús élelmiszer vásárlását a gyerekek részére. Az egészségügyi intézményrendszer oldaláról ugyanakkor pozitívumokról számoltak be: a kistérség településein – részben pályázati forrásokból – különböző népegészségügyi, egészségfejlesztéssel, egészségneveléssel kapcsolatos rendezvények valamint szűrőprogramok vannak. Ezek közül nemrég indult az „Éljünk egészségesen!” című TÁMOP-6.1.2. projekt, amelynek célja az egészséges életmód iránti igény kialakítása a 3-18 év közötti korosztályban.

19. ábra: A csecsemőhalandóság alakulása 1990 és 2010 között

Forrás: www.eroforrasterkep.hu alapján saját szerkesztés

8. Közoktatási szolgáltatások a kistérség településein

A kistérség jelentős erőfeszítéseket tesz azért, hogy közoktatási rendszerének kiépítettsége megmaradjon és fejlessze is intézményrendszerét, igaz a gyerekszám csökkenése felvet problémákat az intézmények kihasználtsága szempontjából. Ahogy a Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervéről szóló szakmai anyagban írják:

„A kistérség oktatási intézményi infrastruktúrája alkalmas a közoktatási feladatok ellátására, kihasználtságuk kistérségi szinten 77%-os. A csökkenő gyereklétszám miatt az épületek kihasználtsága csökkenő tendenciát mutat. A kistérségben az elmúlt 3-5 évben – leginkább az uniós pályázati támogatási lehetőségek megnyílásával és kihasználásával mindhárom intézménytípusban /óvoda, általános iskola, középiskola/ igen jelentős infrastrukturális fejlesztések valósultak meg a kistérség közoktatási intézményeiben. A kistérséghez tartozó településeken megvalósult beruházások a kistérség területén egyenletesen oszlanak el, a kistérségen belül nincs kimutatható földrajzi egyenetlenség. Településnagyság szempontjából nézve az intézmény felújítások is egyenletesen oszlanak meg. A kistérség mindhárom

városában - Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Komádi - történtek az elmúlt 5 évben jelentős intézmény felújítások, a kistelepülések közül 8 település 14 intézményében, tagintézményében történt épület felújítás, bővítés.”¹⁹

A fenti állítást alátámasztja, hogy az elmúlt években tömegesebb iskolabezárásokra nem került sor a kistérségben, igaz iskola-összevonásokra, intézményi társulások létrehozására, módosítására már igen. Információink szerint a 2011-12-es tanévben két iskolában, a Berettyóújfalun működő Szegedi Felnőttoktatási Gimnázium és Szakképző Iskolában illetve Váncsodon a helyi általános iskolában nem indult el a képzés.

8.1. Középfokú oktatás

A középfokú tanintézmények elsősorban Berettyóújfalura koncentrálódnak. A város mind gimnáziumi, mind szakközépiskolai, mind szakiskolai képzést biztosít a fiatalok számára. A korábban külön működő Eötvös József Szakiskola, a 2011-12-es tanévtől a Bessenyei György Szakközép- és Szakiskola tagintézményévé vált, tehát összevonásra került sor, így jelenleg két önkormányzati fenntartású középiskola működik Berettyóújfalun. Megjegyzendő, hogy az elmúlt 3 évben az alacsony kihasználtság és az érdeklődés hiánya miatt a városban három középiskolai kollégium is bezárásra került.

Biharkeresztesen a gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai képzést egy iskola biztosítja, a Bocskai Oktatási Központ. Itt a középiskolai oktatás megyei fenntartásból 2011/12-es tanévtől önkormányzati fenntartásba került át.

A kistérség harmadik városában, Komádiban nincs önállóan működő középiskola. A Szabolcs-Szatmár megyei nagyhalászi központtal működő Kölcsey Ferenc Gimnázium működtet Komádiban tagintézményeként középiskolát, amely azonban nem nappali képzési formában nyújt tanulási lehetőséget. A képzést elsősorban a már dolgozó korosztályok számára ajánlják. Ugyanez figyelhető meg Esztáron is, ahol a berettyóújfalui Arany János Gimnázium nyújtja ugyanezt az oktatási formát a helybelieknek (17. táblázat).

Több alapítvány által működtetett középiskola is van a térségben. Komádi mellett Berettyóújfalun is működik egy ilyen (a debreceni Modern Üzleti Szakközép- és Szakképző Iskola tagozataként) és Bojton is, itt önálló iskolaként (Nemes Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola).

¹⁹ Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

17. táblázat: A Berettyóújfalui kistérségben működő középiskolák

a középiskola neve	település	intézményfenntartó típusa
Arany János Gimnázium, Egészségügyi Szakképző és Közgazdasági Szakközépiskola	Berettyóújfalu	önkormányzat
Bessenyei György Szakközépiskola Arany János Kollégium	Berettyóújfalu	önkormányzat
Bessenyei György Szakközépiskola Arany János Kollégium Eötvös József Tagintézménye	Berettyóújfalu	önkormányzat
Bocskai István Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium	Biharkeresztes	önkormányzat
Kölcsy Ferenc Gimnázium Komádi Tagintézménye (központ: Nagyhalász)	Komádi	non-profit közhasznú társaság
Arany János Gimnázium esztári esti gimnáziumi tagozat (központ: Berettyóújfalu)	Esztár	önkormányzat
Nemes Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola	Bojt	alapítvány
Modern Üzleti Szakközép- és Szakképző Iskola Berettyóújfalu telephely (központ: Debrecen)	Berettyóújfalu	alapítvány

8.2. Alapfokú oktatás

Általános iskolai oktatás a kistérség 29 települése közül 23 településen zajlik, tehát az alapfokú közoktatási rendszer szinte teljes átszővi a kistérséget. A nagyobb települések közül Berettyóújfalun 5 általános iskola működik, Biharkeresztesen 2. A kistérségben általános iskolába jelenleg 4440 gyermek jár.

A települések zömében nem önálló formában működnek az iskolák, hanem intézményfenntartó társulási formában. (Önálló formában csak 6 iskola működik, a többiek közoktatási társulási formában léteznek vagyis központi/székhelyi iskolaként vagy tagiskolaként.) Ennek oka, hogy fokozatosan csökkennek a tanulói létszámok, s mivel a települések nem kívánják az iskolákat bezárni, így tudják az intézmények finanszírozását biztosítani. A közoktatási társulás létrehozásával a fenntartó önkormányzat a kiegészítő normatívára is jogosult lesz, s az összefogás révén lehet az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe kerülő önkormányzatok kiegészítő költségvetési támogatását (az ÖNHIKI-t) és az ösztöndíjnormatívát is megigényelni.

Ennek köszönhető, hogy 6 település kivételével elvben lehetőség van mindenkinek helyben iskolába járnia. A hat település, ahol helyben nem működik általános iskola: Ártánd, Mezőpeterd, Mezősas, Told, Váncsod és Vekerd. E települések demográfiai helyzete, a gyerekszám viszonylag alacsony mivolta valóban indokoltá teszi az általános iskolák hiányát. Ezekről a településekről iskolabussszal viszik be a gyerekeket az ellátási központot jelentő iskolákba. Az ellátási központok a kistérség nagyobb települései, amelyek megfelelő befogadóképességgel és iskolai infrastruktúrával rendelkeznek. A mezőpeterdi, a mezőssasi és legújabbban a váncsodi gyerekeknek a körzeti általános iskolája Berettyóújfalun van, a toldiaknak és az ártándiaknak Biharkeresztesen, a vekerdi gyerekek pedig a nagyközségként működő Zsákára járhatnak.

A beérkezett 15 iskolai adatlap tanúsága szerint a gyerekek kb. egyhatede bejáró, s ebben az értékben már benne vannak a körzetes, befogadó iskolák bejáró tanulói is (18. táblázat). A kistérségben tehát összességében nem gyakori eset, hogy valaki ne a saját településén található általános iskolába járjon, illetve fordítva, hogy az iskolák más településről bejáró gyerekeket lássanak el. Vannak azonban kivételek. Két iskola esetében mondható jelentősnek a bejárók száma: Körösszegapáti²⁰ illetve Magyarhomorogon (45 illetve 67%). Magyarhomorog esetében az iskola preferálását nagyban az határozza meg, hogy itt kevés roma gyermek tanul: „Komádinak például van saját iskolája, a nem roma szülők egy része a gyermekét mégis inkább a szomszéd falu iskolájába járatja, ahol nincsenek „kezelhetetlen” roma gyerekek.”²⁰ Körösszegapáti esetében pedig azzal magyarázható a magas érték, hogy korábban Mezősas körzeti iskolája volt, s még ma is sokan járnak oda.

Az iskolák – legyen szó központi vagy tagiskoláról – általában mind nyolc osztályt visznek, évfolyamonként egyet. Az alacsony gyerekszámok miatt azonban nem minden iskola tud minden évfolyamban osztályt indítani, így pl. a társulási formában tagiskolaként működő Bojton, Bakonszegen, Bedőn csak alsó tagozat működik.

Bár a társulási forma sok iskola számára megadta a lehetőséget, hogy ne kelljen bezárni helyben az iskolát, hosszabb távon mindenképpen iskolabezárások prognosztizálhatók. Váncsodon éppen most zárták be a helyi általános iskolát, s Újirázon is várható ez, itt már csak kimenő évfolyamok vannak.

A települések többségében a kisebb gyerekek nyári elhelyezésére nincs lehetőség. Nyári napközi csak Komádiban, Körösszakálon, Magyarhomorogon és Zsákán van. A nyári étkeztetést azonban Pocsaj és Tépe – és Berettyóújfalu – kivételével mindenhol meg tudják oldani.

²⁰ http://magyarnarancs.hu/belpol/szegenyseg_es_muveszeti_oktatas_a_berettyoujfalui_kistersegben_-_fesz_ki_magadbol-73506

18. táblázat: A kistérségi általános iskolák néhány jellemzője
(az iskolai adatlapok alapján)

az iskola neve	tanulók száma	bejáró tanulók száma (fő)	a bejáró tanulók aránya (%)	a bejáró gyerekek mely településről érkeznek	osztályok száma	alsó (A), felső (F) évf.
Barsi Dénes Általános Iskola, Komádi	535	3	0,6	Zsadány, Magyarhomorog, Újiráz	28	A+F
József Attila Általános Iskola, Berettyóújfalú	461	51	11,1	Bakonszeg, Mezőpeterd, Váncsod, Zsáka, Mezősas	8	A+F
Bocskai István Általános Iskola és Óvoda, Csökmő	218	35	16,1	Újiráz, Darvas	8	A+F
Hunyadi Mátyás Tagiskola, Berettyóújfalú	209	34	16,3	Mezősas (körzet), Furta, Zsáka, Váncsod	8	A+F
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Magyarhomorog	205	138	67,3	Komádi, Körösszakál, Biharugra, Körösnagyharsány, Zsadány	8	A+F
Széchenyi István tagiskola, Berettyóújfalú	184	30	16,3	Furta, Mezősas, Zsáka	7	A+F
Kossuth Lajos Általános Művelődési Központ, Berekböszörmény	175	0	0,0		8	A+F
Esztár-Kismarja Általános Iskola/Kismarja	167	15	9,0	Esztár, Pocsaj	8	A+F
Általános Művelődési Központ, Furta	152	43	28,3	Bakonszeg, Darvas, Zsáka, Berettyóújfalú, Komádi	8	A+F
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Esztár	126	0	0,0		8	A+F
Kölcsey Ferenc ÁMK Általános Iskola, Zsáka	126	5	4,0	Vekerd (körzet)	8	A+F
Bocskai István Tagiskola, Nagykereki	115	5	4,3		7	A+F
Tépei Általános Iskola	106	0	0,0		8	A+F
Körösszegapáti Általános Iskola Tagintézmény	94	42	44,7	Mezősas, Berekböszörmény, Körösszakál	8	A+F
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda, Körösszakál	87	20	23,0	Körösnagyharsány, Bedő	8	A+F
összesen	2960	421	14,2			

Jelenleg többségében még azok a közoktatási, intézménytársulási formák működnek, amelyek 2007. szeptember 1. után a Bihari Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulása (BÖTKT) keretein belül jöttek létre²¹, ezek a következők:

- Berettyóújfalú - Mezőpeterd
- Biharkeresztes – Ártánd – Told – Bojt - Nagykereki
- Zsáka – Vekerd

²¹ Kapornai Judit-Bíró Gyula: A többcélú kistérségi társulás finanszírozási gyakorlata-
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00120/2008-01-mu-Tobbek-Tobbcelu.html>

- Furta – Darvas
- Körösszegapáti – Mezősas
- Szentpéterszeg – Gáborján
- Hencida – Váncsod
- Esztár – Kismarja
- Csökmő – Újiráz

Ezen felül alakultak a kistérség határain átnyúló társulások is:

- Körösszakál - Bedő – Körösnagyharsány
- Magyarhomorog – Biharugra
- Derecske – Tépe

Az akkori kis települések közül egyedül Bakonszeg nem lépett induláskor senkivel sem intézményi társulási kapcsolatba, amelynek akkor komoly gazdasági-pénzügyi következményei is voltak.²² Később Bakonszeg Berettyóújfaluval kötött megállapodást. 2011-től azonban váltottak és most Furtával vannak társulásban. Az induló formációk közül időközben felbomlott a Körösszegapáti-Mezősas iskolai társulás is, jelenleg Mezősas Berettyóújfaluhoz, Körösszegapáti pedig Magyarhomoroghoz kapcsolódik, de Mezősasról még így is sokan Körösszegapátira járnak iskolába. A régi és az új társulási partner egyaránt megjelenik alternatívaként a bakonszegiek számára is. Vannak, akik a korábbi társulási partner iskolájába járnak – Berettyóújfalura -, mert például évekkel ezelőtt itt kezdték el iskolájukat, de vannak, akik már az új társulási, intézményi partner iskolájába járnak, Furtára *(Függelék 2. táblázat)*.

Az egyik legfrissebb váltás Hencida és Váncsod intézményi kapcsolatában jelentkezik. Mivel Váncsod eljutott ahhoz a ponthoz, hogy be kellett zárnia 2011-ben az általános iskoláját, Hencida helyett Berettyóújfaluval kötött társulási szerződést. Bár korábban Hencidával volt intézményfenntartó társulási kapcsolata, de a gyerekek már akkor sem Hencidára jártak iskolába – vélhetően a roma tanulók magas aránya miatt –, hanem inkább Berettyóújfalut választották.²³

²² „Bakonszegen a 2007/2008-as tanévben az 5. évfolyamon hat gyerek tanult csak. Bár a település több szálon is tárgyalta a társulásról, végül mégsem állapodtak meg senkivel. Mivel a település nem hozott létre intézményfenntartó társulást, nem vált jogosulttá az ÖNHIKI 4/12 részére, és így pénzügyileg ellehetetlenült. Az ügyből politikai konfliktus keletkezett, ennek eredményeképpen a polgármester és az alpolgármester 2007 nyarán lemondott tisztségéről, s új választásokat írtak ki.” (Kapornai Judit-Bíró Gyula: A többcélú kistérségi társulás finanszírozási gyakorlata-<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00120/2008-01-mu-Tobbek-Tobbcelu.html>)

²³ Hencidán az elmúlt évtizedben megállíthatatlan gettósodás indult el. „A helyi iskola tíz év alatt teljes egészében „elcigányosodott”, az itteni tanulók több mint 40 százaléka elvándorol.” A gyerekek Szentpéterszeg, Gáborján, Berettyóújfalu iskoláiban tanulnak. (Zolnay János: Fejlesztési támogatások hátrányos helyzetű településeken. Zárótanulmány. In: Csongor A. – Kóródi M. (szerk): Fejlesztési támogatások hátrányos helyzetű településeken. Gyerekesély Füzetek 5. Budapest, 2010)

8.3. Óvodai, bölcsődei ellátás

A kistérség 29 települése közül mindössze a három város: Berettyóújfalu, Biharkeresztes és Komádi rendelkezik bölcsődével. Ezekbe az intézményekbe összesen 90 gyerek jár, kihasználtságuk 100 %-os. Kapacitásproblémájukat jelzi, hogy a tavalyi évben összesen 25 gyermeket kellett helyhiány miatt elutasítaniuk. A bölcsődének nincs helyben alternatívája gyerekház vagy családi napközi formájában sem, ugyanis ilyen intézmények a kistérségben nem találhatók.

Óvodai ellátást azonban a 29 település közül 28 biztosít, tehát általában azok a települések is, amelyek általános iskolát már nem tartanak fent. Az egyetlen település, ahol nincs sem óvoda, sem általános iskola, a mindössze 135 főt számláló Vekerd, ahol a faluban nincs is hat évnél fiatalabb gyermek. A nagyobb települések több óvodát is fenntartanak, például Berettyóújfalu hatot, Komádi hármat. Az óvodák általában ugyanannak az intézményi társulásnak a keretében működnek, mint az általános iskolák. A kistérségben a 2011. decemberi adatok alapján összesen 1753 gyermek járt óvodába²⁴.

A rendelkezésre álló 19 óvodai adatlap alapján az óvodai férőhelyek kihasználtsága 82%-os. Teljes 100%-os kihasználtság Biharkeresztesen és Tépén figyelhető meg, két település pedig túl is lép a hivatalosan engedélyezett létszámkereten (Körösszegapáti és Furta). Több településen nagyon alacsony kihasználtsággal működnek az óvodák, így például Bojton és Váncsodon alig haladja meg ez az érték az 50%-ot (19. táblázat). Átlagosan az óvodák két csoportot visznek, de sok helyütt csak 1-1 csoportot tudnak a települések elindítani és működtetni, köszönhetően az alacsony gyereklétszámnak. Ezt lehet megfigyelni Bojton, Ártándon, Körösszegapátiban, Toldon, Váncsodon és Mezőpeterden. A klasszikus, legalább 3 csoportos óvodai rendszer (kis, középső, nagycsoport) az adatlapot beküldő óvodákat figyelembe véve csak a nagyobb lélekszámú településeken tud megvalósulni (Komádi, Biharkeresztes, Pocsaj).

Az átlagos csoportlétszám valamivel meghaladja a 20 főt, a hivatalosan megállapított maximális 25 fős csoportlétszám felett Ártándon, Bojton, Körösszegapátiban, Tépén, Váncsodon és Zsákán működik óvodai csoport. Tépe kivételével – ahol már túl is lépték az engedélyezett kereteket - ennek elsősorban az az oka, hogy az egy csoportba eső 26-29 gyermeket nem tudják/akarják több csoportra bontani az óvodák, mert akkor nagyon kis létszámú csoportok jönnének létre. Általában megvan a hivatalos, engedélyezett létszámkeret két csoport működtetésére, de végül is csak egy, a 25 fős csoporthoz képest valamivel nagyobb létszámú csoporttal dolgoznak. Azt már az általános iskolák esetében is kiemeltük,

²⁴ Forrás: Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

hogy viszonylag ritka, hogy az iskolák más településről bejáró gyerekeket fogadjanak. Az óvodák esetében ez még inkább így van, köszönhetően annak is, hogy Vekerd kivételével mindenhol működik óvoda. Az óvodai adatlapot kitöltő óvodákban a gyerekek 94%-a helyben lakó, s 6%-nyian bejárók, érkeznek más településről. Két óvoda esetében mondható jelentősebbnek a bejárók aránya. Az egyik Ártánd, ahova sokan Biharkeresztesről érkeznek, a másik Magyarhomorog, ahova sokan Komádiról jönnek át.

Az óvodák többségében néhány éve van integrációs program, kivéve Furtát, Komádit és Tépét, ahol ezt nem vezették be. Az előbbi két településen ez indokolt lenne, hiszen 20-20%-nyi a roma óvodások aránya.

**19. táblázat: A kistérségi óvodák néhány jellemzője
(az óvodai adatlapok alapján)**

	az engedélyezett férőhelyek száma	aktuális létszám	a férőhelyek kihasználtsága (%)	csoportok száma	átlagos csoport létszám	más településről bejárók száma	bejárók (%)	a bejárók első helyen honnan érkeznek
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda, Malmi Óvoda, Komádi	125	100	80	5	20	1	1	
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Biharkeresztes	125	125	100	5	25	3	2	
Lorántffy Zsuzsanna, Kikelet Óvoda, Pocsaj	100	68	68	3	23	0	0	
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Esztár	75	66	88	3	22	7	11	Pocsaj
Kölcsy Ferenc Általános Művelődési Központ Kastélykerti Óvoda, Zsáka	75	55	73	2	28	0	0	
Lorántffy Zsuzsanna, Mesevár Óvoda, Pocsaj	70	59	84	3	20	0	0	
Esztár-Kismarja Óvoda Iskola AMI/Bocskai István Ált. Isk. Óvoda Tagintézmény, Kismarja	65	50	77	3	17	0	0	
Mese-Vár Óvoda és Bölcsőde, Tépe	54	54	100	2	27	8	15	Derecske
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda, Szivárvány, Komádi	50	41	82	2	21	0	0	
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda és Bölcsőde, Tornynos, Komádi	50	38	76	2	19	0	0	
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Nagykereki	50	41	82	2	21	0	0	
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Bojt	50	28	56	1	28	0	0	
Bethlen Gábor Általános Iskola, Óvoda, Gáborján	50	44	88	2	22	7	16	Hencida
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Magyarhomorog	50	45	90	2	23	12	27	Komádi
Általános Iskola és Óvoda, Váncsod	50	29	58	1	29	0	0	
Általános Művelődési Központ Óvodája, Furta	50	51	102	2	26	1	2	
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda, Körösszakál	48	31	65	2	16	4	13	Zsadány
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde Ártándi Tagóvodája, Ártánd	30	26	87	1	26	12	46	Biharkeresztes
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Körösszegapáti	25	26	104	1	26	1	4	
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda, Mezőpeterd	25	20	80	1	20	0	0	
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde, Told	25	18	72	1	18	0	0	
Összesen	1242	1015	82	2,2	22,5	56	6	

8.4. Hátrányos helyzetű gyerekek

A kistérségben az óvodák és iskolák többségében jelentős számban vannak hátrányos helyzetű gyerekek, az összes gyerek mintegy kétharmada tekinthető hátrányos helyzetűnek (HH), s kb. egyharmaduk pedig halmozottan hátrányos helyzetű (HHH).

Településenként/iskolánként nagyon eltérőek a gyerekek otthonról hozott életkörülményei. Elsősorban azokon a településeken figyelhető meg a HH-s és HHH-s iskoláskorú gyerekek magas aránya, ahol nagy a roma népesség aránya: Hencidán szinte mindenki ide sorolódik, de Pocsajon, Nagykerekin és Körösszakálon is legalább a gyerekek 90%-a ide tartozik (20. táblázat).

Az ellenpóluson a berettyóújfalui, illetve a biharkeresztesi székhelyű iskolák találhatók. E két nagyobb város esetében a HH-s gyerekek aránya 40% alatt van. A relatíve kedvező helyzetben lévő Berettyóújfaluhoz és Biharkereszteshez képest a harmadik városban, Komádin, 50% felett van a hátrányos helyzetű gyermekek aránya, tehát városi szinten itt valamivel rosszabb a helyzet.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel dolgozó intézmények is elsősorban az előbb említett településeken találhatók, itt is Hencida, Pocsaj és Körösszakál emelhető ki, mint a legrosszabb helyzetben lévő települések.

Sajátos nevelési igényű tanulót lényegében minden iskolában találunk, összességében arányuk 4-5% körül mozog. Egy településen nagyon meghatározó az ilyen tanulók aránya, Hencidán, ahol háromszor ennyi SNI-s gyermek található (15%).

20. táblázat: Berettyóújfalui kistérség – Közoktatási intézmények – HH, HHH, SNI

intézmény	mindösszesen	összes intézménybe járó	óvodás összesen	HH óvodás	HHH óvodás	SNI óvodás	tanulók összesen	HH tanuló	HHH tanuló	SNI tanuló
Középiskola:										
Arany János Gimnázium, Egészségügyi Szakképző és Közgazdasági Szakközépiskola (Berettyóújfalu)	868	868	0	0	0	0	868	282	55	0
Bessenyei György Szakközépiskola Arany János Kollégium (Berettyóújfalu)	1676	630	0	0	0	0	630	377	117	0
Bessenyei György Szakközépiskola Arany János Kollégium Eötvös József Tagintézménye (Berettyóújfalu)		1046	0	0	0	0	1046	618	391	43
Bocskai István Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium (Biharkeresztes)	316	316	0	0	0	0	316	226	121	0
Összesen	2860	2860	0	0	0	0	2860	1503	684	43

Intézmény	mindösszesen	összes intézménybe járó	óvodás összesen	HH óvodás	HHH óvodás	SNI óvodás	tanulók összesen	HH tanuló	HHH tanuló	SNI tanuló
Általános iskola, óvoda										
Berettyóújfalu, József Attila Általános Iskola és EPSZ+Széchenyi István Tagiskola	644	644	0	0	0	0	461+183	120+81	14+1	33+4
Berettyóújfalu, II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola +Hunyadi Mátyás Tagiskola	633	421+212	0	0	0	0	421+212	221+130	87+42	11+6
Vass Jenő Óvoda és Bölcsőde (Berettyóújfalu)	481	455	455	186	49	6	0	0	0	0
Vass Jenő Óvoda és Bölcsőde (Mezősas)		26	26	26	19	0	0	0	0	0
Biharkeresztes, Bocskai István Általános Iskola és EPSZ	496	339	0	0	0	0	339	221	130	20
Bocskai István Általános Iskola és EPSZ-Petőfi Sándor Tagiskola (Bojt)		41	0	0	0	0	41	38	30	3
Bocskai István Általános Iskola és EPSZ Bocskai István Tagiskola (Nagykereki)		116	0	0	0	0	116	110	61	6
Biharkeresztes, Szivárvány Óvoda és Bölcsőde	226	122	122	78	49	0	0	0	0	0
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde (Ártánd)		25	25	9	6	0	0	0	0	0
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde (Bojt)		27	27	26	18	0	0	0	0	0
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde (Nagykereki)		36	36	35	18	0	0	0	0	0
Szivárvány Óvoda és Bölcsőde (Told)		16	16	13	9	0	0	0	0	0

Intézmény	mindösszesen	összes intézménybe járó	óvodás összesen	HH óvodás	HHH óvodás	SNI óvodás	tanulók összesen	HH tanuló	HHH tanuló	SNI tanuló
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda (Magyarhomorog)	419	248	44	34	8	0	204	142	53	5
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda (Biharugra)		32	17	11	2	1	15	9	1	2
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda (Körösszegapáti)		121	25	21	11	1	96	74	38	4
Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda (Mezőpeterd)		18	18	13	3	0	0	0	0	0
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és AMI (Esztár)	402	230	62	40	21	0	168	130	71	0
Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és AMI (Kismarja)		172	46	36	29	0	126	112	76	7
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda (Körösszakál)	150	92	25	24	20	0	67	65	62	5
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda (Bedő)		25	7	2	0	0	18	11	5	0
Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda (Körösnagyharsány)		33	13	12	10	0	20	19	18	3
Bocskai István Általános Iskola és Óvoda (Csökmő)	322	291	86	68	31	0	205	163	63	15
Bocskai István Általános Iskola és Óvoda (Újiráz)		31	18	13	1	0	13	10	1	0
ÁMK-Furta-Darvas-Bakonszeg (Furta)	303	201	44	32	10	0	157	99	37	9
ÁMK-Furta-Darvas-Bakonszeg (Darvas)		25	10	8	2	1	15	9	2	2
ÁMK-Furta-Darvas-Bakonszeg (Bakonszeg)		77	34	21	0	1	43	22	1	3

Intézmény	mindösszesen	összes intézménybe járó	óvodás összesen	HH óvodás	HHH óvodás	SNI óvodás	tanulók összesen	HH tanuló	HHH tanuló	SNI tanuló
Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda (Hencida)	213	183	66	63	55	0	117	117	107	31
Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda Váncsodi Tagintézménye		30	30	26	11	0	0	0	0	0
Általános Iskola, Óvoda, Bölcsőde és AMI (Szentpéterszeg)	365	202	52	30	10	3	150	104	48	3
Általános Iskola, Óvoda, Bölcsőde és AMI Bethlen Gábor Tagiskola és gáborjáni óvoda (Gáborján)		163	43	33	9	0	120	94	39	4
Lorántffy Zsuzsanna Általános Iskola Óvoda és AMI (Pocsaj)	437	437	114	104	92	0	323	281	220	18
Barsi Dénes Általános Iskola (Komádi)	506	506	0	0	0	0	506	299	169	29
Kerek Egy Ég Alatt Óvoda (Komádi)	179	179	179	101	41	0	0	0	0	0
Kölcsey Ferenc ÁMK (Zsáka)	176	176	50	42	25	0	126	96	50	6
ÁMK Berekböszörmény	241	241	63	54	28	0	178	152	77	5
Összesen	6193	6193	1753	1161	587	13	4440	2929	1503	234

forrás: Berettyóújfalui kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

8.5. Kompetenciamérések

Az iskolák teljesítményével, teljesítőképességével kapcsolatosan érdemes megvizsgálni a 6. és a 8. osztályosokat tesztelő országos kompetencia mérések kistérségi eredményeit is. Mivel a mérések eredményei évenként erősen ingadozó értéket mutatnak, ezért a megbízhatóság növelése érdekében a legutóbbi három év átlagaival számoltunk.

Az iskolák rangsorát a térségi központban működő általános iskolák vezetik, s egyedül a berettyóújfalui iskolák összesített eredményei haladják meg a kompetenciamérés országos iskolai átlagát – mindkét vizsgált évfolyamon és mindkét tárgyban (a kompetencia-mérés egyrészt matematikából, másrészt szövegértésből történik). A múltja, hagyományai, intézményi lefedettsége miatt második helyre várt Biharkeresztes az iskolák/tanulók teljesítményét értékelő listán csak a 4-5 helyen jelentkezik. Biharkeresztes elé került Csökmő és Berekböszörmény is, s ugyancsak kedvező pozíciót foglal el a rangsorban Tépe (20-21. ábra). Ezeknek a községi iskoláknak az eredményei a községi iskolák országos átlaga körül mozognak, egyedül Csökmő adatai mutatnak valamivel jobb eredményt. Az utánuk következő Komádi eredményei azonban – pedig az ő viszonyítási pontját a városi iskolák jelentenék -, már nem csak a városi, hanem a községi átlagot sem érik el. A többi iskola esetében pedig rendre az országos községi átlag alatti eredményeket kapunk.

Ha a kistérségen belül a tanulók teljesítménye alapján pozitív oldalon a berettyóújfalui iskolákat kell kiemelni, ugyancsak egyértelmű, hogy a legrosszabb kompetencia-eredményt a kistérségben Hencida tanulói mutatják, a kistérségi listán nagyságrendekkel lemaradva, mind a 6., mind a 8. osztályosok között az utolsó helyen találjuk őket. A településen egy időben tanoda is segítette a gyerekek felzárkózását, azonban arról nincs információnk, hogy ez jelenleg is működik-e.

A magasan legjobb és magasan legrosszabb eredményt produkáló két települést (Berettyóújfalut és Hencidát) külön kezelve, a kistérségen belül, önmagukhoz képest, a két évfolyam eredményei alapján, három csoportba sorolhatók az iskolák:

- a közepesnél jobbak: Csökmő, Berekböszörmény, Biharkeresztes, Tépe (és szövegértési magas pontszámok miatt idesorolható Zsáka is)
- közepes szintűek: Komádi, Szentpéterszeg, Körösszegapáti, Furta
- a közepesnél rosszabbak: Esztár, Nagykeréki, Kismarja, Pocsaj.

Három települést nem lehet ennyire könnyen besorolni, mert az eredmények mást-mást mutatnak a két vizsgált évfolyamon vagy a vizsgált szaktárgyak esetében:

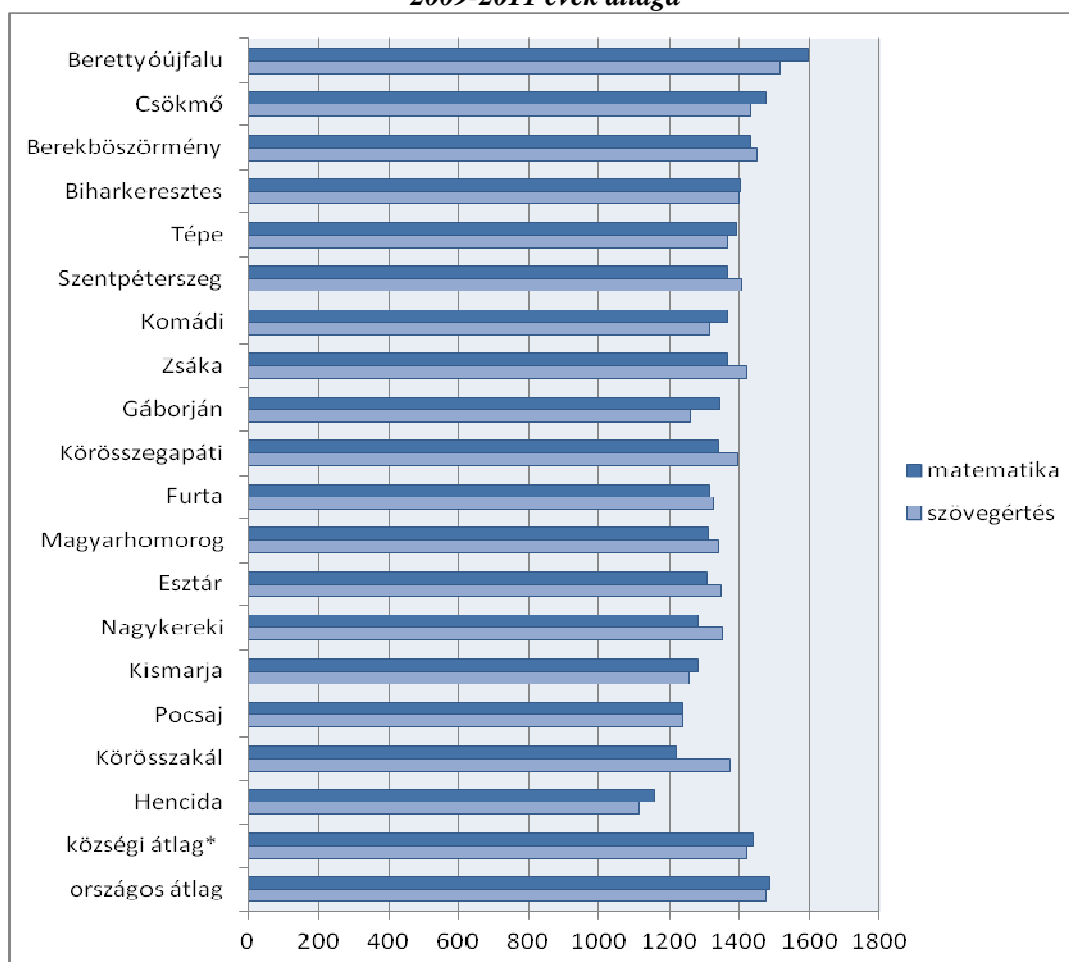
- Magyarhomorog nagyon jól teljesít a 8. évfolyamosok körében (közepesnél jobbat), de rosszabbat a 6. osztályosoknál,

- Gáborján esetében fordított az eset: ők a 6. évfolyamosok körében szerepelnek jól, de a 8. osztályosoknál már rosszabbul,
- Körösszakál eredményei alapján általában a kistérségi közepes színvonalú iskolák közé tartozik, de a 6. osztályosainak matematika eredményei nagyon gyengék (majdnem Hencida szintjén állnak), ami lerontja az összesített értékelését.

Mind a 6., mind a 8. évfolyam országos/községi összesített eredményei azt mutatják, hogy a gyerekek matematikából valamivel jobb eredményt szoktak elérni, mint szövegértésből. Ez a fajta „matematika-többlet” a kistérségben működő iskoláknál inkább a 8. évfolyamosok körében figyelhetjük meg. Az 6. osztályban a közepes szintű vagy közepesnél rosszabb kistérségi iskolákban már inkább a szövegértésben jeleskednek diákok.

Néhány iskolánál ez általános vonás, mind a 6., mind a 8. osztályosokra jellemző, hogy a szövegértésben érnek el több pontot (pl. Zsáka, Szentpéterszeg, Körösszegapáti). A kistérségben kiemelkedően legjobb eredményt produkáló Berettyóújfaluban azonban mindkét évfolyamon egyértelműen matematikában érnek el jobb eredményeket a gyerekek.

20. ábra: Kompetencia mérés eredményei a 6. évfolyamon a kistérség iskoláiban, 2009-2011 évek átlaga

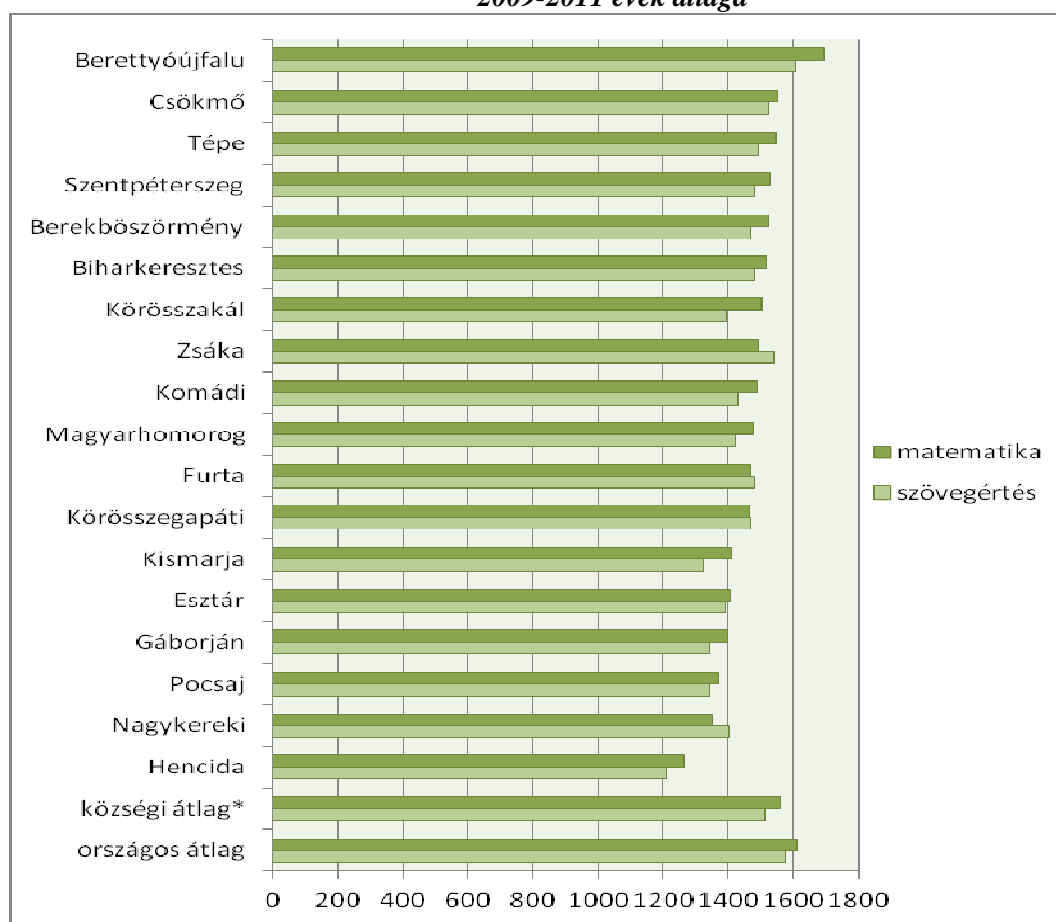
* A községi iskolák országos átlaga

21. táblázat: A 6. évfolyamos kompetencia mérés eredményei a kistérség iskoláiban, 2009-2011 évek átlaga (pirossal a három legrosszabb eredmény)

Település, iskola	2009-2011 évek átlaga	
	matematika	szövegértés
Berettyóújfalu, II. Rákóczi Ferenc Ált. Isk.	1729	1573
Berettyóújfalu, Hunyadi Mátyás Tagiskola	1661	1608
Berettyóújfalu, József Attila Általános Iskola	1619	1504
Berettyóújfalu, EPSZ Széchenyi István Tagiskola	1564	1511
Csökmő	1478	1433
Berekböszörmény	1435	1451
Biharkeresztes	1404	1400
Berettyóújfalu, Diószegi Kis István Ref. Ált. Isk.	1396	1398
Tépe	1391	1369
Szentpéterszeg	1368	1408
Komádi	1366	1317
Zsáka	1365	1424
Gáborján	1344	1261
Körösszegapáti	1341	1397
Furta	1316	1327
Magyarhomorog	1310	1342
Esztár	1307	1347
Nagykerek	1282	1353
Kismarja	1281	1258
Pocsaj	1236	1239
Körösszakál	1220	1373
Hencida	1158	1112
Községi átlag (országos)	1440	1421
Országos átlag	1489	1479

Forrás: Oktatási Hivatal Köznevelési Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

21. ábra: Kompetencia mérés eredményei a 8. évfolyamon a kistérség településein, 2009-2011 évek átlaga

* A községi iskolák országos átlaga

22. táblázat: A 8. évfolyamos kompetencia mérés eredményei a kistérség iskoláiban, 2009-2011 évek átlaga (pirossal a három legrosszabb eredmény)

Település, iskola	2009-2011 évek átlaga	
	matematika	szövegértés
Berettyóújfalu, József Attila Ált. Isk.	1744	1607
Berettyóújfalu, Hunyadi Mátyás Tagiskola	1740	1647
Berettyóújfalu, II. Rákóczi Ferenc Ált. Isk.	1739	1638
Berettyóújfalu, EPSZ Széchenyi István Tagiskola	1708	1640
Csökmő	1551	1523
Tépe	1545	1492
Szentpéterszeg	1530	1482
Berettyóújfalu, Diószegi Kis István Ref. Ált. Isk.	1526	1493
Berekböszörmény	1525	1469
Biharkeresztes	1514	1482
Körösszakál	1502	1393
Zsáka	1495	1540
Komádi	1488	1430
Magyarhomorog	1478	1421
Furta	1467	1478
Körösszegapáti	1462	1469
Kismarja	1410	1326
Esztár	1407	1388
Gáborján	1399	1339
Pocsaj	1372	1343
Nagykerek	1352	1403
Hencida	1264	1207
Községi átlag (országos)	1560	1513
Országos átlag	1609	1575

Forrás: Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

9. Humán szolgáltatások

A legfontosabb humán/szociális alapellátásokkal való ellátottság a kistérségben viszonylag jónak mondható. A szociális étkeztetés és a házi segítségnyújtás minden, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás pedig a legtöbb településen megoldott. Néhány település önállóan üzemelteti ezeket a szolgáltatásokat, a többségük azonban intézményi társulás keretében. Falugondnoki szolgáltatás viszont csak 11 településen működik, adósságkezelési szolgáltatása pedig mindössze Berettyóújfalunak és Komádinak van. Az alábbi táblázatban összefoglaltuk az egyes szolgáltatások elérhetőségét, jelezve azt is, hogy az adott településről milyen távolságot kell megtenni a helyben nem elérhető szolgáltatásokért (23. táblázat).

23. táblázat: Humán szolgáltatások elérhetősége (jegyzői adatok alapján)

település	lakó-népesség száma (fő)	házi segítségnyújtás	jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	étkeztetés	tanya- vagy falugondnoki szolgálat	adósságkezelési szolgáltatás
Ártánd	494	+	+	+	+	-
Bakonszeg	1260	+	+	+	-	10 km
Bedő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Berekböszörmény	1991	+	+	+	6km	-
Berettyóújfalu	15356	+	+	+	-	+
Biharkeresztes	4037	+	+	+	-	-
Bojt	531	+	+	+	+	-
Csökmő	1996	+	11 km	+	11 km	11 km
Darvas	578	+	20 km	+	10 km	20 km
Esztár	1354	+	20 km	+	-	-
Furta	1230	+	+	+	15 km	15 km
Gáborján	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	1294	+	-	+	+	-
Kismarja	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Komádi	5904	+	+	+	+	+
Körösszakál	885	+	+	+	10 km	25 km
Körösszegapáti	952	+	-	+	+	-
Magyarhomorog	1003	+	+	+	+	35 km
Mezőpeterd	616	+	-	+	+	-
Mezősas	659	+	15 km	+	10 km	-
Nagykerek	1194	+	+	+	+	-
Pocsaj	2559	+	+	+	25 km	25 km
Szentpéterszeg	1099	+	10 km	+	+	-
Tépe	1144	+	+	+	10 km	10 km
Told	330	+	+	+	+	-
Újiráz	620	+	-	+	-	-
Váncsod	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Vekerd	132	+	-	+	+	-
Zsáka	1655	+	-	+	-	-

A gyerekes családok számára fontos szolgáltatások közül a családsegítő ill. a gyermekjóléti szolgálat információink szerint Mezőpeterd kivételével mindenhol elérhető, igaz, egyes településeken (Bedő, Berekböszörmény, Bojt, Tépe, Vekerd) csak heti néhány órában.

Az egészségügyi szolgáltatások terén a kistérség nagy előnye Debrecen közelsége, ahol a Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrumának klinikái széles körű és országos színvonalú betegellátást biztosítanak. Ezen kívül helyben igénybe vehetők a berettyóújfalui Gróf Tisza István kórház fekvő- és járóbeteg szakellátásai is.

A kistérség kiterjedt védőnői hálózattal rendelkezik. A rendelkezésünkre álló adatok alapján minden településnek van védőnője, ami azonban Furta, Szentpéterszeg, Tépe, Kismarja, Váncsod, Nagykereki és Bedő esetében csak tartós helyettesítéssel oldható meg.

Hasonlóan a legtöbb LHH kistérséghez, házi gyermekorvosból itt is hiány van. A városok közül Berettyóújfaluban és Komádiban, a kisebb települések közül pedig csak Bakonszeg, Bojt, Hencida, Körösszegapáti és Pocsaj községek esetében van helyben gyerekorvos, ami – a kistérségi központ kivételével – településenként heti néhány órás rendelési időt jelent. A többi településen gyerek és felnőtt vegyes praxisú orvos látja el a gyerekeket is. Több helyen működik viszont gyermekorvosi szakellátás, amelyet mozgó szakorvosi szolgálat lát el. (24. táblázat)

24. táblázat: Gyermekkel kapcsolatos humán szolgáltatások elérhetősége és a szolgáltatás heti óraszámja (családsegítői, gyermekjóléti, védőnői és jegyzői adatlapok alapján)

település	lakó-népesség száma (fő)	0-17 évesek száma (fő)	családsegítő szolgáltatás	gyermekjóléti szolgáltatás	védőnői szolgálat	házi gyermek-orvos	házi orvos
Ártánd	494	83	10 óra	10 óra	8 óra	nincs	2 óra
Bakonszeg	1260	197	16 óra	16 óra	38 óra	2 óra	20 óra
Bedő	n.a.	n.a.	2 óra	2 óra	van	nincs	van
Berekböszörmény	1991	425	8 óra	8 óra	16 óra	nincs (10 km)	40 óra
Berettyóújfalu	15356	2608	40 óra	40 óra	16 óra	24 óra	16 óra
Biharkeresztes	4037	718	40 óra	24 óra	40 óra	nincs (20 km)	40 óra
Bojt	531	144	8 óra	8 óra	6 óra	3 óra	4 óra
Csökmő	1996	455	20 óra	20 óra	40 óra	nincs (11 km)	40 óra
Darvas	578	96	10 óra	10 óra	5 óra	nincs (20 km)	5 óra
Esztár	1354	324	16 óra	16 óra	40 óra	nincs	40 óra
Furta	1230	227	10 óra	10 óra	8 óra	nincs (15 km)	40 óra
Gáborján	n.a.	n.a.	16 óra	16 óra	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	1294	417	40 óra	32 óra	16 óra	20 óra	20 óra
Kismarja	n.a.	n.a.	24 óra	24 óra	van	nincs	van
Komádi	5904	1112	40 óra	40 óra	40 óra	van	55 óra
Körösszakál	885	169	10 óra	10 óra	10 óra	nincs (10 km)	15 óra
Körösszegapáti	952	133	10 óra	10 óra	20 óra	5 óra	35 óra
Magyarhomorog	1003	178	30 óra	10 óra	16 óra	5 km	15 óra
Mezőpeterd	616	108	nincs (4 km)	nincs (4 km)	2 óra	nincs (10 km)	6 óra

Mezősas	659	153	16 óra	16 óra	16 óra	nincs (15 km)	15 óra
Nagykerek	1194	267	20 óra	20 óra	van	nincs	van
Pocsaj	2559	665	40 óra	40 óra	40 óra	2 óra	60 óra
Szentpéterszeg	1099	212	24 óra	24 óra	6 óra	nincs (10 km)	15 óra
Tépe	1144	227	8 óra	8 óra	20 óra	nincs (3 km)	30 óra
Told	330	98	10 óra	10 óra	6 óra	nincs	4 óra
Újiráz	620	103	10 óra	20 óra	4 óra	nincs (11 km)	15 óra
Váncsod	n.a.	n.a.	24 óra	24 óra	van	nincs	van
Vekerd	132	5	6 óra	6 óra	n.a.	nincs (16 km)	n.a.
Zsáka	1655	332	18 óra	18 óra	40 óra	nincs (18 km)	40 óra

Az egyéb szolgáltatások közül mindenhol találunk élelmiszerboltot, Told és Vekerd kivételével mindenhol van postahivatal, gyógyszertár viszont 8 településen nincs (Ártánd, Bojt, Told, Mezőpeterd, Vekerd, Tépe, Szentpéterszeg, Bakonszeg).

A gyerekek számára szórakozásra, kikapcsolódásra a települések többségében kevés lehetőség nyílik. Sportpálya és – Bojt kivételével – játszótér ugyan mindenhol van, azonban közösségi ház, ifjúsági klub már nem minden településen található. Az előbbi Ártándon, Esztáron, Mezőpeterden, Mezősason, Nagykeréken és Toldon hiányzik, és ahol van, ott is gyakran csak az idősebbek számára kínál kikapcsolódási lehetőséget. Ifjúsági klub a kistérségi központon kívül csak Bakonszegen, Hencidán, Körösszakálon, Pocsajon, Szentpéterszegen és Tépén működik.

A fiatalok számára vonzó szabadidős tevékenység az internetezés. Ehhez szélessávú internet eléréssel mindegyik település rendelkezik, azonban nyilvános internet-elérés híján Esztáron, Nagykeréken, Toldon és Vekerden erre csak otthon vagy iskolaidőben az iskolában van lehetőség (25. táblázat).

25. táblázat: Szabadidős szolgáltatások elérhetősége (jegyzői adatlapok alapján)

település	ifjúsági klub	közösségi ház	játszótér	sportpálya	szélessávú internet	nyilvános internet
Ártánd	-	-	+	+	+	+
Bakonszeg	+	+	+	+	+	+
Bedő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Berekböszörmény	10 km	+	+	+	+	+
Berettyóújfalu	+	+	+	+	+	+
Biharkeresztes	-	+	+	+	+	+
Bojt	-	+	7 km	+	+	+
Csökmő	11 km	+	+	+	+	+
Darvas	20 km	+	+	+	+	+
Esztár	-	-	+	+	+	-
Furta	15 km	+	+	+	+	+
Gáborján	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Hencida	+	+	+	+	+	n.a.
Kismarja	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Komádi	-	+	+	+	+	+
Körösszakál	+	+	+	+	+	+
Körösszegapáti	-	+	+	+	+	+
Magyarhomorog	-	+	+	+	+	+
Mezőpeterd	10 km	10 km	+	+	+	+
Mezősas	-	-	+	+	+	+
Nagykereki	-	-	+	+	+	-
Pocsaj	+	+	+	+	+	+
Szentpéterszeg	+	+	+	+	+	+
Tépe	+	+	+	+	+	+
Told	-	-	+	+	+	6 km
Újiráz	20 km	+	+	+	+	+
Váncsod	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Vekerd	-	+	+	+	+	-
Zsáka	-	+	+	+	+	+

10. Szegregátumok

A szegregátum kifejezés jelentése nem egyértelmű. A köznyelvben általában etnikai alapú szegregátumot: romák lakta településrészt vagy kifejezetten cigánytelepet szoktunk érteni alatta. A területfejlesztési célú pályázatokban – így a TÁMOP-5.2.3. pályázatban is – azonban egy ennél szélesebb jelentéstartalommal, szociális alapú elkülönülésként használják.

Szegregátumon ez utóbbi értelemben olyan – jellemzően térben elkülönült vagy lehatárolható – településrészt értünk, amelyben az alacsony státuszú lakosság koncentráltan van jelen. A szegregátumok az ún. alacsony státuszú népességnek - vagyis legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezőknek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezőknek - az aktív korúakon belüli aránya alapján jelölhetők ki. Szegregátumnak minősülnek azok a területek, ahol az alacsony státuszú népesség aránya meghaladja a 40%-ot.

A jegyzők által beküldött 25 adatlap szerint a települések közül mindössze 5-ben van szegregátum (Bojt, Csökmő, Hencida, Komádi, Pocsaj). Bojton, Komádiban és Hencidán 4-4, Pocsajon 2, Csökmőn 1 körzetet jelöltek meg a jegyzők.

A szegregátumok közül az infrastruktúra tekintetében Bojton a legrosszabb a helyzet: a négy körzetből háromban (Baltazár utca vége, Bethlen utca, Béke utca) nincs vezetékes ivóvíz, csatorna, vezetékes gáz, kettőben (Baltazár u., Bethlen u.) tömegközlekedés sincs a közelben. A negyedikben (Hajnal utca) annyiban jobb a helyzet, hogy legalább az ivóvízhálózatba be vannak kötve a házak. A négy szegregátumban 21 háztartásban összesen 65 személy, a lakosság 12,2%-a lakik, közülük 19 gyermekkorú.

Komádi szegregátumaiban (1: Kossuth u. – Szabadidő Központ – Furtai u. – Nagysándor J. u.; 2: Furtai u. – településhatár – Nagysándor J. u.; 3: Hajnal u. – Árpád u. – Deák F. u. –

Darányi u. – Jókai u.; 4: Dobai u. – településhatár – Nyár u. – Akác u.) a vezetékes víz és a gáz részben vagy teljesen be van vezetve, kettő csatornázva is van. Három közülük tömegközlekedéssel is jól megközelíthető. 261 háztartásban összesen 1339 ember (a lakosság 22,7%-a) él a négy szegregátumban, a gyerekek száma 487 fő. Itt nemrégiben telepfelszámolási program is zajlott.

Hencidán²⁵ 1 telepet, ezen belül négy utcát jeleztek szegregátumként. A Jókai, a Sallai és a Petőfi utcai jó tömegközlekedésű, vezetékes vízzel és árammal ellátott, csatorna és gáz viszont nincs. A Puskin utcai hasonló paraméterekkel rendelkezik, de itt vezetékes gáz is van. 32 háztartásban összesen 104 személy lakik itt, a gyerekek számát pontosítani szükséges.

A pocsjai szegregátumokban (Apáti-telep, Mező utca) csak vezetékes víz és áram található, csatorna és vezetékes gáz nincs, 1 km-en belül tömegközlekedés sincs. Itt 60 háztartás található, 240 fővel (a lakosság 9,4%-a), akik közül 162 fő gyerek.

A csökmői szegregátum a település Kóróssziget nevű részén van, ahol a víz, gáz, áram és a tömegközlekedés adott, csatorna viszont itt sincs. 20 háztartásban 53-an laknak itt (a lakosság 2,6%-a), közülük 7 gyerek.

A családsegítő szolgálatok munkatársai a fentieknél jóval nagyobbak becslik a szegregátumokban élő gyerekek számát. A Bihari Szociális Szolgáltató Központ szerint, amelynek működési területe többek között Hencidára is kiterjed, 500 gyerek él szegregátumban. A Biharkeresztesi Egyesített Szociális Intézmények nevű központ, amely Bojt területén is működik, 107 ilyen gyerekről számol be. A Komádiban és környékén működő Dél-Bihari Szociális Szolgáltató Központ 487-re teszi a szegregált körülmények között élő gyerekek számát, ami megegyezik Komádi jegyzőjének becslésével.

Érdekes a fentieket a 2001-es népszámlás adataival összevetni. Az akkori kimutatások szerint 13 településen voltak szegregátumok. Ezek kijelölésének elve akkor az volt, hogy a kétezer fő alatti települések esetében a szegregáció a település egésze szintjén kijelölhető, ha a szegregációs alapkritériumnak a település megfelel. A kétezer fő feletti települések esetében pedig konkrét településrészek (háztömbök) szintjén határozhatók meg a szegregált területek. A kisebb települések esetében tehát már pusztán az alacsony státuszú lakosság aránya jelöli azokat a településeket, ahol szegregátumokról beszélhetünk. Ilyen település volt 2001-ben Told, Bojt, Kismarja, Nagykereki, Hencida, Vekerd, Berekböszörmény és Esztár (26. táblázat).

A kistérség öt 2000 főnél nagyobb települése esetében már konkrét területi egységeket vizsgáltak²⁶. A KSH adatai mind az öt településen kimutattak területi elv szerint

²⁵ Hencidán nemrégiben egy sikeres telepfelszámolási program keretében több tucat házat sikerült felújítani, az életveszélyes házakból az embereket újakba költöztetni.

²⁶ „Szegregátumként az az egybefüggő terület került megjelölésre, ahol a népesség (az intézetekben lakó népesség nélkül) meghaladja az 50 főt és a kijelölt terület egészére a szegregációs mutató 50 %-nál magasabb értéket mutat.” - NFÜ

megkülönböztethető szegregátumokat: Komádiban és Pocsajon 4-4-et, Berettyóújfalun és Csökmőn 2-2-t, Biharkeresztesen pedig 1-et. Pocsajt egyébként, ha kisebb lélekszámú település lett volna, az egész települést egyetlen szegregátumnak lehetett volna tekinteni, mert 40% felett volt az aktív korúakon belül a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya.

26. táblázat: A Berettyóújfalui kistérség településeinek szegregációs szintje, 2001, százalék

település	lakónépesség száma	legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül (szegregációs kritérium: >40%)
Pocsaj	2733	42,3
Komádi	6015	35,7
Csőkmő	2171	32,3
Biharkeresztes	4230	22,2
Berettyóújfalu	16116	18,2
Told	353	57,5
Bojt	590	54,1
Kismarja	1400	51,4
Nagykerek	1361	50,4
Hencida	1318	49,2
Vekerd	167	47,5
Berekböszörmény	1849	44,8
Esztár	1367	44,5
Darvas	650	39,0
Váncsod	1348	38,6
Körösszakál	911	37,3
Mezősas	680	37,0
Magyarhomorog	917	33,8
Gáborján	928	32,6
Furta	1182	32,5
Tépe	1175	32,0
Mezőpeterd	586	31,6
Zsáka	1702	31,0
Bedő	317	30,7
Ártánd	550	27,8
Újiráz	596	27,6
Szentpéterszeg	1252	27,0
Bakonszeg	1240	24,2
Körösszegapáti	984	22,3

Forrás: NFÜ <http://www.nfu.hu/doc/1326>

A 2000 főnél nagyobb települések szegregátumairól a 2001. évi népszámlálás adatai alapján térképek is készültek. Nincs információnk arra vonatkozóan, hogy ezek a területek ma is

szegregátumnak tekinthetők-e, az átfogó térképeket és a 2001-ben regisztrált főbb adatokat mindenesetre tájékoztatásul a Függelékben közöljük.

11. A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (az adatlapok alapján)

Az adatlapon a különböző intézményi csoportok képviselői külön megjelölhették, hogy intézményükben illetve településükön melyek azok a fejlesztések (intézményfejlesztés, szolgáltatások bővítése, létrehozása, programok bevezetése stb.), melyekkel hatékonyan lehetne javítani a kistérségben élő gyerekek és gyerekes családok esélyeit, helyzetét. Ebben a fejezetben az ezzel kapcsolatos felvetéseket foglaljuk össze, s a válaszokat intézménytípusonként mutatjuk be.

11.1. Óvodák-bölcsődék

Az intézményvezetők szerint az alapfokú intézmények szintjén is jelentkező problémák egy része enyhülne, ha a kistérség leszakadása megállna és a térség gazdasági potenciálja javulna. Sokan szeretnék, ha munkahelyteremtő beruházások, programok történnének, tömegesebb számban létesülnének munkahelyek, mert ennek révén a családok egy része kikerülhetne a mélyszegénységből. A romló gazdasági, anyagi környezetben az intézmények a maguk eszközeivel is megpróbálnak ezen segíteni, pl. adományok gyűjtésével, cserebere programok meghirdetésével, használt gyermekruha vásárok megtartásával, stb.

Közvetetten ugyancsak javítana az intézmények helyzetén, ha a szülők kulturális, higiéniai, mentálhigiénés szintje emelkedne, mert akkor az intézménybe bekerülő gyermekek is más kulturális, egészségügyi, stb. háttérrel érkeznének. Ezen a területen nagyon nagy lemaradást érzékelnek az intézményvezetők, ezért alapvető fontosságúnak tartják, hogy a bölcsődék/óvodák tartsanak szakmai/családi napokat a szülők számára, ahol szakemberek bevonásával szervezett előadások, tréningek formájában életvezetési tanácsadást adnának a szülőknek. Az egészséges életmódról, a gyermekek egészséges táplálkozásáról, a gyereknevelési elvekről beszélgetnének velük. A „Szülők Iskolája” mintájára működő rendezvénysorozaton elhangzottak talán segíthetnének abban, hogy a szülők szemléletmódja, kötelességtudata, stb. pozitív arányba változzon.

Ha a fejlesztési igényeket szűkebben, a bölcsődei/óvodai intézmények szintjén vizsgáljuk, nagyon sokan tesznek említést a külső, udvari környezet fejlesztéséről, ami a legkülönbözőbb formákban merül fel. Többen szeretnék megoldani az udvari játékok felülvizsgálatát, illetve szeretnének EU kompatibilis új udvari játékokat beszerezni. Sokan fontosnak tartják az udvar

balesetmentesítését, s emellett az udvari részek fásítását, füvesítését, bokrok, virágok ültetését, árnyékos részek kialakítását.

A belső átalakításokkal kapcsolatban is sokrétűek az igények. Egy ideális bölcsőde/óvoda belső kiképzéséhez a hagyományos elemek (komfortos csoportszobák, külön öltözők, nevelői szobák, mosdók, főzőkonyha, stb.) mellett az interjúalanyok szerint ma már hozzá kellene tartoznia egy külön sósobának, külön tornaszobának és egy külön fejlesztőszobának.

Ezekre a plusz elemekre, helyiségekre nagyon nagy szüksége volna az intézményeknek, de a már meglévő vagy éppen hiányzó – „hagyományos” - helyiségek komfortosabbá tételét is többen tartják fontosnak (egy-egy helyen pl. a csoportszobák bővítésére vagy akár csoportszoba hozzáépítésére volna igény, gondozási egységgel együtt, vagy a főzőkonyha/mosdó felújítására, stb.) Természetesen a belső térrel kapcsolatban is megjelentek játékokkal kapcsolatos beszerzési igények (pl. nagymozgást fejlesztő, csoportszobai játékok megvásárlása.)

Az igények egy külön csoportját jelentik a nevelők szakmai jellegű igényei: a továbbképzéseken – a kötelező továbbképzések megvalósítására fordítható támogatás növelésével – vagy konferenciákon való intenzívebb részvétel.

Bár információnk szerint a pedagógiai/gyermekjóléti szakszolgálatok a kistérség nagy részét lefedik, ennek ellenére többen tesznek említést arról, hogy jó volna, ha a pedagógiai szakszolgálatok munkatársai (pl. fejlesztőpedagógus, logopédus, pszichológus, stb.) helyben elérhetők lennének. Sőt többen ennél tovább is mennének, s főállásban szeretnének ilyen szakembereket alkalmazni: a legtöbben fejlesztőpedagógust illetve logopédust. Ezen felül egy-egy esetben fontosnak tartanak gyógypedagógus, mozgásterapeuta, gyógytornász munkájának igénybevételét is. (A bölcsődékben egy-egy helyen megjelenik igény (további) dajkák alkalmazására is.)

A megkérdezettek fontosnak tartják a hatékonyabb tehetséggondozást és az egyéni fejlesztéseket is (pl. a fejlesztő és logopédiai foglalkozások óraszámának növelése, tehetségígéretű gyermekek felismerése, elkallódásuk megakadályozása, stb.), de úgy érzik, hogy ennek személyi, tárgyi feltételei sok esetben nem igazán adóttak.

Sokan hiányolják a bölcsődei/óvodai szervezésű közösségi programokat, családi rendezvényeket (közös kirándulások, bábelőadásokra való utazás megszervezése, stb.)

11.2. Iskolák

Ami az intézmények megfelelő működéséhez szükséges fejlesztéseket illeti, az általános iskolák jelentős részének problémát jelent, hogy nincs az iskolában főállású pszichológus, aki segítséget jelentene „a sok viselkedési, beilleszkedési zavarral küzdő tanuló számára”. De a személyi feltételek más területeken is kívánnivalót hagynak maguk után: többen szükségesnek éreznék egy helyi főállású logopédus, pedagógiai asszisztens illetve gyógytornász alkalmazását is.

Ami az infrastrukturális fejlesztéseket illeti, az intézmény teljes felújítására csak egyetlen iskolában jelentkezett igény, annál több helyen említették azonban a sportolással kapcsolatos infrastrukturális hiányosságokat: több helyen hiányzik a tornaterem, felújításra szorulna a sportudvar, hiányosak a sporteszközök. Több iskolában szükség lenne az udvari játszótér korszerűsítésére, az udvari játékok számának bővítésére is. Komoly infrastrukturális fejlesztésre lenne igény a számítástechnikai eszközök terén is: interaktív tábla, tanulói-tanári számítógépek és laptopok, interaktív tanítási anyagok, nyomtatók, faxok, illetve megfelelő sebességű internet elérhetőség – ezekről tettek a válaszadók leginkább említést. Az egyik iskolában hiányoznak a tanulói szekrények, egy másik általános iskolának pedig nyelvkönyvekre és szótárakra lenne szüksége.

Több iskola is utalt az utaztatás nehézségeire és költségeire, volt olyan vélemény, hogy jó lenne, ha az iskola rendelkezésére állna egy jármű, amivel a gyerekeket úszásoktatásra lehetne szállítani.

Több intézményvezető megemlítette, hogy az alkalmazott pedagógiai technikákon, nevelési elveken és gyakorlatokon is változtatni kellene: tevékenységközpontú pedagógiák alkalmazására, a neveltségi szint emelését eredményező gyakorlatok bővítésére lenne szükség, ami javítaná a tanulók munkafegyelmét; erősítené a gyerekek felelősségtudatát, fokozná a HHH gyermekek tanulási motiváltságát. Szükség lenne a szülők nevelési hozzáállásának alakítására, szemléletformálására is.

Ami a kistérségben élő gyerekek és gyerekes családok esélyein és helyzetén javító fejlesztéseket illeti, az általános iskoláktól kapott válaszok meglehetősen sok irányba mutatnak, és inkább a szolgáltatások mintsem az infrastruktúrafejlesztés szükségessége jelenik meg bennük.

Legfontosabbnak a szülők, felnőttek számára szervezett tanfolyamokat, életvezetési tanácsadásokat tartják a válaszadók. A szülők körében igény lenne a gyermekneveléssel,

pályaválasztással kapcsolatos tanácsokra, de több településen szerveznének felnőttoktatást pl. a háztartási ismeretekről, betegápolásról, kertgondozásról, növénytermesztésről és állattenyésztésről is. Megjelennek a prevenciós programok is, az egészséges életmódra nevelés, a munkaerő-piaci részvételhez szükséges készségek fejlesztése.

A szolgáltatások másik csoportja a gyerekeket érinti: szükség lenne olyan közösségi terekre, ahol a gyerekek a szabadidejüket kulturált körülmények között, értelmesen tudnák eltölteni. Itt akár a hagyományos népi mesterségekkel is megismerkedhetnének. A válaszadók fontosnak tartják a nyári táborok szervezését is, illetve olyan programok elérhetőségét (színház, mozi, múzeumlátogatás, kirándulások, stb.), melyeket a hátrányos helyzetű családok nem tudnak gyermekeiknek biztosítani. Sok helyen javításra szorulnak a sportolási feltételek is, s meg kellene szervezni az úszásoktatást.

Mindezek eléréséhez sokan szükségesnek tartanák, hogy a személyi feltételek biztosítottak legyenek: legyen a településeken a nevelő munkát közvetlenül segítő állandó munkatárs, logopédus, pszichológus, gyógypedagógus, gyógytornász, családi koordinátor, szabadidő szervező, szociális munkatárs.

Többen - tágabb összefüggésben vizsgálva a problémát - azt tartanák a legfontosabbnak, hogy csökkenjen a munkanélküliség, jöjjenek létre új munkahelyek a térségben, növekedjen a foglalkoztatás, mert csak a rendszeres munkával szerzett jövedelem vezethet érdemi változásokhoz a családok helyzetében.

11.3. Egyéb intézmények

A jegyzők közül csak nagyon kevesen éltek a lehetőséggel, hogy megadják a lehetséges fejlesztési, fejlődési irányokat. A legtöbben a foglalkoztatottság növelését, a munkahelyteremtést jelölték meg a problémák megoldásának kulcsaként. Van, aki abban látja a kitörés lehetőségét, ha az önfoglalkoztatást sikerülne fejleszteni, ha sikerülne a háztartások önellátásra való berendezkedését elősegíteni.

Egy-egy esetben még felmerültek további fejlesztési irányok. Intézményi oldalról pl. az általános iskola, közösségi ház, könyvtár épületének felújítása, korszerűsítése, az udvar bővítése, parkosítása, játszótér, játszóudvar kialakítása. Szolgáltatási oldalról a szociális szolgáltatások fejlesztése, a közlekedés fejlesztése (utak állapotának javítása), kulturális, közművelődési programok támogatása (falunapok rendezése), nyelvtanulás fejlesztése, életvezetési ismeretekre, egészséges életmódra nevelő foglalkozások tartása, sporttevékenységek fejlesztése: (pl. úszásoktatás), nyári táborok szervezése (rászorulók részére akár térítésmentesen).

A felmérésben szereplő gyermekjóléti szolgálatok részéről nagyon sokféle ötlet, igény hangzott el, elsősorban a szolgáltatások területéről. A kisebb gyermekekre gondolva pl. igényként merült fel játszóház vagy interaktív játéktár létrehozása. A tinédzser korosztályra gondolva fontosnak tartanak ifjúsági klubok létrehozását, ifjúsági szabadtéri programok (vetélkedők, koncertek, sport rendezvények) és szabadidős táborok szervezését. A (gyermekes) szülőkre is gondoltak, azzal, hogy ha biztosítanának egy folyamatos gyermekmegőrzőt, akár éjszakára is. Erősítenék a már meglévő munkahelyek gyerekbarát jellegét. Jó ötletnek tartanak egy – kalákaszerű - „segíts megcsinálni” munkabrigád-hálózat létrehozását, ami komoly segítséget nyújthatna a családok lakhatási körülményeinek javításában (pl. igény esetén üveges, asztalos, szobafestő-mázoló, stb. biztosítása).

A szolgálatok tanácsadó jellegén is erősítenének az érintettek. Szükségesnek tartanak mind több kommunikációs tréning szervezését, a verbális önvédelmi technikák elsajátítását, a konfliktuskezelési módszerek megismertetését, a mentálhigiéniai ismeretek bővítést, stb. Igény volna további speciális szakemberek alkalmazására is (mentálhigiénikus, fejlesztőpedagógus, gyógytornász, gyógypedagógus, pszichológus, családterapeuta).

A védőnők szintén a munkahelyteremtést tartanak a leglényegesebbnek a gyerekek helyzetének javításához. Emellett igény lenne több családsegítő, gyermekjóléti szakemberre, fejlesztő pedagógusokra mind az óvodákban, mind pedig az iskolákban. Szükséges lenne a fogamzásgátlók ingyenes hozzáféréseinek biztosítására, olcsó élelmiszervásárlási lehetőségek kialakítására, ruhabörzékre, élelmiszersegélyekre, ingyenes taneszközökre. Javítani kellene a lakossági szűrések helyzetét, ezekhez egyes eszközöket is biztosítani kellene. Néhányan informatikai fejlesztést (laptopot, projektort) igényelnének a prevenciós munka és az adminisztráció könnyítésére. A gyermekes családok életét kulturális programokkal, baba-mama klubokkal, szülőklubokkal, játszóházakkal is segítenék.

12. Civil szervezetek

A bírósági nyilvántartás szerint a Berettyóújfalui kistérségben 24 településen van olyan bejegyzett civil szervezet, amely tevékenységében kapcsolódhat a gyerekesély program valamely eleméhez. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a bejegyzett szervezetek egy része nem aktív, de az alábbiakban összegyűjtött közel hatvan potenciális partnerből minden bizonnyal több olyan is akad, amely nyitott a programmal való együttműködésre (27. táblázat).

27. táblázat: A Gyerekesély Program tevékenységeihez kapcsolódó bejegyzett civil szervezetek a kistérség településein, 2012

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
Bakonszegi Református Egyházért Közhasznú Alapítvány	Bakonszeg	Ifjúsági klub működtetése, szociális ellátás, hitélettel összefüggő rendezvények szervezése
Bihari Gézenegúzok Közhasznú Egyesület	Bakonszeg	A helyi lakosság, kiemelten a 18 év alatti gyermekek, a nagycsaládosok, gyermeküket egyedül nevelők, az idősek, és a valamilyen szempontból hátrányos helyzetben lévők képviselője, életminőségük javítása
Humánus Iskoláért Alapítvány	Bedő	A bedői általános iskolások segítése, szemléltető eszközök beszerzése
Berekböszörményi Roma Szövetség	Berekböszörmény	Berekböszörményi roma közösség támogatása
"Fecsegő Tipegők" Alapítvány	Berettyóújfalu	Kulturális értékek, hagyományok kialakítása, ápolása a családokkal együtt. A bölcsődés gyermekek korszerű, színvonalas nevelésének támogatása, testi és szellemi képességeinek kibontakoztatását segítő nevelési programok kidolgozásának, alkalmazásának segítségéhez eszközök vásárlása. Az egészséges bölcsődei környezet megteremtése, ápolása, gondozása. Az egészséges életmódra, valamint a természet szeretetére nevelés. A bölcsőde tárgyi feltételeinek javítása, bővítése.
A Mi Szakközépiskolánkért Alapítvány	Berettyóújfalu	Segíteni az anyagilag rászoruló tehetséges diákok zavartalan tanulását ösztöndíj biztosításával. Biztosítani az idegen nyelv oktatásának személyi és tárgyi feltételeit. Támogatni a nem nyelvszakos tanárok nyelvtanulását, és a közismereti tárgyak tanítási feltételeinek javítását.
AMARI Bihari Cigányok Közösségéért Egyesület	Berettyóújfalu	Roma közösségi élet fejlesztése.
Aranyos Szülők Egyesülete	Berettyóújfalu	A Berettyóújfalui Arany János Gimnázium, Egészségügyi Szakképző, Közgazdasági Szakközépiskolában és Szabó Pál Kollégiumban közösségfejlesztő, környezetépítő és azt óvó, az egészséges tanulókörnyezetet szolgáló tervek, programok megvalósítása.
Aranytál Közhasznú Alapítvány Közintézmények Szolgáltató Irodája	Berettyóújfalu	A gyermekétkeztetés feltételeinek javítása, hátrányos helyzetű gyermekek étkezési támogatása.
Bihar Bárkája a Gyermekekért Alapítvány	Berettyóújfalu	Hátrányos helyzetű gyermekek szabadidős programjainak szervezése, lebonyolításának támogatása. Hátrányos helyzetű gyermekeknek üdültetés szervezése, nyaraltatás támogatása. Általános és középiskolás tanulók üdültetése, sportrendezvényeken való részvételük elősegítése. A "Tanulj élő, eredeti

		környezetben" program beindítása, annak teljes körű lebonyolítása, népszerűsítése.
Bihari Generáció 2020 Közhasznú Egyesület	Berettyóújfalu	Az Észak-Alföldi régió fejlődéséhez, az itt élő fiatalok életfeltételeinek, életminőségének javításához segítségnyújtás.
Bihari Útkereső Alapítvány	Berettyóújfalu	Közösségfejlesztő folyamatok kezdeményezésével és támogatásával részt vállalni a települések társadalmi, kulturális, szociális, gazdasági, építészeti és környezetvédelmi problémáinak megoldásában, a szociális ellátások terén innovatív módszerek hazai viszonyokra történő adaptálása
Corvinák Alapítvány	Berettyóújfalu	Nevelés, oktatás és képességfejlesztés, gyermek- és ifjúságvédelem, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése
Csillogó Gyermekszemek Alapítvány	Berettyóújfalu	A Berettyóújfalui Vass Jenő úti Óvodába járó óvodáskorú gyermekek nevelésének, az iskolai oktatási rendszerbe való beilleszkedésének elősegítése.
Igazgyöngy Alapítvány	Berettyóújfalu	Alapfokú művészeti oktatás, alapfokú oktatás, tehetséggondozás, ezen belül kiemelten a szociálisan hátrányos helyzetűek és a roma tanulók tehetséggondozása, a szociális helyzetből adódó hátrány kompenzálása, felzárkóztatás, ösztöndíjas tehetséggondozás, mélyszegénységben élő gyerekek ösztöndíjas támogatása, a mélyszegénységben élő gyerekek és családjaik számára adományozás, ezen családok pénzügyi támogatása krízishelyzetek elhárítása esetén, családgondozási tevékenység, gyermekvédelmi feladatok, roma integráció, identitás fejlesztés, továbbképzések, tanfolyamok, pedagógus továbbképzés, gyermek iparművészeti alkotások árusítása, népi iparművészeti vásárok rendezése, tanulmányok (könyvek, folyóiratok) szerkesztése, illusztrálása, számítógépes grafikusképzés.
Új Iskola Alapítvány	Berettyóújfalu	A Széchenyi István 3. sz. Ált. Iskola tanulóinak nyelvtanulási lehetőségének bővítése, fejlesztése, számítástechnikai képzés feltételeinek javítása.
Összefogás az Egészséges Ifjúságért Alapítvány	Berettyóújfalu	A Berettyóújfaluban működő általános iskolák testnevelés oktatási színvonalának emelése, tárgyi feltételeinek javítása, az egészséges életmód feltételeinek kialakítása propaganda tevékenységgel.
Összefogás a Berettyóújfalui 6. sz. Óvoda Gyermekeiért Közhasznú Alapítvány	Berettyóújfalu	Óvodás korú gyermekek nevelése, egészségmegőrzése, egészséges életmódra nevelés, úszásktatás, gyógytorna, beszédjavító-logopédiai foglalkozások, képességfejlesztés, hátrányos helyzetű gyermekek segítése, az esélyegyenlőség

Szülők az Iskoláért Alapítvány	Berettyóújfalu	elősegítése. A Berettyóújfalui II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolában az iskolai nyelvoktatás, a számítástechnikai oktatás, a tanulók egészséges életmódra nevelése, közlekedési kultúrájuk fejlesztése, valamint kulturális, művészeti jellegű tevékenységek lehetőségeinek bővítése. Hátrányos helyzetű tanulók segítése, bevonása iskolai és iskolán kívüli tevékenységekbe, az iskolai közösséget erősítő rendezvények támogatása.
Toldi Baráti Kör	Berettyóújfalu	Működésével támogatja a Toldi Miklós Református Ált. Iskola tanulóinak szellemi, testi, erkölcsi gyarapodását.
"Járai Antal" Tanulmányi Ösztöndíj Alapítvány	Biharkeresztes	a biharkeresztesi nyolcosztályos általános iskola elvégzése után továbbtanuló, nehéz anyagi helyzetű és a támogatásra érdemes gyermekek anyagi támogatása
A Gyermekek Egészséges Fejlődéséért Alapítvány	Biharkeresztes	Elősegíteni az iskolai nyelvoktatás feltételeinek javítását, hozzájárulni a kiemelkedő képességű tanulók külföldi tanulmányútjainak szervezéséhez, a jó tanuló és kiemelkedő sportteljesítményt nyújtó tanulók anyagi támogatása, a művészi értékeket nyújtó előadók és előadások anyagi támogatása, hátrányos helyzetű gyermekek támogatása.
Biharkeresztesi Bocskai István Alapítvány	Biharkeresztes	A Biharkeresztesi Bocskai István Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat középiskolai intézményegységben folyó iskolai oktatás keretei között a korszerű, szak- és nyelvi oktatás tárgyi feltételeinek megteremtése, javítása, az intézményegységekben folyó középiskolai, szakiskolai oktató munka és a kollégiumi lakhatás tárgyi feltételeinek megteremtése, javítása, a középiskolai intézményegységben oktató pedagógusok munkájának jutalmazása. Diákrendezvények támogatása.
Timótheus Alapítvány	Biharkeresztes	Közép- és felsőfokú egyházi intézményekben jó előmenetelű tanulók, hallgatók támogatása pályázatok alapján. Az egyházi ifjúság munkában kiemelkedően tevékenykedők jutalmazása, támogatása, helyi egyházi ifjúsági csoportok támogatása, külföldi ifjúsági testvérkapcsolatok támogatása, az egyházi ifjúsági munkában kiemelkedő teljesítményt nyújtók támogatása, egyházi kiadványok támogatása.
Bojt Községért Kulturális, Hagyományőrző és Fejlődését Elősegítő Alapítvány	Bojt	Közösségfejlesztő folyamatok kezdeményezése a községben, szociális, kulturális és környezetvédelmi feladatok megoldása, ifjúsági problémák és munkanélküliség kezelése stb.

Bojtért Egyesület	Bojt	A helyi társadalom és intézményeinek fejlesztése. A fiatalok és az idősebb korosztály igényeihez igazodva megteremteni a művelődési és szórakozási lehetőségeket (kulturális, sport, szabadidős rendezvények szervezése, támogatása, lebonyolítása). Egészségvédő programok szervezése. Természet-, környezetvédelem, természetjáró programok támogatása, szervezése. Az etnikai kisebbség kultúrájának, önazonosságának megőrzése, fejlesztése.
A Csökmői Általános Iskola Fejlődéséért Alapítvány	Csökmő	Támogatni a csökmői Általános Iskolában azokat a törekvéseket, melyek az iskola megújítására irányulnak. A neveléstudomány, az ún. humán technológia mindenkor, aktuális eredményeinek meghonosítása az iskolában, pedagógusok szakmai továbbképzésének támogatása.
Csökmői Óvodásokért Alapítvány	Csökmő	Fejlesztő taneszközök, csoportszoba szépítését szolgáló eszközök beszerzése, óvodás gyermekek nevelése, tanítása. Kirándulások anyagi támogatása.
Csökmői Szabadidő Sportegyesület	Csökmő	Rendszeres sportolás biztosítása, szabadidő hasznos eltöltése, egészséges életmódra nevelés, gyógytestnevelés.
Nagycsaládosok Csökmői Egyesülete	Csökmő	Az élet és az anyaság tiszteletére nevelés, a házasságért és a jövő generációjáért érzett felelősség erősítése. Érdekvédelem. A nagycsaládosok sajátos értékeinek képviselése és szolgálata.
Darvasi Gyermekekért Közalapítvány	Darvas	Kiemelkedő tanulmányi eredmények díjazása. A tanintézet hírnevét öregbítő sikerek anyagi elismerése. Az iskola és az óvoda technikai felszereltségének fejlesztése. Szabadidős tevékenység támogatása. Továbbtanuló gyermekek utazási költségeinek támogatása.
Bihari Kézfogó Közhasznú Egyesület	Esztár	A bihari térségben hátrányos helyzetben élők társadalmi és kulturális felzárkóztatása, természeti és kulturális értékeinek ápolása
Megoldások Egyesület (MET)	Esztár	Egészségmegőrzés; életminőség javítása, egészségfejlesztés; szenvedélybetegségek prevenciója; szenvedélybetegségek kezelése, gyógyítása; szenvedélybetegek közösségi ellátása; pszichiátriai betegek közösségi ellátása; fogyatékkal és segítséggel élő személyek önálló életvitelének megkönnyítése; hátrányos helyzetű emberek munkához juttatása, különös tekintettel a nők munkaerő piaci reintegrációjára, gyógyuló félben lévő szenvedélybetegek rehabilitációja, rehabilitációja; drogmentes életmód közvetítése, szélesebb társadalmi rétegek érzékenyítése a drogprobléma iránt.
Furta Község	Furta	Furta község általános iskolájában folyó oktató,

Művelődéséért Alapítvány		nevelő munka színvonalának emelése, a tehetséges tanulók tudásának fejlesztése, a község hagyományainak ápolása, kulturális programok támogatása
Romákért és Hátrányos Helyzetűekért Közhasznú Egyesület /ROHÁTE/	Gáborján	A hátrányos helyzetben élők és nagycsaládosok felzárkóztatása és megsegítése
VIA Családsegítő és Szociális Alapítvány	Hencida	A rászoruló családok érdekeinek képviselete, tájékoztatás, felvilágosítás nyújtása, jászolgálati, gyermekjóléti akciók szervezése.
Gyermekeinkért Alapítvány	Kismarja	Kismarja községben iskolai tanterem, tornaterem felépítése, a meglévő, a településen több telken az iskolai tantermek korszerűsítésének a XX. század emberéhez méltó körülmények megteremtésének kezdeményezése és támogatása. A tantermek és tornaterem berendezéseire, korszerű eszközökkel való ellátásához, működtetéséhez anyagilag is hozzájárulni.
Kismarja Községéért Egyesület	Kismarja	Egészségmegőrzés, betegség megelőzés, gyógyító-, egészségügyi és rehabilitációs tevékenység, szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, teleház üzemeltetés, kulturális tevékenység. Természetvédelem, állatvédelem. Közrend és közlekedésbiztonság védelme, önkéntes tűzoltás, mentés, katasztrófa elhárítás, a falu közösségének szervezése.
Összefogás Gyermekeinkért Alapítvány	Komádi	Gyermekek ellátásának, életkörülményeinek javítása
Esélyt Gyermekeinknek Alapítvány	Komádi	Az 1. sz. Általános Iskolában az oktatás feltételeinek javítása, tanulmányi, más versenyek, vetélkedők szervezéséhez támogatás, diáksportversenyek, a rendszeres testmozgás ösztönzése, támogatása, kulturális, szabadidős programok támogatása.
Kerek Egy Ég Alatt Alapítvány	Komádi	Óvodai oktatás és nevelés segítése
Körösszakáli Védőháló Nemzetiségi Kiemelkedően Közhasznú Egyesület	Körösszakál	Szociálisan hátrányos helyzetű embereken való segítés.
Magyarhomorog Fejlődéséért Alapítvány	Magyarhomorog	Anyagi eszközök átadásával és egyéb módon segítse elő a településen élő fiatalság egészséges testi-szellemi fejlődését, továbbá a lakosság szervezésével, pénzügyi támogatásával segítse elő a természetes és az épített emberi környezet értékeinek megvalósítását (szilárd utak, járdák, belvízmentesítés, távközlési hálózat korszerűsítése).
Magyarhomorogi Segítőkéz Alapítvány	Magyarhomorog	A magyarhomorogi Szociális Szolgáltató Központ anyagi, technikai működésének javítása, a Központ kulturális programjai, továbbképzési tevékenységének támogatása. A

		szociális szolgáltatások megvalósításának és a már kialakult szociális ellátórendszer fenntartásának támogatása, a berettyóújfalui statisztikai kistérség gazdasági életét élénkítő tudományos, szakmai és információs projektek létrejöttének támogatása, Magyarhomorog község közintézményei állapotmegőrzésének és fejlesztésének támogatása, a berettyóújfalui kistérségben az esélyegyenlőséggel és a szociális szférával összefüggő projektek, pályázatok támogatása.
Mezőpeterd Fejlődéséért Alapítvány	Mezőpeterd	Teleház működtetése
Mezősas Felemelkedéséért Alapítvány	Mezősas	Anyagi eszközök átadásával, szervező munkával és egyéb módon segít- se elő a településen élő fiatalok egészséges testi- szellemi fejlődését.
NAPRAFORGÓ 2008 Közhasznú Egyesület	Mezősas	A csoportszellem fejlesztésén keresztül a szociális összetartozás és a szociális háló erősítése.
Tiszántúli Református Családok Egyesülete	Nagykerek	A református keresztyén értékek megőrzése és továbbadása, a református családok, valamint egyedül élők hitbeli erősítése, összefogása, református családnvelési, ifjúsági missziós programok szervezése, lebonyolítása, konferenciák, találkozók támogatása, szervezése.
Bihari Kapocs Alapítvány	Szentpéterszeg	Közösségfejlesztő folyamatok kezdeményezésével és támogatásával részt vállalni a települések társadalmi, kulturális, szociális, gazdasági, építészeti és környezetvédelmi problémáinak megoldásában, így szociális tevékenység kifejtése, felnőttképzés szervezése, térségfejlesztés, információkövetítés.
Szentpéterszeg Jelenéért, Jövőjéért Alapítvány	Szentpéterszeg	A településen élő állampolgárok nevelésének, oktatásának segítése, a képességek fejlesztésének elősegítése és mindenféle témában ismeretterjesztő előadások kiállítások szervezésének elősegítése. A település kulturális értékeinek, műemlékeinek természeti és környezeti értékének védelme és megőrzése. Egészséges életmóddal, betegségmegelőzéssel kapcsolatos tevékenység segítése, ifjúság, család és idősgondozás segítése.
Szentpéterszegi Gyermekéért Alapítvány	Szentpéterszeg	A település gyermekei élethelyzetének és életkörülményeinek javítása. Ennek érdekében támogathat betegségmegelőző és gyógyító, környezet- és természetvédelmi, kulturális és oktatási tevékenységet, a helyi diák- és tömegsportot, a közrend és közbiztonságot szolgáló preventív tevékenységeket, a hátrányos helyzetű és pályakezdő fiatalok munkába állását, foglalkoztatását szolgáló

		mindenfajta tevékenységet. Hozzájárulhat a gyermekek egészségét, szellemi és kulturális igényét kielégítő tevékenységek szervezéséhez, a kimagasló munka elismeréséhez. Teremthet munkahelyeket, illetve egyéb módon nyújthat segítséget a pályakezdő fiatalok elhelyezkedésének, foglalkoztatásának elősegítése érdekében. Csereüdültetést segíthet elő, belföldi tanulmányutakat, tapasztalatszerző utakat támogathat.
Szentpéterszegi Nagycsaládosok Közhasznú Egyesülete	Szentpéterszeg	A nagycsaládosok érdekeinek képviselője.
A Tépei Gyerekekért Alapítvány	Tépe	Tehetséges gyerekek segítése, óvodai, iskolai pedagógiai munka támogatása.
Felsőtold és Térsége Fejlesztéséért Kiemelkedően Közhasznú Alapítvány	Told	Vis maior helyzetbe került családok és önkormányzatok támogatása. A sport ismeretének és szeretetének elterjesztése oly módon, hogy támogatást nyújt. Kulturális rendezvények szervezése, támogatása. Idegenforgalmi és turisztikai tevékenységek elterjesztése azért, hogy országunkat, tájegységünket megismerjük, megismertessük. Fiatalok támogatása azért, hogy ezen a tájegységen telepedjenek le, az életüket megindítsák.
Nagycsaládosok Újirázi Egyesülete	Újiráz	Az élet és az anyaság tiszteletére nevelés, a házasságért és a jövő generációjáért érzett felelősség erősítése. A nagycsaládosok sajátos érdekeinek képviselője és szolgálata. Felmutatni a társadalomnak azokat az értékeket, amelyeket a nagycsaládok képviselnek, a nagycsaládok egymást ismerő és segítő közösségekké szervezése.
A Zsákai Általános Iskoláért	Zsáka	Támogatni a Zsákai Általános Iskola sajátos adottságaihoz, egyéni arculatának kialakításához, igényeihez igazodó innovációs eljárásokat. Az alapítvány elsődleges célja a tehetséggondozás, a tehetséges tanulók tudásának továbbfejlesztése, a tehetséggondozók továbbképzése, azt a célt szolgálja, hogy a Zsákai Iskola a bihari térség egyik szolgáltató centrumává váljon.
Segíts és Támogass Alapítvány	Zsáka	Összefogni a község lakosságát a településen élő szociálisan hátrányos, támogatásra szoruló polgárok életkörülményeinek javítására. Helyi szociális intézmény tárgyi feltételeinek biztosítása, javítása, épületek, berendezések külső, belső felújítása. Krízishelyzetbe jutott személyek átmeneti segítése, téli időszakban melegedőhely biztosítása
Zsáka Jövőjéért Alapítvány	Zsáka	Összefogni a lakosságot a település kulturális igényeinek kielégítésére. A település történelmi hagyományainak, valamint a kulturális

örökségének ápolása. Falusi turizmus, idegenforgalom segítése. Hátrányos helyzetű csoportok társadalmi, gazdasági esélyegyenlőségének elősegítése a kulturális nevelés és ismeretterjesztés, oktatás, népfőiskola keretein belül, gyermek- és családvédelem.

Forrás: <http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch>

13. Jelenlegi forrástérkép

Az alábbiakban a VÁTI REMEK adatbázist felhasználva a Berettyóújfalui kistérségben 2004 és 2011 között elnyert pályázati források főbb adatait ismertetjük.

Az említett időszakban a kistérségbe 223 nyertes pályázat alapján 2,9 Mft hazai támogatás érkezett, amelynek közel kétharmada (62%) a műszaki infrastruktúra fejlesztését szolgálta. A humán infrastruktúra ill. az emberi erőforrások fejlesztésére együttesen a támogatások 8%-át fordították (összesen 42 pályázat) (28. táblázat).

Az uniós források közül az 1. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében 2004–2011 között elnyert összeg 2,6 Mft volt, amelynek több mint felét agrár- és vidékfejlesztési célra (AVOP) fordították. Humán erőforrás fejlesztési pályázat (HEFOP) a 143 nyertes projektből mindössze 8 volt, erre a célra az összes támogatás 5,5%-a jutott. Az uniós támogatások második ütemében, az Új Magyarország Fejlesztési Terv 2007 és 2011 közötti időszakában összesen 33,8Mft uniós forrás jutott a kistérségnek. Ezen belül a ROP és KEOP pályázatok nagyjából egyenlő arányban részesedtek (27% ill. 25%), valamint ennek keretében történtek az M4 gyorsforgalmi út Berettyóújfalu és Nagykereki közötti szakaszának előmunkálatai is (KÖZOP, 28%). A nyertes TÁMOP pályázatok száma 39 volt, összesen 1,8 Mft támogatási összeggel, ami az összes ÚMFT támogatás 5%-át jelentette (29-30. táblázat).

A pályázati sikerességről sokat elárul az, hogy ha ennek mércéjeként az egy lakosra jutó elnyert évi pályázati támogatási összeg rangsorát nézzük, akkor a 2004-2009 évek átlagában a Berettyóújfalui kistérség a 28. helyen szerepelt az ország kistérségei között.

28. táblázat: Hazai támogatások, 2004-2011

Cél kategória	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Műszaki infrastruktúra	34	1 835 163	4 349 410
Gazdaságfejlesztés	62	374 934	1 919 919
Települési életminőség	28	235 978	272 521
Humán infrastruktúra	40	232 039	289 684
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	9	121 700	304 892
Egyéb, nem besorolható	9	65 526	73 385
Tervezés	32	31 966	41 736
Turizmus fejlesztése	5	19 522	27 103
Emberi erőforrások fejlesztése	2	15 000	23 370
Kulturális örökség védelme	2	5 627	7 292
Összesen	223	2 937 455	7 309 312

Forrás: VÁTI REMEK

29. táblázat: Uniós támogatások NFT1, 2004-2011

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Agrár és Vidékfejlesztés OP	112	1 338 785	2 856 859
Gazdasági Versenyképesség OP	20	731 033	1 560 477
Regionális Fejlesztés OP	3	402 236	424 406
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	8	145 865	160 637
Összesen	143	2 617 919	5 002 379

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

30. táblázat: Uniós támogatások ÚMFT, 2007-2011

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Közlekedés OP	1	9 433 548	9 433 548
Regionális OP-ok	78	9 187 337	11 740 991
Környezet és Energia OP	26	8 422 055	8 812 358
Társadalmi Infrastruktúra OP	19	3 350 043	3 596 805
Társadalmi Megújulás OP	39	1 820 767	1 825 185
Gazdaságfejlesztési OP	48	1 467 688	3 009 739
Államreform OP	4	79 553	82 708
Összesen	215	33 760 991	38 501 334

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

A húsz legnagyobb támogatási összegű ÚMFT pályázat közül 14 Berettyóújfaluban vagy a településhez kapcsolódóan valósult meg. A projektek – az említett gyorsforgalmi út előmunkálatai mellett – elsősorban egészségügyi és oktatási-képzési célú fejlesztéseket

céloztak, de voltak közöttük termelő beruházások is. Ezen felül nagyobb összegű beruházás történt még Bakonszegen, Komádiban, Körösszegapátiban és Újirázon (31. táblázat).

A települések pályázati aktivitását az elnyert pályázatok csak részben tükrözik, hiszen nem csekély a benyújtásra került, de támogatásban nem részesült projektek száma sem. Biharkeresztes jegyzője például 2007-2011 között 22 benyújtott pályázatról számolt be, amelyből végül 10 kapott támogatást. A többi településen szintén jelentős a megpályázott, de nem nyert projektek száma.

31. táblázat: A húsz legnagyobb támogatású ÚMFT projekt, 2004-2011

Pályázó neve	Projekt célja (év)	Megvalósítás helye	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Tiszántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	Berettyó védtöltések fejlesztése a Kis-sárréti és a berettyóújfalui ártéri öblözetekben (2011)	Bakonszeg	3 539 881	3 539 881
Tiszántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	TIKÖVIZIG vízrendezési főművek rekonstrukciója II/B ütem (belvízcsatornák) (2010)	Bakonszeg	794 561	794 561
Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.	M4 gyorsforgalmi út Berettyóújfalú-Nagykerek (román országhatár) közötti szakasz előkészítése (2009)	Berettyóújfalú	9 433 548	9 433 548
Berettyóújfalú Város Önkormányzata	A berettyóújfalui Gróf Tisza István Kórház korszerűsítése (2010)	Berettyóújfalú	2 200 216	2 444 685
Bihari Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás	A Bihari Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás tagtelepüléseinek települési szilárdhulladék lerakóinak rekultivációja (2010)	Berettyóújfalú	1 764 152	1 764 152
Pálfi István Szakképzés-szervezési Társulás	Bihari Sárréti, Hajdúszoboszlói TISZK infrastrukturális fejlesztése. (2009)	Berettyóújfalú	773 688	773 688
Berettyóújfalú Város Önkormányzata	"Berettyóújfalú az egészséges város" (2010)	Berettyóújfalú	709 549	900 781
Berettyóújfalú Város Önkormányzata	Berettyóújfalú, 0490/4 hrsz. alatti volt szovjet katonai objektum területén lévő föld alatti tartályok által okozott szénhidrogén szennyezés kármentesítése (2011)	Berettyóújfalú	588 653	588 653
MEZEI-VILL Villamosipari Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	A Mezei-Vill Kft. LED lámpa összeszerelő üzem fejlesztése (2011)	Berettyóújfalú	500 000	1 027 829
Berettyóújfalú Város Önkormányzata	A berettyóújfalui Arany János Gimnázium, Egészségügyi Szakképző és Közgazdasági Szakközépiskola bővítése, felújítása, tanulóbarát oktatási környezet kialakításával a kompetencia alapú tanítás érdekében (2009)	Berettyóújfalú	485 766	511 343
Berettyóújfalú Város Önkormányzata	A berettyóújfalui II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola és tagintézménye épületeinek rekonstrukciója (2009)	Berettyóújfalú	472 284	497 141

Berettyóújfalu Város Önkormányzata	A berettyóújfalui József Attila Általános Iskola és tagintézménye épületeinek fejlesztése és tornaterem építése a korszerű oktatási környezet kialakításáért (2009)	Berettyóújfalu	467 682	492 297
Pálfi István Szakképzés-szervezési Társulás	TISZK létrehozása a Bihari, Sárréti és Hajdúszoboszlói kistérségekben. (2009)	Berettyóújfalu	344 720	344 720
EPACK Műanyagipari Kft.	"Behálózunk Európát Berettyóújfaluból" Innovatív, világ színvonalú takarmánycsomagoló anyagok termelési kapacitásának fejlesztése Berettyóújfaluban (2011)	Berettyóújfalu	317 721	794 302
Morotva Egyesület	Bihari Rendezvénycsarnok építése (2009)	Berettyóújfalu	303 153	606 306
MEZEI-VILL Villamosipari Szolg. és Kereskedelmi Kft.	Négycsillagos minősítésű Morotva Hotel építése Berettyóújfaluban (2010)	Berettyóújfalu	295 552	845 275
Komádi Város Önkormányzata	Barsi Dénes Általános Iskola Központi Épületének felújítása és bővítése Komádiban (2011)	Komádi	350 582	369 734
Magyar Közút Nonprofit Zártkörűen Működő Rt.	Térségi elérhetőség javítása az 4217. és 4219. j. utakon. (2009)	Körösszegapáti	996 223	996 223
Pocsaj-Esztár Víziközmű Beruházási Társulás	Pocsaj és Esztár települések szennyvízcsatorna-hálózat és szennyvíztisztító telep építése (2011)	Pocsaj	1 592 178	1 918 740
Újiráz Község Önkormányzata	Szennyvízelvezető csatornahálózat és természet-közel szennyvíz-tisztítómű kialakítása Újiráz községben (2009)	Újiráz	369 069	410 077
Összesen			26 299 178	29 053 936

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

Függelék

1. táblázat: Élveszületések és halálozások számának alakulása településenként, 2006, 2010

	élveszületések száma, 2006	élveszületések száma, 2010	halálozások száma, 2006	halálozások száma, 2010	természetes fogyás, 2006 (fő)	természetes fogyás, 2010 (fő)	természetes fogyás 2010/2006 (%)
Ártánd	5	2	9	9	-4	-7	1,75
Bakonszeg	8	7	16	13	-8	-6	0,75
Bedő	1	1	9	6	-8	-5	0,63
Berekböszörmény	19	13	26	26	-7	-13	1,86
Berettyóújfalu	138	123	195	193	-57	-70	1,23
Biharkeresztes	46	29	61	57	-15	-28	1,87
Bojt	4	2	9	6	-5	-4	0,80
Csökmő	19	14	32	28	-13	-14	1,08
Darvas	5	3	7	8	-2	-5	2,50
Esztár	15	10	19	17	-4	-7	1,75
Furta	8	8	20	24	-12	-16	1,33
Gáborján	13	8	18	17	-5	-9	1,80
Hencida	28	16	23	14	5	2	0,40
Kismarja	12	14	17	18	-5	-4	0,80
Komádi	66	50	100	96	-34	-46	1,35
Körösszakál	5	10	10	11	-5	-1	0,20
Körösszegapáti	10	9	14	12	-4	-3	0,75
Magyarhomorog	12	5	13	24	-1	-19	19,00
Mezőpeterd	8	0	4	10	4	-10	--
Mezősas	12	10	15	13	-3	-3	1,00
Nagykereki	9	15	19	16	-10	-1	0,10
Pocsaj	37	45	32	31	5	14	2,80
Szentpéterszeg	10	11	16	18	-6	-7	1,17
Tépe	11	9	27	18	-16	-9	0,56
Told	4	3	5	9	-1	-6	6,00
Újiráz	6	5	12	22	-6	-17	2,83
Váncsod	14	12	11	22	3	-10	---
Vekerd	19	11	46	31	-27	-20	0,74
Zsáka	1	1	5	2	-4	-1	0,25
Összesen	545	446	790	771	-245	-325	1,33

Forrás: Berettyóújfalu kistérség 2008-2013 évre szóló közoktatási intézkedési tervének aktualizálása (2011. december)

2. táblázat: A Berettyóújfalu kistérségben működő általános iskolák

	az intézmény neve	feladatellátási hely	intézmény jellege	kötelező felvételt biztosít még
1	Kossuth Lajos Általános Művelődési Központ	Berekböszörmény	önálló	
2	Széchenyi István Általános Iskola	Berettyóújfalu	társulás/tagiskola: József Attila)	
3	József Attila Általános Iskola, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat	Berettyóújfalu	társulás/tagiskola (székhely: Széchenyi István Ált. Isk.	
4	Diószegi Kis István Református Általános Iskola, (korábban Toldi Miklós Református Általános Iskola)	Berettyóújfalu	önálló	
5	II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola	Berettyóújfalu	társulás/székhely (tagiskola: Hunyadi Mátyás)	Mezőpeterd Váncsod
6	Hunyadi Mátyás Általános Iskola	Berettyóújfalu	társulás/tagiskola és székhely (II: Rákóczi Ferenc tagiskolája)	Mezősas
7	Bocskai István Általános Iskola és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat	Biharkeresztes	társulás/székhely (tagiskola: Nagykereki és Bojt)	Ártánd Told
8	Gárdonyi Zoltán Református Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Biharkeresztes	önálló	
9	Bocskai István Általános Iskola	Nagykereki	társulás/tagiskola (székhely: Biharkeresztes, Bocskai István)	
10	Petőfi Sándor Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda	Bojt	társulás/tagiskola (székhely: Biharkeresztes, Bocskai István)	
11	Bocskai István Általános Iskola és Óvoda	Csökmő	társulás/székhely (tagiskola: Újírász)	
12	Bocskai István Általános Iskola és Óvoda	Újírász	társulás/tagiskola (székhely: Csökmő)	
13	Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Esztár	társulás/székhely (tagiskola: Kismarja)	
14	Esztár-Kismarja Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Kismarja	társulás/tagiskola (székhely: Esztár)	

	az intézmény neve	feladatellátási hely	intézmény jellege	kötelező felvételt biztosít még
15	Általános Művelődési Központ	Furta	társulás/székhely (tagiskola: Bakonszeg, Darvas)	
16	Általános Művelődési Központ	Bakonszeg	társulás/tagiskola (székhely: Furta)	
17	Általános Művelődési Központ	Darvas	társulás/tagiskola (székhely: Furta)	
18	Barsi Dénes Általános Iskola	Komádi	önálló	
19	Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda	Körösszakál	társulás/székhely (tagiskola: Bedő, Körösharsány)	
20	Bihar Nemzetiségi Általános Iskola és Óvoda	Bedő	társulás/tagiskola (székhely: Körösszakál)	
21	Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda	Hencida	önálló	
22	Általános Iskola, Óvoda, Bölcsőde és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Szentpéterszeg	társulás/székhely (tagiskola: Gáborján)	
23	Általános Iskola, Óvoda, Bölcsőde és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Gáborján	társulás/tagiskola (székhely: Szentpéterszeg)	
24	Lorántffy Zsuzsanna Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Pocsaj	önálló	
25	Kölcsey Ferenc Általános Iskola	Zsáka	intézményi társulás	Vekerd
26	Tépei Általános Iskola	Tépe	társulás/tagiskola (székhely: Derecske)	
27	Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda	Magyarhomorog	társulás/székhely (tagiskola: Körösszegapáti, Biharugra)	
28	Szabó Pál Általános Iskola és Óvoda	Körösszegapáti	társulás/tagiskola (székhely: Magyarhomorog)	

3. táblázat: A Berettyóújfalui kistérség településeinek lakónépessége és az alacsony státuszú lakosság aránya, 2001

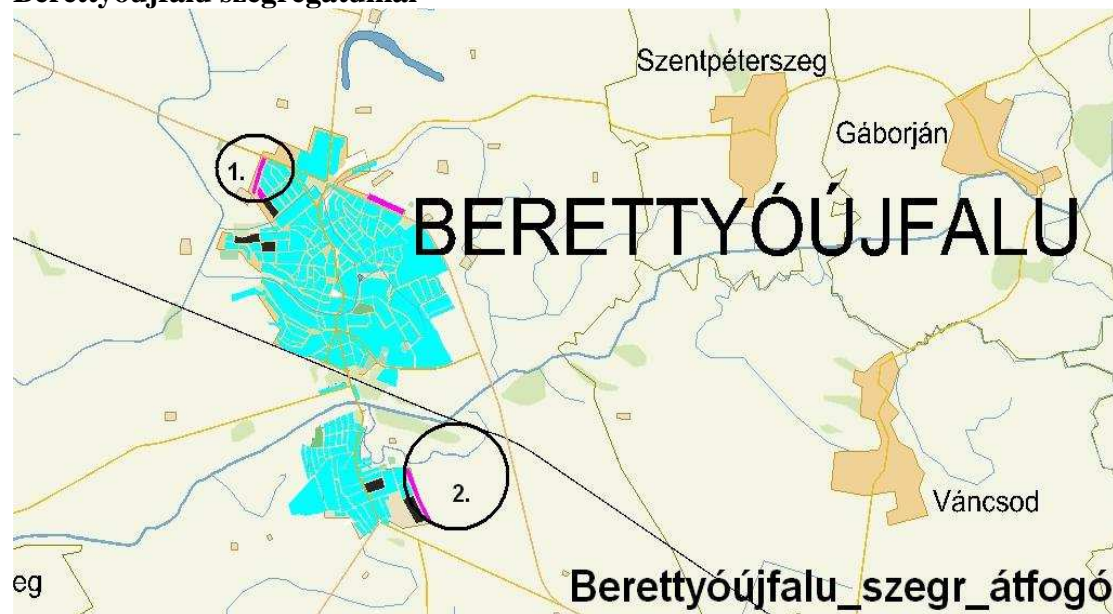
Település	Lakónépesség száma	Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül
Komádi	6015	47,9	59,2	35,7
Ártánd	550	41,0	58,7	27,8
Magyarhomorog	917	50,3	58,1	33,8
Zsáka	1702	41,7	55,5	31,0
Nagykerek	1361	64,7	68,1	50,4
Körösszegapáti	984	33,0	50,8	22,3
Vekerd	167	57,5	70,0	47,5
Pocsaj	2733	52,8	63,1	42,3
Csökmő	2171	49,2	54,5	32,3
Berettyóújfal	16116	27,2	47,0	18,2
Bojt	590	60,9	81,3	54,1
Darvas	650	50,8	61,3	39,0
Bakonszeg	1240	39,2	51,1	24,2
Kismarja	1400	64,4	70,3	51,4
Váncsod	1348	47,5	62,8	38,6
Furta	1182	41,7	63,9	32,5
Gáborján	928	43,8	59,2	32,6
Berekböszörmény	1849	53,7	69,3	44,8
Mezősas	680	51,0	61,6	37,0
Szentpéterszeg	1252	36,9	56,9	27,0
Biharkeresztes	4230	32,0	47,7	22,2
Újiráz	596	47,4	48,6	27,6
Esztár	1367	58,4	64,9	44,5

Told	353	64,6	81,8	57,5
Hencida	1318	60,5	66,1	49,2
Mezőpeterd	586	43,1	62,2	31,6
Tépe	1175	42,8	58,7	32,0
Körösszakál	911	46,6	59,6	37,3
Bedő	317	49,4	51,7	30,7

Forrás: NFÜ

1. ábra: A Berettyóújfalui kistérség 2000 főnél nagyobb lakosságszámú településeinek szegregátumai a 2001. évi népszámlálás alapján

Berettyóújfalu szegregátumai

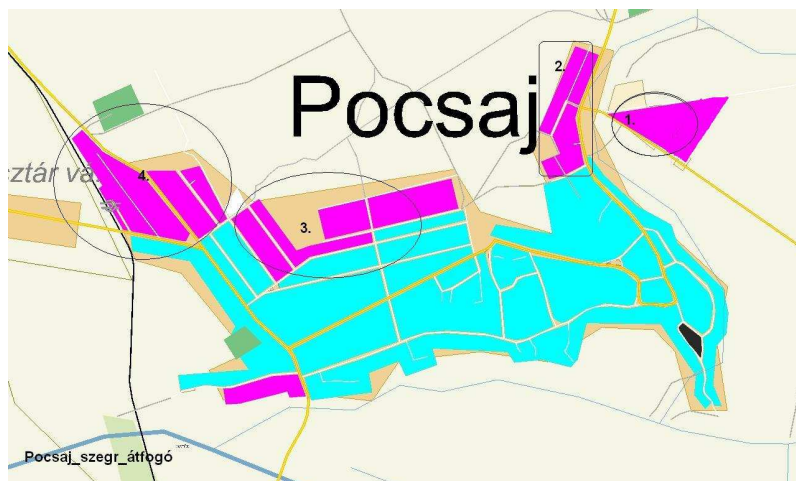
Mutató megnevezése	Berettyóújfalu összesen	Szegregátum_1. (Vásártér - Csalogány u. - Nefelejcs u. - Rózsa u. - Béke u. - Földesi u.)	Szegregátum_2. (Határ u. - településhatár)
Lakónépesség száma	16 116	121	70
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	27,2	64,6	64,0
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	47,0	64,6	74,0
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	18,2	53,2	50,0

Biharkeresztes szegregátuma

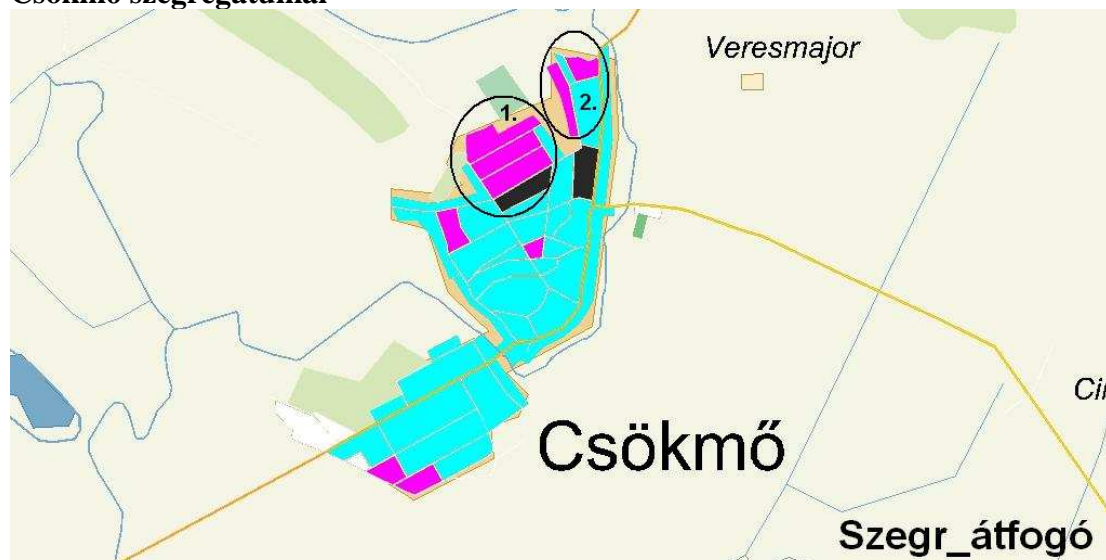
Mutató megnevezése	Biharkeresztes összesen	Szegregátum_1. (Deák F.u. - Kazinczy u. - Akác u. - Harmat u. - Zöldmező u. - településhatár)
Lakónépesség száma	4 230	194
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	32,0	75,2
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	47,7	71,8
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	22,2	57,3

Pocsaj szegregátumai

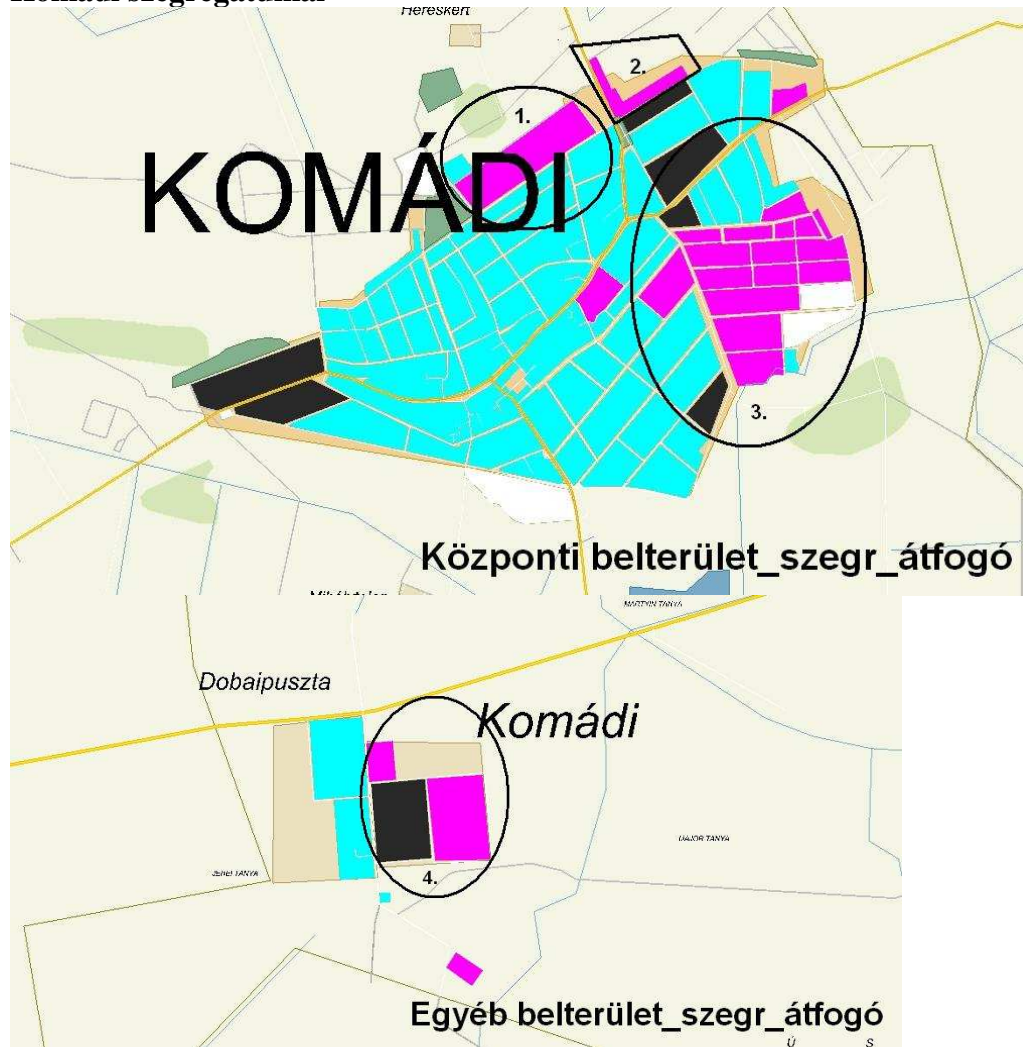
Mutató megnevezése	Pocsaj összesen	Szegregátum_1. (Apáti telep)	Szegregátum_2. (Petőfi u. - névtelen u. - Széchenyi u. mindkét oldala - településhatár)	Szegregátum_3. (Mező u. - Béke u. - Dózsa György u. - Hajnal u.)	Szegregátum_4. (Vasút u. - vasút - Debreceni u. - településhatár - Hajnal u. - névtelen u.)
Lakónépesség száma	2 733	176	140	363	168
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	52,8	100,0	86,1	84,1	65,4
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	63,1	98,9	81,0	86,8	72,8
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	42,3	98,9	73,4	77,5	60,5

Csökmő szegregátumai

Mutató megnevezése	Csökmő összesen	Szegregátum_1. (Alkotmány u. - településhatár - Zrínyi u. - Rákóczi u. - Gorkij u.)	Szegregátum_2. (településhatár - Szabadság u. - Rajk László u. - településhatár)
Lakónépesség száma	2 171	207	96
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	49,2	72,0	71,2
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	54,5	67,2	81,8
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	32,3	55,2	63,6

Komádi szegregátumai

Mutató megnevezése	Komádi összesen	Szegregátum_1. (Kossuth L.u. - Szabadidőközpont - településhatár - Furtai út - Nagysándor József u.)	Szegregátum_2. (Furtai út - településhatár - Nagysándor József u.)	Szegregátum_3. (Széchenyi u. - Alkotmány u. - Vasvári P.u. - Fő u. - Sárosi u. - Árpád u. - Attila u. - Hunyadi u. - településhatár - Esze T.u. - Mátyás király u. - Keskeny u. - Kürt u. - Szabadság u. - Nap u. - településhatár - Bocskai u. - Szent László u. - Széles u. - Mártírok útja - Ady E.u. - Hajnal u. - Széles u. - Fő u.)	Szegregátum_4. (Dobai u. - településhatár - Nyár u. - Akác u.)
Lakónépesség száma	6 015	104	79	822	110
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	47,9	61,4	63,4	79,6	57,4
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	59,2	75,7	80,5	83,0	83,3
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	35,7	54,3	53,7	70,5	53,7